

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Ընտանիքի անդամները և ընտանիքի
ընդհանուր անդամները:

ԱՆՏԻՍԵՆՆԱԿԱՆ ԿԱՐԺԱՐԱՆԻ
Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Թ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԿԱՐԺԱՐԱՆԻ

1906-1910

Կ Ա Ր Ի Ն

33977

Տպագրութիւն «ՇԱՆԹ»,
9, ձախի Գարուր, 9
Ղ Ա Լ Ա Ք Ի Ա
1911

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՔ
 ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ
 31 ՕԳՈՍՏՈՍ 1910

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ն.Ա.ԽԱԳԱՆ .	—	Տ. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոս Գուրեան (Պատրիարք Կ. Պոլսոյ)
Նախանգամ .	—	Գարրիէլ էֆ. Նորատուհեան
Գանձապէս .	—	Արշակ » Գարակէօղեան
Անդամք	}	Գէորգ » Ասլանեան
		Միհրան » Մուրատեան
		Յովսէփ » Եռատաֆեան
Օժանդակ Անդամք	}	Վահան » Էսաեան
		Հրանտ » Ասատուր
		Տիրան » Կիւմշկէրեան

ՏԵՂԱԿԱՆ ՀՈԳԱԲԱՐՉՈՒԹԻՒՆ (Ի ԿԱՐԻՆ)

Նախագահ .	—	Տ. Սմբատ Ծ. Վրդ. Սատէթեան (Առաջնորդ Կարևոյ)
Նախանգամ .	—	Յակոբ էֆ. Իշգալացեան
Գանձապէս .	—	Վահան » Շահինեան
Անդամք	}	Արամ » Ատրուհի
		Գէորգ » Արուշեան
		Յովսէփ » Մատթեան
		Սարգիս » Ջաքարեան
Փոխ Անդամք	}	Սարգիս » Սողիկեան
		Եղիշէ » Պալայեան
		Յովհ. » Աստուրեան
		Ռուբէն » Սարրաֆեան

ՓՈՒՎԵՐԱՏԵՍՈՒԶ

Աստուածատուր էֆ. Սաչատրեան
 որ միանգամայն անդամ է Տեղական Հոգարարձութեան :

ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1906-1910

Ն Ե Ր Ա Մ Ո Ւ Յ Ի Ւ Ն

Հոգեւոյս Մկրտիչ Սանասարեանի Կարնոյ մէջ հիմնած վարժարանը 1910 Օգոստոս 31-ին բոլորեց իր 29րդ տարեշրջանը :

Նոյն Հաստատութեան Քառամեայ (1881-1901) և Հնգամեայ (1906-1910) Տեղեկագիրները 1903-ին և 1908-ին հրատարակուած ըլլալով՝ հրատարակութեան կը արուի նաև սոյն Քառամեայ Տեղեկագիրն, որուն նիւթերը կը վերաբերին 1906 Սեպտ. 1 — 31 Սոցոստոս 1910 քառամեայ շրջանին :

Այս կերպով կ'ամբողջանան վարժարանին 29 տարուան (1881-1910) պատմական և վիճակագրական տեղեկութիւնները, պատկերացնելով ուսումնական և անտեսական վիճակը Սանասարեան Հաստատութեան, որ, չնորհիւ Օսմանեան Սահմանադրութեան պիտի կարենայ հեղհեռէ աւելի արդիւնաւոր հանդիսանալ, սալով միջնակարգ կրթութիւն մեր լուսազուրկ մանկուոյն և պատրաստելով նաև մանկավարժական հմտութեամբ օժտուած ուսուցիչներ ազգային վարժարանաց համար :

Սոյն տեղեկագիրն ունի, բայց ի Ընդհանուր Տեսութեան, հետևեալ չորս մասերը . —

- Մասն Ա. — Սանասարեան Վարժարան
- Մասն Բ. — Սանասարեան Ուսուցչանոց
- Մասն Գ. — Սանասարեան Արհեստանոց
- Մասն Դ. — Մատակարարութիւն

Ասոնց մէջ ամիսի կերպով արուած են անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, որոնք կը վերաբերին ուսմանց և արհեստի ծրագիրներուն, ուսուցիչներուն և աշակերտներուն, շրջանաւարտներուն և ուսանողներուն, Հաստատութեան ներքին կեանքին, քննութիւններուն և ուսումնական միջոցներուն, հասոյթի աղբիւրներուն ու ծախ-

քերուան, վարժարանին կալուածներուն և շէնքին, վարժապետացուներու պատրաստութեան, նուիրատուներուն և նուէրներուն, աւանդ դրամներուն, Հաստատութեան մատակարարութեան և դրամական վիճակին:

Ո՛ւր որ պէտք տեսնուած է դրուած են վիճակագրական ցուցակներ և հաշուեցոյց տախտակներ, որոնք մէկ ակնարկով կը պատկերացնեն Հաստատութեան վերջին 4 տարուան վիճակը՝ զանազան տեսակէտով: Տեղեկագրիս վերջը դրուած Յաւելուածը կը պարզէ ընթացաւարտներուն 1910 Օգոստոս 31ի վիճակը:

Ը Ն Դ Շ Ա Ն Ո Ւ Ի Ր Տ Ե Ս Ո Ւ Յ Ի Ի Ն

Վարժարանը իր Հիմնական կանոնագրութեան համաձայն, սոյն քառամեայ շրջանին մէջ եւս ունէր հետեւեալ Վարչական Մարմինները. —

1. Կ. Պոլսոյ Խնամակալութիւն
2. Տեղական Հոգաբարձութիւն
3. Վերահսկչութիւն
4. Ուսուցչական Մասնաժողով

1. Կ. Պոլսոյ Խնամակալութիւն . — 1906-7ին Խնամակալութիւնը՝ Տ. Տ. Մազաքիա Օրմանեան Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեան ներքեւ, կը բաղկանար հետեւեալ վեց ազգայիններէն. —

Նախանդամ . —	Գարրիէլ Էֆ .	Նորատունկեան	
Գանձապէս . —	Արշակ	» Գարակէօզեան	
Անդամք	{	Գէորգ	» Ասլանեան
		Գրիգոր	» Կիւմշկէրտան
		Միհրան	» Մուրատեան
		Վահան	» Էսսեան

Իսկ Օժանդակ անդամներն էին

Հրանտ Էֆ .	Ասատուր
Տիրան	» Կիւմշկէրտան

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ, 1908 Յուլիսի մէջ Խնամակալութեան նախագահին յաջորդեց Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Եղիշէ Ս. Եպիսկոպոս Գուրեան:

1908 Հոկտ. 22էն մինչեւ 1909 Յունուար Խնամակալութեան նախագահեց նորընտիր Պատրիարք Տ. Տ. Մատթէոս Ս. Արքեպիսկոպոս Իզմիրլեան, որ Նոյեմ. 1ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուեցաւ:

1909 Յունուարին այս ընտրութիւնը վաւերացուած ըլլալով՝ Ն. Ս. Օծութիւնն հրաժարեցաւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութենէն և, հետեւաբար, Խնամակալութեան նախագահութենէն:

Այնուհետեւ Խնամակալութեան կը նախագահէ Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Յովնանէս Ս. Եպիսկոպոս Արշարունի, որուն կը յաջորդէ նորընտիր Պատրիարք Տ. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոս Գուրեան:

Խնամակալութեան անդամներէն Պատրիկ Էֆ. Կիւլպէնկեան, Կ. Պոլսէն բացակայութեան պատճառաւ, 1906 Հոկտ. 17ին հրաժարած ըլլալով՝ 1906 Դեկտ. 20ին ըստ օրինի նոր ընտրութիւն կատարուելով՝ անոր յաջորդեց Միհրան Էֆէնտի Մուրատեան:

1908 Սեպտ. 27ին Խնամակալութեան անդամակցութենէն հրաժարեցաւ Գրիգոր Էֆ. Կիւմէլիէրասն, որուն յաջորդ ընտրուեցաւ 1908 Հոկտ. 6ին Տիգրան Էֆ. Եէլքէնճեան: Այս վերջնոյն պաշտօնավարութիւնը զժրատարար շատ կարճատեւ եղաւ, անոր վաղահաս մահուան պատճառաւ: Ողբացեալ Տ. Եէլքէնճեան Էֆ. ին 1909 Հոկտ. 19ին յաջորդ ընտրուեցաւ Յովսէփ Էֆ. Եռսուֆեան:

1908-9ին Խնամակալութիւնը աչքի առջև ունենալով Հաստատութեան ներքին վիճակը և աշակերտական յարաձուն խնդիրները, Հոգաբարձական Դիւանի առաջարկութեան վրայ, տարեկալը սովորականէն մէկ ամիս առաջ ընել տուաւ: Անոր հրահանգով աշակերտներն իրենց հայրենիքներն ուղարկուեցան:

Խնամակալութիւնը 1908-9ի տարեկան արձակուրդի միջոցին խորհրդակցութեան համար Կ. Պոլիս հրաւիրեց վարժարանին աւագ ուսուցիչներէն Պ. Պ. Ս. Սողիկեան և Ա. Խաչատրեան, որոնք իրենց տեսութիւններն ու առաջարկները պարզելէ յետոյ, վերադարձան վարժարան:

Խնամակալութիւնն այդ խորհրդակցութենէն յետոյ, բրաւ ինչ ինչ անօրէնութիւններ, որոնց մասին տեղեկութիւններ պիտի տրուին սոյն տեղեկագրին մէջ ի կարգին:

Սոյն քառամեայ շրջանի մէջ, Խնամակալութիւնն զատկեցաւ վարչական, դրամական, ուսումնական, կալուածական և այլ խնդիրներով:

1906-1910 տարիներու մէջ ևս Խնամակալութեան քարտուղարն էր Նշան Էֆ. Փոփազեան, Դիւանադպիր Ազգ. Պատրիարքարանի:

2. Տեղակալ Հոգաբարձութիւն. — Հոգաբարձութեան անդամներէն Առաքել Էֆ. Աւետիսեան մնած, Դանիէլ Էֆ. Խարաճեան ծերութեան պատճառաւ հրաժարած, Բարթոլ Էֆ. Լեփեանի ետամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած և անոր փոխանորդ՝ Յակոբ Էֆ. Իշխանեան հրաժարած ըլլալով՝ վարժարանին Հոգաբարձութեան Ընտրողական ժողովոյ 1906 Դեկտ. 12ին, լսա օրինի, նոր ընտրութիւն կատարեց:

Բուէներու բացարձակ առաւելութեամբ, Բարթոլ Էֆ. Լեփեան վերջնարուեցաւ իբրև անդամ, իսկ մնացեալներուն յաջորդեցին

Յովհաննէս Էֆ. Հանէսեան	Անդամ
Անդրանիկ » Տիգրանեան	Փոխ-անդամ
Մովսէս » Զաքարեան	» »

Այս ընտրութիւնները Խնամակալութենէն վաւերացուելով՝ նորրեպիս անդամները 1907 Փետր. 23ին սկսան մասնակցիլ Հոգաբարձական նիստերուն և աշխատութեան:

Վարժարանին Հիմնական Կանոնադրութեան 27րդ յօդուածի հիման վրայ տրուած ընտրական հրահանգին համաձայն, վարժարանին Կարնեքնակ շրջանաւարտները 1907 Մարտ 11ին, նախագահութեամբ Առաջնորդական Փոխանորդ Հօր, առաջին անգամն ըլլալով իրենց մէջէն քուէներու բացարձակ առաւելութեամբ անդամ ընտրեցին Երուանդ Էֆ. Քէօսէեան, իսկ անոր փոխանորդ՝ Տիգրան Էֆ. Զուխաճեան:

Այս ընտրութիւնները ևս Խնամակալութենէն վաւերացուելէ յետոյ, նորրեպ

տիր անգամն և իր փոխանորդը 1907 Մայիս 22էն սկսեալ մասնակցեցան Հոգաբարձական ժողովներուն:

Ըստ այսմ, Հոգաբարձութիւնը վերակազմուեցաւ հետևեալ կերպով. —

Փոխ-նախագահ.	—	Տ. Ներսէս Ա. Բնյ. Վահանեան
Գանձապետ	—	Բարթոլ Էֆ. Լեփեան
Անդամ	}	Գէորդ » Աբուլեան
		Գրիգոր » Զաքարեան (Նորնիս վերահետել)
		Երուանդ » Քէօսէեան
		Զաքար » Խերպէկեան
		Յովհաննէս » Հանէսեան
Փոխ-անդամ	}	Յովսէփ » Մատթեան
		Սարգիս » Սողիկեան
		Անդրանիկ » Տիգրանեան
		Մարտիրոս » Գալաֆեան
		Մովսէս » Զաքարեան
		Տիգրան » Զուխաճեան

1907 Հոկտ. 19ին ընդունուեցաւ Բարթոլ Էֆ. Լեփեանի հրաժարականը Գանձապետութենէ և անոր յաջորդեց իբրև Գանձապետ՝ Յովհաննէս Էֆ. Հանէսեան:

Հոգաբարձութեան Ընտրողական ժողովը՝ 1907 Նոյեմ. 13ին շրջանի լրացմամբ գաղարեալ անգամ Զաքար Էֆ. Խերպէկեանի և անոր փոխանորդ Մարտիրոս Էֆ. Գալաֆեանի և հրաժարեալ փոխ-անգամ Մովսէս Էֆ. Զաքարեանի տեղ նոր ընտրութիւն կատարելով՝ քուէներու բացարձակ առաւելութեամբ անգամ ընտրեց Սենեքերիմ Էֆ. Վասիլեանը, իսկ Յովհաննէս Էֆ. Գուլամճեանը և Ստեփան Էֆ. Մարտիրոսը՝ փոխ-անգամ, որոնք՝ օրինական վաւերացումէն յետոյ՝ 1908 Մարտ 7ին սկսան ներկայ գտնուիլ Հոգաբարձութեան նիստերուն և աշխատակցիլ:

Նոյն օրէն սկսեալ Հոգաբարձութեան նիստերուն նախագահեց Կարնոյ Նորրեպիս Առաջնորդ Տ. Սմբատ Ծ. Վրդ. Սատէթեան (այժմ Եպիսկոպոս):

1907-8 վարժարանական տարուան վերջերը Հոգաբարձութեան և Ուսուցչական Մասնաժողովոյ միջև ծագած իրաւասութեան խնդրոյ մը հետևանօք, Հոգաբարձութեան անդամներէն Լեփեան Բարթոլ, Հանէսեան Յովհաննէս և Վասիլեան Սենեքերիմ Էֆ. ներք, իսկ փոխ-անգամներէն Գուլամճեան Յովհաննէս և Զուխաճեան Տիգրան Էֆ. ներք Յունիս 2ին հաւաքարար հրաժարեցան:

Ասոնց հրաժարումով իսկ Հոգաբարձութիւնն ունենալով իր օրինական մեծամասնութիւնը շարունակեց նիստերը և Գանձապետ ընտրեց Անդրանիկ Էֆ. Տիգրանեանը:

Խնամակալութիւնը օգտուելով Սահմանադրութեան շնորհած ազատութենէն, ընտրական նոր հրահանգով մը յանձնարարեց ժողովրդական քուէարկութեամբ ի նորոյ ընտրել Հոգաբարձութիւնը:

Հոգաբարձութեան Է. Տիգրանեան, Ե. Քէօսէեան և Ս. Մարտիրոս Էֆ. և

տինները 1909 Յունուար 23ին՝ իրենց անձնական գրազույժներուն պատճառաւ՝ հրա-
ժարած ըլլալով՝ Հոգաբարձութիւնը կազմալուծուեցաւ :

1909 Յունուար 25ին վարժարանին Կարնեքնակ շրջանաւարտները քուէար-
կութիւն կատարելով՝ իրենց մէջէն Հոգաբարձութեան անդամ ընտրեցին . —

Վահան էֆ. Շահինեան
Իսկ Ռուբէն » Սարաֆեանը՝ անոր փոխանորդ .

1909 Փետր. 1ին ժողովրդական քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ 3 նոր հոգա-
բարձու և 3 փոխանորդ, որոնք հետեւեալներն են . —

Անդամ

Փոխանորդ

- 1. Արամ էֆ. Ասրունի որուն փոխանորդն է Եղիշէ էֆ. Պալայեան
- 2. Յակոբ » Իչգալացեան » » Յովհաննէս » Աստուրեան
- 3. Սեդրաք » Տ. Գաբրիէլեան » » Յովհաննէս » Հանէսեան

որոնց ընտրութիւնը վաւերացուեցաւ 1909 Օգոստոս 12ին :

Յովհաննէս էֆ. Հանէսեան հրաժարեցաւ և անոր յաջորդեց անկէ անմիջա-
պէս վերջը առաւելագոյն քուէ շահող անձը՝ Սարգիս էֆ. Զաքարեան :

1909 Յունուար 23էն մինչև 1909 Օգոստոս 12 Հոգաբարձական Դիւանը
առ հարկի կատարեց Հոգաբարձութեան պարտաւորութիւնները՝ նորընտիր Հոգա-
բարձութիւնը վաւերացուած չըլլալուն պատճառաւ :

Նորընտիր Հոգաբարձութիւնն, որ պաշտօնի ձեռնարկեց 1909 Օգոստոս 25ին
Գանձապետ ընտրեց Վահան էֆ. Շահինեանը :

Սեդրաք էֆ. Տէր-Գաբրիէլեան 1910 Յունուար 2ին դժբախտաբար ժան-
տատենդի զոհ երթալով՝ անոր յաջորդեց իր փոխանորդը՝ Սարգիս էֆ. Զաքարեան :

1910 Մարտ 21ին ժողովրդական քուէարկութեամբ Սարգիս էֆ. Զաքար-
եանի փոխանորդ ընտրուեցաւ Վահէ էֆ. Թոզաճեան, որուն ընտրութիւնը դեռ
չէ վաւերացուած Խնամակալութենէն :

Հոգաբարձութիւնը	1906- 7ին ունեցաւ	33 նիստ
	1907- 8ին »	37 »
	1908- 9ին »	19 »
	1909-10ին »	45 »

Գումար 134 »

Հոգաբարձութիւնը սոյն քառամեայ շրջանի մէջ գրազեցաւ մատակարարա-
կան, վարչական, կալուածական, ուսումնական և այլ 391ի չափ խնդիրներով :

Վերջին տարուան մէջ, բայց ի սովորական ընթացիկ գործերէ, Հոգաբարձու-
թիւնը քննեց ու վաւերացուց վարժարանին ուսմանց ծրագիրը : Նորահաստատ Ու-
սուցչանոցին Կազմական Կանոնագիրը և ուսմանց ծրագիրը, բարեփոխութեամբ ըն-
դունեց ներքին կանոնագիրը, զորս ապա ուղարկեց Խնամակալութեան ի հաստա-
տութիւն : Ուսումնասիրութեան նիւթ ըրաւ վարժարանին պաշտօնեաներուն հա-
մար Հանգստեան թոշակի Մատուկ մը հաստատելու խնդիրը և քննեց այս մասին
Ուսուցչական Մասնաժողովէն խմբագրուած կանոնագրի նախագիծը, սակայն այս
խնդիրը լուծման չյանգեցաւ դեռ :

Հոգաբարձութեան Քարտուղար-Հաշուակալն էր վերոյիշեալ 4 տարիներու
մէջ եւս Պ. Արաէն Աւետիքեան, որ 1898էն ի վեր անընդհատ կը վարէ նաև վար-
ժարանին Վերատեսչութեան Քարտուղարութեան պաշտօնը եւս :

Վարժարանին ներքին մատակարարն էր Պ. Արամ Մուշեղեան :

3. Վերաստեղծութիւն . — Վերատեսչութեան պաշտօնը 1906 Մեղաւ. 1էն մինչև
1906 Նոյեմ. 10՝ իրենց հաւաքական պատասխանատուութեան ներքեւ՝ ըստ առաջ-
նոյն վարեցին Գ. Արուշեան, Յ. Մատթեան և Ս. Սողիկեան էֆէնտիները :

Խնամակալութիւնը, ըստ Հիմնական Կանոնագրութեան, բանաւոր դատելով
պատասխանատու մէկ անձի յանձնել վարժարանին Վերատեսչութեան պաշտօնը,
Վերատեսչ ընտրեց Գրիգոր էֆ. Զաքարեանը, որ 1906 Նոյեմ. 10ին ձեռնարկեց
իր պաշտօնին :

Զաքարեան էֆէնտին, սակայն, վաղահաս մահուամբ (1907 Մարտ 23ին),
դժբաղդաբար կարճատեւ պաշտօնավարութիւն մ'ունեցաւ(*) :

Զաքարեան էֆ. ի հիւանդութեան միջոցին, Հոգաբարձութիւնը Փոխ-Վերա-
տեսչ ընտրեց Գ. Արուշեան էֆէնտին : Խնամակալութիւնը, Հոգաբարձութեան այս
որոշման անգիտակ, հեռագրով նոյն պաշտօնը նմանապէս յանձնեց Գ. Արուշեան
էֆէնտին, որ, իբրև Փոխ-Վերատեսչ պաշտօնավարեց մինչև 1908 Յունուար ամիսը,
երբ Խնամակալութիւնը զայն ընտրեց Վերատեսչ՝ Կանոնագրով դժուած պարտակա-
նութեամբ և իրաւասութեամբ :

(*) Կենսագրական ծանօթութիւն . — Գրիգոր Զաքարեան՝ որ ծնած էր Ա-
րարկիր, 1855 Ապրիլ 1ին, Զաքար ազա Հազարեանի զաւակն էր :

11 տարեկան հասակին մէջ Կ. Պոլիս տարուած և վարժարան դրուած էր :
Յաջողութեամբ աւարտած էր Կայսերական Լիւթի, Կայս. Յամաքային Երկրաչափա-
կան և Իրաւագիտական վարժարաններու դասընթացները :

Կարճ միջոց մը Օզնական-Երկրաչափի պաշտօն վարած էր :

Քանի մը տարի Արամեան երկեսու վարժարանի (Գաւար-գիւղ) Տնօրէնութեան
պաշտօնը վարած էր : Ատեն մը Պէրպէրեան վարժարանի մէջ կը պաշտօնավարէ իբրև
ուսուցիչ ուսողութեան : Նոյն վարժարանին Պատասխանատու-Տնօրէններէն մին եղած
է նաև Հիմնադիր-Տնօրէն Ռէթէոս էֆ. Պէրպէրեանի Եւրոպա գտնուած միջոցին :

Իբրև ուսուցիչ պաշտօնավարած է նաև Ա. Սուրէնեան վարժարանին մէջ :
Անդամակցած է Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց Տնօրէն ժողովին և Կեդր.
Ուսումնական Խորհուրդին :

15 տարի գրաղած է փաստաբանութեամբ :

1906ին Սանտաբարեան վարժարանի Խնամակալութեան կողմէն իբրև Քննիչ
եկաւ Կարին, ուր երկու ամիս մնալէ և իր պաշտօնը կատարելէ յետոյ, վերադար-
ձաւ Կ. Պոլիս : 1906 Նոյ. 10ին Կարին դրկուեցաւ վերստին, իբրև Վերատեսչ
նոյն վարժարանին. քանի մ'ամսուան պաշտօնավարութենէ յետոյ, 1907 Մարտ 23ին
կնքեց իր մահկանացու կեանքը : Իր պաշտօնակիցները անձնուիրաբար ծառայեցին
հիւանդութեան ամբողջ տեւողութեան միջոցին :

Հիւանդութեան և թաղման ամբողջ ծախքերը վճարուեցան վարժարանին արկղէն :

Բ Ա

ՄԱՆԱՍԱՐԲԱՆ ՎԱՐՉԱՐԱՆԻ ՌԻՍՈՒՅՉԱԿԱՆ ՄԱՐԿԻ 1910-11 ՏԱՐԻՈՅ

- Մ. Կ. ՄԱՍՍՍՅԱՆ Ա. ՍՈՂԻԿԵԱՆ Գ. ՈՒՄԻԿԵԱՆ Ս. ԱՂԱՍԱԼԵԱՆ Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
- Բ. ՂՈՅԻՆԻԱՆ Մ. ՊԱՐՍՄԵԱՆ Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ Գ. ՍԻՄԻԿԵԱՆ Ա. ՄՈՒՇԵԼԵԱՆ Վ. ԳՈՒՅՈՒՄԵԱՆ Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Խնամակալութիւնը թէեւ 1907-8ին Ներքին-Տնօրէնութեան պաշտօն մ'ալ հաստատեց և այդ պաշտօնին հրաւիրեց Նշան Էֆ. Գալֆայեանը, սակայն տարուան մը փորձը հաստատեց որ աւելորդ կրնայ նկատուիլ այդ պաշտօնը, ուստի և ջնջեց զայն :

Խնամակալութիւնը 1909 Օգոստոս 12ին Փոխ-Վերահասուչ ընտրեց Աստուածատուր Էֆ. Խաչատրեանը, որ մինչև ցարդ կը վարէ նոյն պաշտօնը :

4. Ուսուցչական Մասնաժողով. — Ս. Սողիկեան Էֆ.ն 1906 Սեպտ. 14ն մինչև Նոյ. 10 առննապետեց այս ժողովին : Նոյ. 10էն մինչև 1907 Մարտ 5 Գրիգոր Էֆ. Զաքարեան, իբրև Ատննապետ, վարեց նոյն ժողովը, 1907 Մարտ 20էն մինչև 1909 Օգոստոս 31՝ Գեորգ Էֆ. Աբուլեան, իսկ 1909-1910ին՝ Ա. Խաչատրեան Էֆէնտի :

Ուսուցչական Մասնաժողովը՝ որ զբաղեցաւ ընթացիկ ու մանկավարժական գանազան խնդիրներով, ունեցաւ.

1906—1907ին՝	35	նրառ
1907—1908ին՝	62	»
1908—1909ին՝	34	»
1909—1910ին՝	28	»
Գումար	159	»

1906-7ին և 1907-8ին Մասնաժողովոյ քարտուղարութեան պաշտօնը վարեց Պ. Լեւոն Փասպանեան : 1908 Սեպտ. 1-15 աւժամարար նոյն պաշտօնը վարեց Պ. Լեւոն Գարապաշեան, Սեպտ. 16էն մինչև 1910 Յունուար՝ Պ. Վահան Գոյլումճեան, որուն յաջորդեց Պ. Յարութիւն Գասպարեան : Տարուան վերջերը Պ. Գասպարեան սկստացած ըլլալով՝ Պ. Վ. Գոյլումճեան վերասանձնեց Քարտուղարութեան պաշտօնը :

Ուսուցչական Մասնաժողովը 1909-10ին սրբազրեց և բարեփոխեց վարժարանին ուսմանց ծրագիրը և Ներքին Կանոնադիրը, ի նորոյ պատրաստեց նոր բացուելիք է. դասարանի ուսմանց ծրագիրը, նորահաստատ Ուսուցչանոցին ուսմանց ծրագիրը և Կազմական Կանոնադիրը, ինչպէս նաև պաշտօնեաներու Հանդատան Թոշակի Կանոնադրի մը նախագիծը :

Աւակերտներ. — Վարժարանը 1906-1909 ունեցաւ իր ամբողջ 7 դասարանները, իսկ 1909-10ին պատրաստական դասարանը ջնջուած ըլլալով՝ ունէր 6 դասարան, ինչպէս նաև մանկավարժական դասընթաց մը, վարժարանէն անջատ :

Սոյն քառամեայ շրջանի մէջ վարժարանը ամէնէն շատ աշակերտ ունէր 1908-9ին, յորում աշակերտներու թիւը բարձրացաւ 182ի, ինչ որ արդիւնք է Սահմանադրութեան վերահաստատումին : 1909-10ին անոնց թիւը պակսեցաւ պատրաստական դասարանին ջնջման, նախորդ տարուան աշակերտական խնդիրներուն պատճառաւ մէկ մասին հեռանալուն և վարչական անօրէնութեանց յապաղման հետեանքով :

Վարժարանը, որ ըստ կտակի հոգեւոյս Հիմնադրին, 30 ձրխաւարժ սան պիտի ունենայ, նոր զոնօղութիւններ ընելով՝

Վերջին 3 տարուան ծախքերն աւելցած են ո՛չ միայն գիշերօթիկ աշակերտներուն առհասարակ շտանալուն պատճառաւ, այլ նաեւ կարնոյ մէջ արտասովոր սղութեան հետեւանք :

Վարիչ Մարմիններն ի նկատ առնելով կարնոյ ցուրտ կլիման, ըստ այնմ ջանացած են Սանտարեան սանկրուն տալ աննդարար (առտակապէս մտեղէն, իւղեղէն) ուտեստ և տաք պահոյ հագուստ, և հոգ տարած են որ աշակերտներուն յատկացուած տարեկան ծախքի գումարը կարելի եղածին չափ խնայողական ըլլալով հանդերձ, զանոնք չզրկէ կարեւորէն (Տե՛ս Հնդգամեայ Տեղեկագիր Սանտարեան վարժարանի, էջ 11) :

Վարժարանը 25 տարուան մէջ ծախսած է (Տե՛ս անդ) .

Լ . 0 . 103էն 8,846,575.34 դր . Լ . 0/0 էն 8,588,908 դր . = 85,889.08 Լ . 0 .

Վերջին 4 տարուան մէջ ծախսած է (Տե՛ս էջ 18) 13,809.82³/₄ »

ուրեմն, վարժարանը 29 տարուան մէջ ծախսած է 99,698.90³/₄ »

Այս գումարը ծախսուած է ո՛չ միայն հարիւրաւոր աշակերտներու կրթութեան ու գատարակութեան, այլ նաեւ հագուստի, անուշղի, պատուարութեան, և ին . ի համար :

29 տարուան մէջ վարժարան ընդունուած են ընդ ամէնը 840(*) աշակերտներ, որոնցմէ 482ը թողակաւոր, 358ը ձրխալարմ :

Ուսումնական բաժնին հետեւած են	671	աշակերտ
Արհեստի և ուսումնական բաժնի ինչ ինչ աւարկաններուն՝	100	»
Մի միայն արհեստի	60	»
Համագումար	840	»

Վարժարանը ուսման և արհեստի հետ ձրխալարմներուն տուած է նաեւ անուշղ և հագուստ, տարիներով պատուարած ու խնամած է որք ու չքաւոր աղկեր, անոք ու թշուառ պատանիներ, ու տուած է միշտ բոլոր աշակերտներուն ցերեկուան ճաշը :

Վարժարանին բացումէն մինչեւ 1910 Օգոստոս 31 թուականը՝ առանց վարժարանին ընթացքն աւարտելու՝ մեկնած են անկէ 476 աշակերտներ, որոնցմէ ոմանք կը հետեւին հիմա բարձրագոյն վարժարաններու և համալսարաններու իրենց նախատիրած ճիւղերուն, ոմանք ուսուցչութեամբ կ'ըլլաղին գիւղերու և քաղաքներու մէջ, շատեր՝ արհեստով կամ առուստերով, կան ա՛յնպիսիներ ալ որ արդէն բժիշկ, դեղագործ, վաճառական կամ պաշտօնեայ են :

Վարժարանը 1891էն մինչեւ 1910 Օգոստոս 31 ընծայած է նաեւ 235 ընթացաւորա՝ ընդհանուր կրթութեան բաղմակողմանի պաշարով . անոնցմէ 206ը՝ ուսումնական բաժինէն, իսկ 29ը՝ արհեստականէն :

(*) Ատոնցմէ 513ը գիշերօթիկ, իսկ 327ը ցերեկեայ :

Վարժարանէն անշուշտ կարելի չէ մասնագէտներ պահանջել, ինչ որ մասնագիտական վարժարաններէ միայն կրնայ սպասուել :

Ընթացաւորներուն 1910 Օգոստոս 31ին ունեցած վիճակը պարզուած է Տեղեկագրիս վերջը՝ իրրեւ յաւելուած դրուած ցանկին մէջ, որուն ամփոփումը ևս պարզուած է՝ իր շահեկանութեանը համար :

Ծովեղերեայ քաղաքներու մէջ մանաւանդ շա՛տ կը փնտուին Սանտարեան ընթացաւորաներն, իրրեւ ուսուցիչ :

Վարժարանին նախկին սաներն առհասարակ գործնական կեանքի մէջ յաջողած են :

Սամանաղբական կառավարութեան հորհիւ, յուսալի է որ վարժարանին ընթացաւորաներն իրենց բաղմակողմանի կարողութիւններն ի հանդէս բերեն և աւելի մեծ յաջողութիւններու արանան՝ օգտուելով միջավայրի պայմաններուն հետզհետէ փոխուելէն :

74633

Մ Ա Ս Ն Ա.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

I. ՈՒՍՄԱՆՑ ԾՐԱԳԻՐ

Վարժարանը, որ կը համապատասխանէ գերմանական «Realschule» կոչուած միջնակարգ վարժարաններուն, և Օսմ. կառավարութենէն պատճառով արտօնուած (رخصتنامه سمي) ճանչցուած է իբրև բարձրագոյն նախակրթարան (مدرسة) և երկրորդական վարժարան (Ecole Secondaire, Lycée, اعداد), 1906-1909 տարիներու մէջ ևս ունէր պատրաստական կարգ մը և Ա. Բ. Գ. Գ. Ե. և Զ. ընդ ամէնը եօթը դասարաններ:

Ըստ ծրագրին, Սանասարեան վարժարան մտնել ուղող աշակերտները պէտք է գիտնային «Հայերէն վարժ կարգալ, ընթերցանի կերպով գրել, «Մտքի մասեր»ը որոշել, թեղադրութիւն մը գրի առնել՝ առանց ուղղագրական խոչոր սխալներու, և թուարանական չորս գործողութիւնները վարժ կերպով կատարել»:

Աւանդուած ուսումներն են. —

1. — Կրօն,
2. — Եկեղեցական Պատմութիւն,
3. — Աւստրիացի Հայերէն,
4. — Գրաբար »
5. — Օսմաներէն, Օսմ. Օրէնսգրքութիւն և Գեղագրութիւն,
6. — Ֆրանսերէն,
7. — Ֆրանսերէնէ Թուրքերէն և փոխադարձ բարգմանութիւն,
8. — Գերմաներէն,
9. — Պատմութիւն (Ազգ. Օսմ. և Ընդհ.),
10. — Աւստրիացիութիւն (Բնկն. Քղկն. Առեւտրիկն. և Ուսումնկն.),
11. — Ուսողութիւն (Թուաբ. Գրաբար, Երկրչփր. և Նուանկիւնչփր.),
12. — Տոմարակալութիւն,
13. — Բնագիտութիւն (Իրագիտ. Բուսաբան. Կենդանաբան. Մարդակազմութիւն, Երկրաբանական և Կենսաբանական ճանօթութիւն),
14. — Առողջապահութիւն,
15. — Բնաբանութիւն (Physique),
16. — Տարրաբանութիւն (Chimie),
17. — Քաղաքային Տնտեսագիտութիւն (Economie politique),

18. — Գիւղատնտեսութիւն (Տեսական և Գործնական),
19. — Գեղագրութիւն (Հայերէն և Ֆրանսերէն),
20. — Գծագրութիւն,
21. — Երգ (Չայնական),
22. — Երգ (Գործիական, ջութակ կամ դաշնակ և կամ նուագախումբ [Fanfare] կամաւոր),
23. — Մարմնամարզ,
24. — Չեռական աշխատութիւն (Travaux Manuels):

Խնամակալութեան որոշումով 1909-10ին ջնջուեցաւ պատրաստական դասարանը: Այս նոր փոփոխութեամբ վարժարանին Ա. դասարանը մտնել ուղող աշակերտը պէտք է որ

ա) Ըլլայ 11-12 տարեկան, ուշիմ և առողջ:

բ) Գննութիւն տայ հետեւեալ առարկաներէն. —

Կրօն. — Դիւրին պատմութիւններ Քրիստոսի կեանքէն և նահապետներու ջրջանէն:

Հայերէն. — Կարգալ հատուած մը, բացատրել բառերը և պատմել մաքուր լեզուով: Պարզ նախադասութիւն մը վերլուծել՝ ցուցնելով իւրաքանչիւր բառի պաշտօնը, որոշել «խօսքի մասեր»ը, գիտնալ հոլովում, խոնարհում, զանազանի և բացատրել պարզ և բարդ բառերը: Թելադրուած հատուած մը գրել անսխալ, գիտնալ ուղղագրութեան և տողադարձի վերաբերեալ կանոնները, գրել փոքրիկ շարագրութիւն մը՝ նկարագրական կամ պատմական:

Օսմաներէն. — Անսխալ կարգալ և պատմել պարզ թուրքերէնով գրուած հատուած մը: Հոլովել անուններ և գերանուններ: Ընդհանուր գիտելիքներ անականներու և բայերու մասին: Ուղղագրութիւն պարզ բառերու: Գեղագրութիւն. — Նախնական վարժութիւններ:

Թուաբանութիւն. — 100-1000 թիւերով մտաւոր և գրաւոր չորս գործողութիւն: Տեղական չափեր ու գրամներ. միջազգային չափերէն մէթրը: Ժամանակի չափը: Չորս գործողութեանց վրայ մտաւոր և գրաւոր խնդիրներ: 1-1000 թիւերու $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{3}$... մասերը գտնել և փոխադարձարար:

Իրագիտութիւն. — Ծանօթութիւն կենդանիներու (կաթնասուններու, թռչուններու) ըտեղներու, հանքերու և օդերեւութաբանական նիւթերու մասին:

Վարժարանին մէջ աւանդուած առարկաներուն մէջ մի տարեւոյ և մէջ մի դասարանի շարժական քանի ժամ ըլլալը մանրամասնօրէն ցոյց տալու համար պատրաստուած է Ա. ցուցակը (Տես էջ 22-23):

Աւելցած և պակասած առարկաներն ևս որոշակի կը տեսնուին նոյն ցուցակին մէջ, ուստի և նոր բացատրութիւններ տալու պէտք չը մնար:

Գործիական Նրաճութիւն. — Վարժարանին աշակերտներէն դաշնակի կամ ջութակի դասընթացքին կամաւոր կերպով հետեւողները, իրենց կարողութեան աւտիճանին համեմատ, բաժնուած էին Ա. Բ. Գ. Գ. խումբերու, որոնք իրենց յատկացուած դասաժամերէն զատ կրթութեանց համար ունէին յատուկ ժամեր ևս:

Նուագածուխեան դաս կը տրուի Գ.—Զ. դասարաններուն :

* * Է. Դասարան.— Վարժարանին Ուսուցչական Մանածոդովը Միջնակարգ Կրթութեան համար անբաւական գտնելով 6 տարուան դասընթացքը, 1909-10 տարուայ մէջ պատրաստեց ու Հոգաբարձութեան վտերացման ենթարկեց նոր (Է.) դասարանի մը ուսմանց ծրագիրը, որուն մէջ նշանակուած առարկաներն են հետեւեալները .—

1. Հայագիտութիւն, շքիւն.	2 ժամ	Փոխադրեալ	16 ժամ
2. Օսմանեան	» 3 »	7. Բնաբանութիւն	} 2 »
3. Ֆրանսեան	» 3 »	8. Տարբանութիւն	
4. Գերմանեան	» 4 »	9. Տարեբ Իմաստախրութեան	2 »
5. Ուսողութիւն	» 3 »	10. Ընդհ. Գրակ. Պատմ.	2 »
6. Օսմ. Օրնագիտք.	» 4 »	11. Քաղաքակրթութիւն	2 »
Փոխադրելի	16 ժամ	12. Քղիյի. Տնտեսագիտութիւն	1 »

Շաբաթական 25 ժամ

Վարժարանական 1906 — 1910 թարիներու մէջ աւանդուած ուսումներու եւ շարքական դասաժամերու

Գ Վ Պ	ԴՊՐՈՅԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ	1906-1907							1907-1908							1908-1909							1909-1910						
		Պ	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Ձ	Պ	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Ձ	Պ	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Ձ	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Ձ	
Ա.) ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ																													
1	Կրօն	2	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	—	
2	Եկեղեցական Պատմութիւն	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	
3	Աշխարհաբար Հայերէն	5	5	5	3	3	2	3	5	5	5	4	3	2	2	5	5	5	4	3	3	2	5	5	4	3	2	2	
4	Գրաբար Հայերէն	—	—	—	2	2	3	2	—	—	—	3	2	3	3	—	—	—	3	3	2	2	—	—	2	2	3	2	
5	Օսմաներէն, Օսմ. Օրէնս. Պատմ. եւ Գեղագր.	5	5	5	5	4	5	1 5	5	5	5	5	6	4	4	4	4	4	4	4	4	6	5	5	5	4	5	6	
6	Ֆրանսերէն	—	5	5	5	5	5	4	—	4	5	6	5	4	4	—	4	4	5	5	4	5	4	4	5	5	4	4	
7	Փոխադարձ բարգմանութիւն՝ Ֆրանս.—Թուրք.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
8	Գերմաներէն	—	—	—	3	3	4 ⁽¹⁾	4 ⁽¹⁾	—	—	—	—	—	—	4 ⁽¹⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	Ազգային Պատմութիւն	2	2	2	—	—	1	1	1	2	2	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	2	2	—	—	—	2	2	
10	Ընդհանուր Պատմութիւն	—	—	—	2	2	2	2	—	—	—	2	2	2	2	—	—	—	2	2	2	2	2	—	—	2	2	2	
11	Աշխարհագրութիւն	2	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	
12	Բնապատմութիւն եւ Իրազիտութիւն	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	—	
13	Բնաբանութիւն	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	
14	Տարրաբանութիւն	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	
15	Թուաբանութիւն	5	5	4	3	2	—	—	5	4	4	4	2	—	—	5	4	4	3	2	—	—	4	4	3	2	—	—	
16	Գրանաւի	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	2	2	2	
17	Եկրաչափութիւն — Եռանկիւնաչափութիւն	—	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	2	1	3	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	2	2	1	
18	Տմարակալութիւն	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	1	
19	Առողջապահութիւն	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
20	Քաղաքական Տնտեսագիտութիւն	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
21	Գիւղատնտեսութիւն	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
22	Գծագրութիւն	3	2	3	2	1	1	—	2	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	—	—	
23	Գեղագրութիւն (Հայ. եւ Ֆրանս.)	4	2	2	2	1	—	—	2	2	2	—	—	—	—	3	3	2	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	
24	Երգ (Հայնական)	2	1	—	1	—	1	—	2	2	1	2	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	
25	Մարմնամարզ	1	—	1	—	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	
26	Չեռական աշխատութիւն	—	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Գումար		33	34	34	35	33	40	37	33	35	33	35	34	33	40	35	33	30	32	32	30	33	33	33	34	34	33	32	
Համագումար								246							243						225							199	
Բ.) ԿԱՄՄԱԻՈՐ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ																													
1	Գաւնակ		2			2				2			2								3		I խումբ՝ 2						
2	Ջութակ		2		2	2	2			2		2	2	2	I	II	III		IV խումբ՝ 2	եւ I	II	III	եւ IV խումբ՝ 2	եւ					
3	Նուագախումբ											2								3					3				
Գումար կամար առարկաներու								28							30						28							32	
Գումար պարտաւորիչ »								246							243						225							199	
Ընդհանուր գումար								274							273						253							231	
Միացմամբ պակաս								-23							-16						-19							-33	
Մնացորդ								251 ⁽²⁾							257 ⁽²⁾						234 ⁽²⁾							198 ⁽²⁾	

(1) Առարկաները երոպական լեզուներէն միայն միայն կը կեցուցանուին:
 (2) Այս կամար կը ցուցնէ թէ թարգմանութիւններու գումարը միասին դրուած են:

2. ՈՒՍՈՒՑԶԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Վարժարանն ունեցած է Վերատեսուչներ, Փոխ-Վերատեսուչներ, Ներքին-Տնօրէն, Գլխաւոր և Օգնական ուսուցիչներ :

Ա. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆԵՐ, ՓՈՒՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆԵՐ, ՆԵՐՔԻՆ-ՏՆՕՐԷՆ

Պ. Գեորգ Աբուլեան. — Ուսուցիչ Պատմութեան և Աշխարհագրութեան : Դասախօսած է նաև Գերմաներէն և Մարմնամարզ :

Պ. Յովսէփ Մասարեան. — Ուսուցիչ Իրազխութեան, Բնապատմութեան, Առողջապահութեան, Գերմաներէնի և Գծազրութեան :

Պ. Սարգիս Սողիկեան. — Ուսուցիչ Կրօնազխութեան, Ֆրանսերէնի և Դաշնակի : Կարճ միջոց մը դասախօսած է նաև Եկեղեցական Պատմութիւն :

Պ. Գրիգոր Զաւարեան. — Ուսուցիչ Օսմ. Օրէնսզխութեան և Քաղաքային Տնտեսազխութեան :

Պ. Նշան Գալթայեան. — Ուսուցիչ Գիւղատնտեսութեան, Ֆրանսերէնի, Ֆրանսերէնէ Թուրքերէն և փոխադարձ թարգմանութեան, Օսմաներէնի և Բնապատմութեան (Բուսաբանութեան) :

Պ. Աստուածասուր Խաչատրեան. — Ուսուցիչ Հայերէնի (Աշխարհաբար և Գրաբար), Ազգային Քննական և Եկեղեցական Պատմութեանց : Կ'առաջնորդէր նաև Հայերէն բանախօսական վարժութիւններուն :

Բ. ԳՎԵԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Պ. Գաւիթ Ումիկեան. — Ուսուցիչ ուսողութեան (Թուարանութիւն, Գրահաշիւ, Երկրաչափութիւն, Եռանկիւնաչափութիւն և Տամարակալութիւն) :

Պ. Սիմոն Աղապալեան. — Ուսուցիչ Բնաբանութեան և Տարրաբանութեան, Բնապատմութեան (Երկրաբանութիւն-Հանքաբանութիւն), Թուարանութեան, Գծազրութեան, Չեռական աշխատութեան և Մարմնամարզի : Դասախօսած է նաև Աշխարհագրութիւն, Գրահաշիւ և Եռանկիւնաչափութիւն :

Պ. Լեւոն Փասպանեան. — Ուսուցիչ Ֆրանսերէնի և Ֆրանսերէն Գեղազրութեան :

Պ. Գրիգոր Առլիկեան. — Ուսուցիչ Զութակի, Երգի, Նուազախումբի (Fanfare) և Գեղազրութեան : Դասախօսած է նաև Աշխարհագրութիւն :

Պ. Անդրանիկ Յսայեան. — Ուսուցիչ Իրազխութեան և Երկրաբանութեան : Դասախօսած է նաև Գեղազրութիւն և Գծազրութիւն :

Համբոյ Ալի Էմ. — Ուսուցիչ Օսմաներէնի և Օսմ. Գեղազրութեան :

Մեհմէտ Նիազի Էմ. — » » » »

Մեհմէճ Շիրքի էֆ. Հարիւրապետ. — Ուսուցիչ Օսմաներէնի և Օսմ. Գեղազրութեան:

Տօֆ. Սուրէն էֆ. Ուզունեան. — Բնապատմութեան և Առողջապահութեան:

Մ. Ժ. Բօնս. — Ուսուցիչ տոմարակալութեան (Ֆրանսերէն լեզուով):

Պ. Վահան Գուլումեան. — Ուսուցիչ Աշխարհաբար Հայերէնի, Աղղային և Ընդհանուր Պատմութեան:

Պ. Սերովբէ Նորասունկեան. — Ուսուցիչ Օսմաներէնի և Օսմ. Գեղազրութեան: Դասախօսած է նաև Պատմութիւն:

Պ. Արամ Յակոբեան. — Ուսուցիչ Ֆրանսերէնի:

Պ. Խոսրով Պապաեան. — Ուսուցիչ Օսմաներէնի և Օսմ. Գեղազրութեան: Դասախօսած է նաև Բնաբանութիւն և երկու շաբաթը անգամ մը առաջնորդած է աշակերտներու Թուրքերէն բանաստեղծական վարժութիւններուն:

Պ. Յարութիւն Գասպարեան. — Ուսուցիչ Բնապատմութեան, Առողջապահութեան և Երկրաչափական Գծագրութեան: Դասախօսած է նաև Բնաբանութիւն և Աշխարհագրութիւն (Հայրենագիտութիւն):

Պ. Յղիբէ Բաբաեան. — Ուսուցիչ Տարրաբանութեան:

Պ. Սարգիս Մանուկեան. — Ուսուցիչ Հայերէնի (Գրաբար):

Պ. Մանուէլ Տէսեան. — Ուսուցիչ Հայերէնի:

Մեհմէճ էֆ (Յիսնապետ). — Ուսուցիչ Նուագախումբի:

Ճազիր Պէյ (Յիսնապետ), Ուսուցիչ Զինուորական մարզանքի:

Պ. Կարապետ Տէր-Ռափայկեան. — Ուսուցիչ Օսմաներէնի և փոխադարձ թարգմանութեան:

Գ. ՕԳՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Պ. Արամ Մուշեղեան. — Ուսուցիչ Թուարանութեան, Մարմնամարզի և Գծագրութեան:

Պ. Լեւոն Գարագաւեան. — Ուսուցիչ Աշխարհաբար Հայերէնի, Աշխարհագրութեան, Գեղազրութեան, Աղղ. և Ընդհ. Պատմութեան: Դասախօսած է նաև Բնապատմութիւն և Գծագրութիւն:

Պ. Մկրտիչ Պարսամեան. — Ուսուցիչ Գծագրութեան:

Պ. Վահան Սրուանձեանց. — Ուսուցիչ Աղղ. Պատմութեան:

Բ. ՑՈՒՑԱԿ

Քառամեայ ընդհանուր ցուցակ ուսուցիչներու՝ իրենց դասախօսութեանց շաբաթական ժամերով

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ	Սկզբնաւորութիւն.	Դասախօսութեան	1906-7	1907-8	1908-9	1909-10
Ա. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆԵՐ,						
Փոխ-ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆԵՐ ԵՒԼՆ.						
Պ. Գեորգ Արուկեան	1882 Փետր. 18	—	22	41	42	16-19
Պ. Յովսէփ Մասարեան	1881 Օգոստ. 28	4909 Օգոստ. 31	22	20	1	—
Պ. Սարգիս Սողիկեան	1882 Փետր. 18	—	21	20	48	14-16
Պ. Գրիգոր Զաֆարեան	1896 Նոյ. 10	+ 1907 Մարտ 23	2	—	—	—
Պ. Նեան Գալփայեան	1907 Սեպտ. 1	4908 Օգոստ. 31	—	48	—	—
Պ. Աստուածատու Խաչատրեան	1885 Սեպտ. 7	—	24 ²	24 ²	49 ²	7-12 ²
Բ. ԳՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ						
Պ. Գալիք Ումիկեան	1884 Հոկտ. 16	—	24	22	24	20
Պ. Սիմոն Աղապալեան	1899 Նոյ. 26	Առժ. դր. 31 Օգոստ. 909	23	48 ³	25	—
Պ. Լեւոն Փասպանեան	1905 Սեպտ. 19	4909 Հոկտ. 4	26	22	23	46
Պ. Գրիգոր Դոյինեան	1891-2 Տ. սկիզբը	—	25	25	21	18 ⁵
Պ. Անդրանիկ Եսայեան	1906 Հոկտ. 3	4909 Սեպտ. 49	4	7	8	—
Հաճիր Այի է.ժ.	1903-4 Տ. սկիզբը	4908 Յուն. 30 ր. դր.	—	40	—	—
Մեհմէճ Նիսի	1906-7 Տ.	4907 Յուն. 30	44	—	—	—
Մեհմէճ Շիրքի » (Հարիւրապետ)	1908 Հոկտ. 10	4909 Ապրիլ 8	—	—	6	—
Տօֆոր Սուրէն » Ուզունեան	» Նոյեմ. 25	4909 Յուն. 30	—	4	3	—
Մ. Ժ. Բօնս »	» Նոյեմ. 17	4910 Մարտ 31	—	—	2	2
Պ. Վահան Գուլումեան	» Սեպտ. 16	—	—	—	49	17-21 ⁵
Պ. Սերովբէ Նորասունկեան	1906 Մարտ 16	—	22	23	24	13-14 ⁵
Պ. Արամ Յակոբեան	1909 Սեպտ. 12	—	—	—	—	22-26
Պ. Խոսրով Պապալեան	1909 Սեպտ. 12	—	—	—	—	17-21
Պ. Մանուէլ Տէսեան	1910 Սեպտ. 21	—	—	—	—	9
Պ. Սարգիս Մանուկեան	1910 Փետր. 1	—	—	—	—	9
Պ. Յարութիւն Գասպարեան	1909 Սեպտ. 20	4910 Օգոստ. 31	—	—	—	15-17
Պ. Եղիբէ Բաբալեան	1909 Հոկտ. 1	4910 Յուն. 30	—	—	—	4
Մեհմէճ է.ժ. (Յիսնապետ)	1908 Գեղ. 4	4909 Փետր. 28	—	—	3	—
Պ. Կարապետ Տ. Ռափայկեան	1908 Սեպտ. 40	4908 Սեպտ. 29	—	—	6	—
Ճազիր պէյ (Հարիւրապետ)	1910 Մայիս 6	4910 Յուն. 6	—	—	—	2
Գ. ՕԳՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ						
Պ. Արամ Մուշեղեան	1907-8ի սկիզբը	—	—	4	7	9
Պ. Լեւոն Գարագաւեան	1906-7ի »	4909 Օգոստ. 31	25	25	20	—
Պ. Մկրտիչ Պարսամեան	1908-9ի »	4909 Սեպտ. 49	—	—	6	—
Պ. Վահան Սրուանձեանց	1909 Սեպտ. 42	4910 Օգոստ. 31	—	—	—	4

(1) Աշակերտական խնդիրներու պատճառաւ չէ դասախօսած:
 (2) Շաբաթը անգամ մ'ալ կ'առաջնորդէր Հայերէն բանաստեղծական վարժութիւններուն:
 (3) Շաբաթը վեց ժամ ալ Արհեստանոցի հսկողութիւն կ'ընէր:
 (4) Գ. Բ. Ե. և Զ. դասարաններուն միասին քանի մը դասով խօսած է ընդհանուր և մանաւանդ պատանիներու ու երիտասարդներու առողջապահութեան մասին:
 (5) Նախապէս պաշտօնավարած են իրրև օգնական ուսուցիչ:

3. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Հետևեալ Գ. Դ. Ե. Զ. Է. և Ը, ցուցակներուն մէջ կը ներկայացնենք վարժարանին ուսումնական բաժնի աշակերտներուն վրայ մանրամասն վիճակագրական տեղեկութիւններ :

Գ. ցուցակը կը ներկայացնէ կանոնաւորապէս դասարան փոխող, կրկնող, վարժարանական տարուոյ սկիզբը և ընթացքին մէջ ընդունուող, ինչպէս նաև ընթացաւարտներուն և դեռ չըջանաւարտ չեղած մեկնողներուն թիւերը :

Դ. ցուցակը կը ներկայացնէ թոշակաւոր և ձրիավարժ աշակերտները՝ իրենց ծննդավայրերուն համեմատ :

Ե. ցուցակը կը ներկայացնէ Սանատրեան գիշերօթիկ և ցերեկեայ ձրիավարժ սաները, թոշակաւոր, ցերեկեայ և գիշերօթիկ աշակերտները :

Զ. ցուցակը կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր դասարանին մէջ գտնուած աշակերտներու թիւերը :

Է. ցուցակը կը ներկայացնէ գիշերօթիկ պաշտպանեալ աշակերտներու թիւերը՝ հանդերձ իրենց բարերարներու անուններով :

Ը. ցուցակը կը ներկայացնէ թոշակաւոր ու ձրիավարժ դաշնակահար ու ջութակահար աշակերտներու թիւերը :

Գ. ՑՈՒՑԱԿ

Քառամեայ վիճակագրական ցուցակ աշակերտաց

Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ Ն Ե Ր	1906-1907	1907-1908	1908-1909	1909-1910
	Կանոնաւորապէս դասարան փոխող	94	96	116
Կրկնող	18	14	13	14 ⁽²⁾
Նոր ընդունուող	16	49	35	10
Վերստին ընդունուող	1	1	1	—
Վարժարանական տարուան ընթացքին մէջ նոր ընդունուող	9	2	17 ⁽³⁾	10 ⁽⁴⁾
Գումար	138	162	182	134
Վարժարանական տարուան ընթացքին մէջ մեկնող	6	7	27	3 ⁽⁵⁾
Մինչեւ տարուան վերջը մնացող	132	155	155	131
Շրջանաւարտ	6 ⁽⁶⁾	13	17	8
Տարեչրջանէն վերջը չըջանաւարտ չեղած մեկնող	17	13	32 ⁽⁷⁾	10

(1) 4ը վերստին ընդունուողներէն :
 (2) 2ը » »
 (3) 4ը » »
 (4) 4ը » » (դասարան փոխող) :
 (5) 4ը բանի մ'օր միայն իրրեւ ցերեկեայ աշակերտակէ յետոյ մեռած՝ ծնողական տան մէջ :
 (6) Ատնցմէ մին 1909-10ին շրջանաւարտի քննութիւն տուած և վկայական ստացած է :
 (7) Աշակերտական ինդիքներու պատճառաւ կամովին մեկնած կամ արձակուած :

Դ. ՑՈՒՑԱԿ

Քառամեայ վիճակագրական ցուցակ բուսականոր եւ ձրիավարժ առակներուն՝
իւրեց ձեւագրութեան համեմատ

Թ Ի Ի	ՄԱՆԴԱՎԱՅՐ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ	ԹՈՇԱԿԱԻՈՐ	ՋՐԻԱՎԱՐԺ	ԳՈՒՄԱՐ
1	Կարին	34	10	44
2	Տրապիզոն	12	2	14
3	Քոլի	5	2	7
4	Խարբերդ	3	2	5
5	Սամսոն	4	1	5
6	Կարնոյ Դաւոս	3	2	5
7	Ինէպօլու	4	—	4
8	Երիզա	2	2	4
9	Ալաւկերս	—	4	4
10	Վան	4	3	4
11	Եւրոկիա	3	4	4
12	Արաբկիւր	—	3	3
13	Բարբերդ	4	2	3
14	Շապին-Գարանիսար	4	2	3
15	Մուշ	4	2	3
16	Խնուս	—	3	3
17	Կիրասոն	2	4	3
18	Ամասիա	—	2	2
19	Բասեն	—	2	2
20	Կ. Պոլիս	4	4	2
21	Կիւմիւլիսանէ	4	4	2
22	Մալաթիա	4	4	2
23	Չորոտ	4	4	2
24	Պալազիս	4	4	2
25	Անքասիա	4	4	2
	Փոխադրելի	82	52	134

Թ Ի Ի	ՄԱՆԴԱՎԱՅՐ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ	ԹՈՇԱԿԱԻՈՐ	ՋՐԻԱՎԱՐԺ	ԳՈՒՄԱՐ
	Փոխադրելալ	82	52	134
26	Ակն	4	—	4
27	Արսահան	—	4	4
28	Գարա-Քիլիսէ (Ալաւկերս)	—	4	4
29	Գերջան	—	4	4
30	Եոզլաս	—	4	4
31	Ջէյրուս	—	4	4
32	Իզմիտ-Կէլիքէ	4	—	4
33	Կիմն	—	4	4
34	Կիւրիկ	—	4	4
35	Սղերդ	—	4	4
36	Գասթալմունի	—	4	4
37	Պուլանրզ	—	4	4
38	Օրսու	4	—	4
	(1906—1910 Տ.) Գումար	85	62	147
	(1881—1906 Տ.) ^[1] »	375	252 ^[2]	625
	Համագումար	460	312	772 ^[3]

(1) Տե՛ս Հնգամեայ Տեղեկագիր Սանասարեան Վարժարանի էջ 33:
 (2) Նոյն երեսին (33) վրայ գրուած 450ը տպագրական սխալ է:
 (3) Բաց ի Արշեստանոցի 69 աշակերաններէն, որոնցմէ մին վարժարանէն Արշեստանոց
 փոխադրուած էր:

Ե. ՑՈՒՑԱԿ

Քառանկյ վիճակագրական ցուցակ առակերներու՝ բռակաւորներու եւ ձրիավարժներու բաժանմամբ

Տ Ա Ր Ե Շ Ր Ջ Ա Ն	Գ Ո Ւ Մ Ա Ր					
	Գիւղերով ձրիավարժ (Սամառեան տան)	Գիւղերով պաշտպանեալ 15 կիւրա բուսիլով	Գիւղերով 15 կիւրա եւ կամ 12 կիւրա բուսիլով եւ յարակից պայմաններով	Ցերեկեայ ձրիավարժ (Սամառեան տան)	Ցերեկեայ բուսիլաւոր 6-7 կիւրա բուսիլով	
1906 — 1907	29	—	16	23	70	138
1907 — 1908	39	—	27	26	70	162
1908 — 1909	52	1	44	25	60	182
1909 — 1910	40	3	27	24	40(*)	134

Զ. ՑՈՒՑԱԿ

Քառանկյ վիճակագրական ցուցակ առակերաց՝ դասարաններու բաժանմամբ

Տ Ա Ր Ե Շ Ր Ջ Ա Ն	Գ Ո Ւ Մ Ա Ր							
	Պ. Դասարան	Ա. Դասարան	Բ. Դասարան	Գ. Դասարան	Դ. Դասարան	Ե. Դասարան	Զ. Դասարան	
1906 — 1907	14	27	21	24	28	18	6	138
1907 — 1908	18	33	36	20	24	18	13	162
1908 — 1909	15	36	44	42	17	11	17	182
1909 — 1910	—	23	25	43	21	14	8	134

(*) Ատոնցմէ մին տարւոյն սկիզբները ծնողական տան մէջ մեռած :

Է. ՑՈՒՑԱԿ

Բարեւարներու եւ անոնց պաշտպանած գիւղերով առակերաց ցուցակ

Պ Ա Շ Տ Պ Ա Ն Ն Ե Ր	Բ Ն Ա Կ Ա Վ Ա Յ Ր	Գ Ո Ւ Մ Ա Ր	
		1908 — 1909	1909 — 1910
Աբրահամ Է.Յ. Եագուպեան	Գանիրէ	1	1
Կայծակ » Արապեան	Տրապիզոն	—	1
Խաչիկ » Ապանեան	»	—	1
	Գումար	1	3

Ը. ՑՈՒՑԱԿ

Դաշնակի եւ Զուրակի հետեւող առակերաց ցուցակ

Տ Ա Ր Ե Շ Ր Ջ Ա Ն	Դ Ա Շ Ն Ա Կ			Զ Ո Ւ Ք Ա Կ		
	Քուսիլաւոր	Զրիւղավարժ	Գումար	Քուսիլաւոր	Զրիւղավարժ	Գումար
1906—1907	3	5	8	4	34	38
1907—1908	3	5	8	4	32	36
1908—1909	1	2	3	5	28	33
1909—1910	1	2	3	3	32	35

4. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Գրադարան.— 1906 — 1908 տարիներուն մէջ Գրադարանապետութեան պաշտօնը վարեց Պ. Սիմոն Աղապալեան, իսկ 1908 — 1910 տարիներու մէջ նոյն պաշտօնը վարեց Պ. Սերովբէ Նորասունկեան (*), երկուքն ալ առանց փոխարինութեան, ինչպէս իրենց նախորդները :

Գրադարանի դասադրքերու բաժնին հսկողութիւնը 1906 — 1909 վարեց Պ. Անդրանիկ Նայեան, իսկ 1909 — 10ին՝ Պ. Բարունակ Տէր-Յարութիւնեան : Ուսումնական այլ միջոցներու պահպանութիւնն ու բաշխումը 1906 — 1908 յանձնուած էր Պ. Գրիգոր Գոյինեանի՝ առանց փոխարինութեան, իսկ 1908 — 1910՝ Պ. Աբամ Մուշեղեանի :

1906 — 1910 տարիներու մէջ եղած գրենական նութրատուութիւններէն զատ, գնմամբ ստացուեցան բազմաթիւ գրքեր ու դասադրքեր, մանկավարժական, երաժշտական և գրական հանդէսներ ևն. :

Եզեան Մասեմադարան.— Վարժարանին բարեյիշատակ կտակալատար և կտակարար Կարապետ Եզեանցի յիշատակը կերպով մը յաւերժացնելու համար, 1907 — 8 ին կազմակերպուեցաւ ուրոյն մատենադարան մը՝ Կ. Եզեանցի անունով :

Այս նպատակին իրագործման համար յատկացուեցան.— 1. Վարժարանին Հոգեւոյս-Հիմնադրին արձանին յատուկ հանգանակութիւնէն աւելցած զբամին մէկ մասը. 2. Թատերական ներկայացումէ մը գոյացած զուտ հասոյթը. 3. Կ. Եզեանցի մահուան ասթիւ ծաղկեպտակի, ևն. ի համար եղած փոքրիկ հանգանակութեան մնացորդը :

Հոգեւոյս-Հիմնադրին մարմարեայ կիտանդրին շինութեան համար 1890ին Վարժարանին ուսուցիչներէն, աշակերտներէն, ևն. է հանգանակուած էր Յամ. լիբրան 103էն 18043 1/4 դր. .

որմէ ծախուած էր, ըստ մանրամասն հաշուեցոյցի՝ որուն մէկ օրինակը 1903 Յուլիս 12ին ուղարկուած էր Խնամակալութեան 14309 1/4 »

ըստ այսմ կը մնար 1. 0/3 էն 3734 »

= 1. 0/0 էն 3625 1/4 դր. . :

Ահաւասիկ մնացեալ 3625 1/4 դր. ին և այլ դրամոց ամբողջ մէկ հաշուեցոյցը .—

(*) Պ. Սերովբէ միայն 3 սակոյ նուէր մ'ընդունած է :

Հ Ա Շ ՈՒ Ե Յ Ո Յ Ց

Հոգեւոյս-Հիմնադրին արձանին հանգանակութեան աւելցած

և այլ դրամոց

Մ ՈՒ Տ Ք

Օսմ. Լիբան 0/0 էն

Մ Ա Ն Օ Ք ՈՒ Ք Ի Ի Ն	1906-7		1907-8		1908-9		1909-10	
Արձանի հանգանակութեան մնացած Եզեանցի մահուան ասթիւ եղած հանգանակութեան մնացած 469 1/4 - 443 դր.	3625	25	3625	25	2645	—	417	75
Աշակերտական ներկայացումէ մը մընացած 793 1/2 - 481 1/4 :	24	25	24	25				
Մասի գումար	4261	75	4261	75	2645	—	417	75

Ե Լ Ք

Օսմ. Լիբան 0/0 էն

Մ Ա Ն Օ Ք ՈՒ Ք Ի Ի Ն Ն Ե Ր	1906-7		1907-8		1908-9		1909-10	
Յերեկոյ ձրիավարժ աշակերտներու համար հազուստ :	—	—	815	25	—	—	—	—
Կ. Եզեան մատենադարանի համար գրքուած գրքեր, թերթեր և գրքերու կազմ :	—	—	464	50				
Աշակերտներու արուած նպաստ	—	—	337	—	158	25	—	—
Գիշերապահի համար տարձանակ	—	—	—	—	750	—	—	—
Ելի գումար	—	—	1616	75	2227	25	—	—
Պատրաստ դրամ	4261	75	2645	—	417	75	417	75
Համագումար	4261	75	4261	75	2645	—	417	75

Պարսկոց և Բանջարեղանոց .— 1906-1909 Վարժարանին աշակերտները առաջնորդութեամբ Պ. Մեղրանիկ Նսայեանի վարժարանին պարտէզներուն մէջ մըշակեցին ծաղիկներ ու բանջարեղէններ : Նոյն աշխատանքն տեղի ունեցաւ նաև 1909-1910 :

1907-1908 ին վարձուեցաւ վարժարանին մօտակայ բանջարանոց մը , ուր , առաջնորդութեամբ գիւղատնտեսութեան ուսուցիչ՝ Պ . Նշան էֆ . Գալֆայեանի , աշակերտները մշակեցին զանազան տեսակ բանջարեղէններ :

Հոս կը ղենեք թանգարանի մէկ ամիտի ցանկը (ցուցակ Թ .) և 1906 Սեպտ . 1-31 Օգոստոս 1910 արձանագրուած նոր ձեռագիրներու ցանկը (տե՛ս ցուցակ Ժ .) :

Թ . Ց Ո Ւ Ց Ա Կ

Թանգարանի գոյներու ամփոփ ցուցակ
1910 Օգոստոս 31

Թանգարանն ունի 12 մեծադիր և 1 փոքրադիր պահարան՝ սարսկեայ փնդկերով , որոնք կը պարունակին զանազան առարկաներ :

Ա . Պահարան . — 222 շիշ այլևայլ կենդանիներ , մանր խեցիկներ՝ ալքօօլի մէջ , միջատներու հաւաքածոյ , 1 զմուսուած թռչուն . և այլն :

Բ . Պահարան . — 17 հատ ծոպաւոր , անծոպ և սև արագիլ՝ զմուսուած :

Գ . Պահարան . — 32 » զմուսուած թռչուն և 4 երկաթէ սլաք :

Դ . Պահարան . — 57 » բուստ , 97 հատ կաւճային խեցեմորթներու ձեւեր , 55 հատ փափկամարմիններու յախճապակեայ մօտիկ , բոյսերու արուեստական 8 հատ մօտիկ . ծառի բունի արուեստական հատուած , սպունգ , 4 ծովաստղ , և ըն . ընդ ամէնը 224 կտոր և 1 տուփ լալաներու հաւաքածոյ :

Ե . Պահարան . — 21 հատ զմուսուած թռչուն :

Զ . Պահարան . — 29 » » » [զմուսուած :

Է . Պահարան . — 24 » վայրի բաղ և 19 զանազան թռչուններ՝

Ը . Պահարան . — Տիեզերագրական 5 գործիք , 5 զմուսուած կենդանի , 3 տուփ միջատ , երկրաչափական ձեւեր :

Թ . Պահարան . — Մարդու իրական կմախք , խաւաքարէ մարդ՝ գործարաններով , իրական գլուխ , ոտք , թև , սիրտ , արուեստական ականջ , աչք , մորթոյնն հատուած , սիրտ , ուղեղ , կոկորդ , բնական ամբողջ գանկ , կարուած և բաժնուած գանկ , մարդկային ցեղերու կիսարձանիկներ , մանուկի բնական գանկ , 25 զածէ գանկ , 1 մամէ ձեռք , 1 եգիպտական մոմիայի գլուխ , ընդ ամէնը 48 կտոր :

Ժ . Պահարան . — 7 սղնաւոր , զմուսուած կենդանի և 66 զանազան երգեցիկ , զմուսուած թռչուններ :

ԺԱ . Պահարան . — 109 կտոր ճարտարարուեստական զանազան առարկաներ , զմուսեալ կենդանիներ , հանքերու նմոյշներ , այլևայլք :

ԺԲ . Պահարան . — 43 շիշ Հնդկաստանի բուսական արտադրութիւններու նմոյշներ , 17 զանազան առարկաներ , քարերու նմոյշներ , քարացած խղունջներ , մամութի քարացած ոսկորներ , նախապատմական այլ կենդանիներու քարացած մնացորդներ :

ԺԳ . Պահարան . — Փղօսկրեայ քանդակուած գրչաման , տուփ և խաղաղիքներ , ճաթակ , թղթի կտորիչ , այցեատման տուփ , պղնձէ փոքրիկ կուռքեր , այլևայլք , ընդ ամէնը 31 կտոր :

Պահարաններէ դուրս կան 6 զմուսուած թռչուն , երկաթուղիի և հաւի մօտիկներ , 1 զմուսուած արջ , այլևայլք , անդրձրհեղեղեան 5 կենդանիներու զածէ մօտիկ , ընդ ամէնը 17 կտոր :

Վարժարանին դրամարկղին մէջ պահուած կը մնան 6 հատ ոսկի , 100 հատ արծաթ և 433 հատ պղինձ հին դրամներ(*) . ինչպէս նաև 4 հատ փորուած մասնէքար (gemma) :

Բնագիտական և տարրաբանական աշխատանոցին մէջ կան 66 հատ բնագիտական և բազմաթիւ տարրաբանական գործիքներ ու բազմատեսակ նիւթեր : Վարժարանն ունի բարերարին (Մ . Սանասարեանցի) և Մեծն-Ազեքեանցիի մարմարեայ կիսանդրիները , 41 ծաղկեպտակներ , և ըն :

Կան նաև 22 հատ հազուագիւտ իւզանկարներ (Տե՛ս Հնդամեայ Տեղեկագիր Սանասարեան Վարժարանի , էջ 57-58) և 32 հատ մեծադիր խմբանդակարներ և նկարներ (ընթացաւարաններուն և այլոց յատուկ) :

(*) Ասոնցմէ զատ կան նաև Ի Կ . Պոլիո 56 կտոր հին դրամներ՝ ոսկի , արծաթ և պղինձ , ինչպէս նաև Շամիրամայ քարէ կիսագէմք մը :

5. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Տնակարգ . — Վարժարանին մէջ օրուան ժամանակի բաշխումը կատարուած է տարիներէ ի վեր, գրեթէ անփոփոխ ընդունուած Տնակարգին համաձայն (Տն'ս Հնդամեայ Տեղեկագիր Սանատարեան վարժարանի էջ 44-45) :

Դասախօսութիւնք . — Վարժարանի դասախօսութիւններն

Սկսան	Վերջացան	
1906-1907ին՝ Սեպտ. 7ին	1907 Յունիս 29ին	} քննու- թիւններն ալ մէջն ըլլալով :
1907-1908ին » 4ին	1908 » 27ին	
1908-1909ին » 2ին	1909 Մայիս 30ին	
1909-1910ին » 25ին	1910 Յունիս 15ին	

Վարժարանին վերաբացումը տեղի կ'ունենայ Հաստատութեան բոլոր պաշտօն-
եաներուն ներկայութեանը, աշակերտներու համախմբուած միջոցին : Օրուան Առաջ-
նորդ Ս. Հայրը, կամ Վարժարանին Վերատեսուչը խրատական քանի մը խօսք կ'ուզ-
ղէ աշակերտներուն՝ այդ առիթով, ապա Առաջնորդը կամ փոխանորդը աղօթքով
մը կը փակէ այս պարզ հանգէսը :

Դասերու Ընդհանուր տեղի ունեցաւ 1907 Նոյ. 10ին՝ Թուրք յեղափոխական-
ներու ձերբակալման հետեւանօք յառաջ եկած խուճապին պատճառաւ :

1908 Դեկտ. 4-6 . — Օսմանեան Խորհրդարանի բացման հանդէսներուն առիթով :

1909 Յնվր. 15-Փետր. 15 . — Վարժարանին աշակերտներուն յարուցած խըն-
դիրներուն պատճառաւ (մէջն ըլլալով Բարեկենդանի արձակուրդն ալ) :

1909 Ապրիլ 5 . — Նշանածիկ վաշտը Կ. Պօլիս ճամբու դնելու առիթով :

1909 Ապրիլ 8-11 . — Կարնոյ մէջ տեղի ունեցած հակասահմանադրական անու-
լի ցոյցերուն հետեւանօք յառաջ եկած տագնապին պատճառաւ :

1909 Ապրիլ 15 . — Նախորդ Սուլթան Ապա-իւլ-Համիտի գահընկէցութեան և
Վեհ. Սուլթան Մէհմէտ Ե. Բէշասի գահակալութեան առիթով :

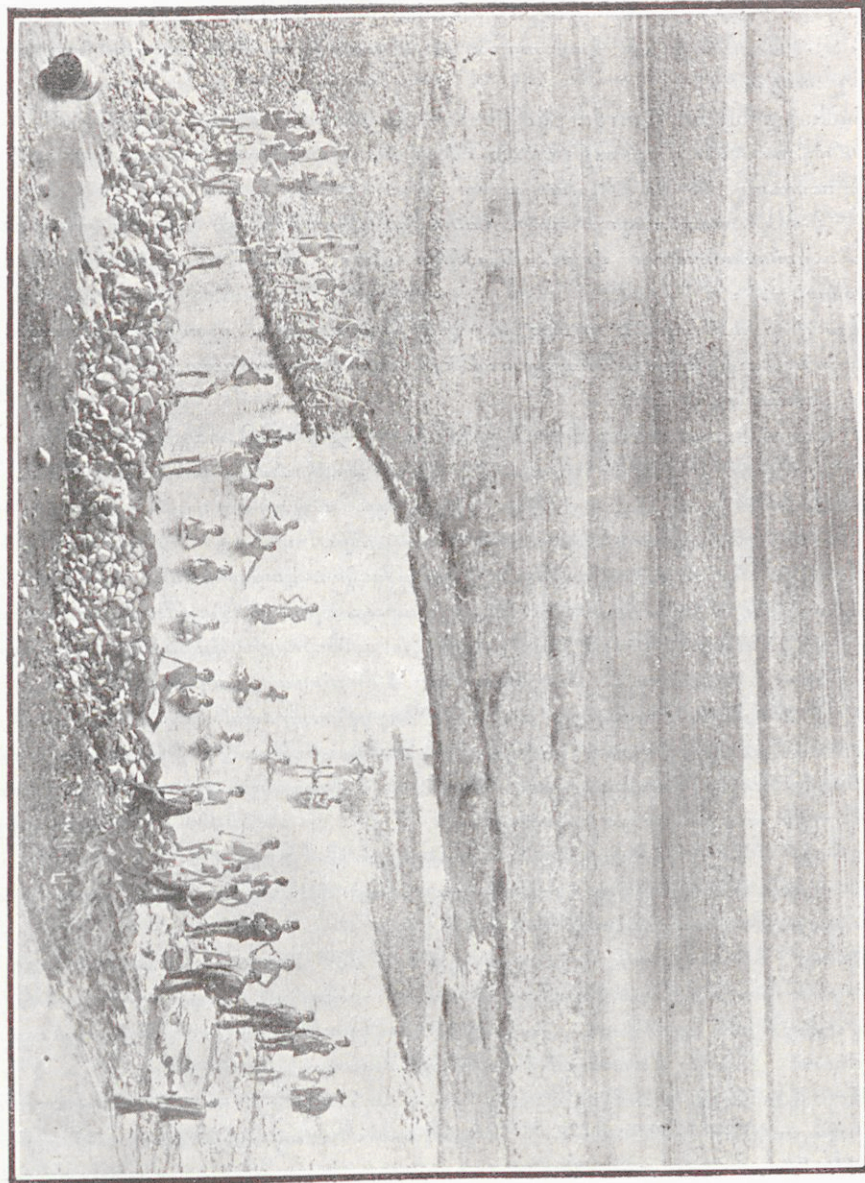
Խնամակալութեան կարգադրութեամբ 1908-9 շրջանի դասերը դադրեցան սովո-
րականէն մէկ ամիս առաջ և քննութիւնները վերջացան Մայիսի 30ին :

1909-10ին դասերը Սեպտ. 25ին սկսան՝ վարժարանական նոր կարգադրու-
թիւններու յապաղման պատճառաւ :

1910 Ապրիլ 14ին՝ Վեհ Կայսեր Գահակալութեան տարեդարձին առիթով :

Սնունդ . — Աշակերտներուն օրը երեք անգամ սնունդ կը տրուի : Նախաճաշը կը
բաղկանայ թէյէ կամ կաթէ, հացէ և պանիրէ : Ճաշը կը բաղկանայ մէկ կամ երկու
տեսակ խզիկէն կամ բանջարեղէնով խառն մսեղէն կերակուրէ :

Ընթրիքին կը արուի երկու տեսակ կերակուր : Աշակերտները շաբաթը 1-2 ան-
գամ պտուղ կ'ստանան : Տօնական օրերու մէջ կերակուրներու աւելի հոգ կը տարուի :
Հացը կ'եփուի վարժարանին սեփական փուռին մէջ :

ՄԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Հագուս . — Վարժարանն ունի որոշ համազգեստ , կլիմային յարմար : Համազգեստը կը բաղկանայ բաճկոնակէ մը և տարտաէ մը , որոնցմէ առաջնոյն վրայ կը կապեն լաշն , կաշիէ գօտի՝ դեղին մեծ ճարմանդով : Այս վերջնոյն վրայ փորագրուած են Ս . Վ . (Սանասարեան Վարժարան) նշանագրերը : Ճերմակիզէնները կը փոխուին շաբաթը անգամ մը :

Բանախօսական Վարժութիւններ . — Սոյն քառամեայ շրջանին մէջ ևս Հայերէն բանախօսական վարժութիւններ տեղի ունեցան միշտ , առաջնորդութեամբ Հայերէնի ուսուցիչ՝ Պ . Ա . Խաչատրեանի :

1909-10ին բարձրագոյն դասարաններու աշակերտներն սկսան Թուրքերէն լեզուով ևս բանախօսական վարժութիւններ ընել , առաջնորդութեամբ Ուսուցիչ Պ . Խ . Պապեանի :

Այս վարժութիւններն զգալի կերպով նպաստեցին աշակերտաց զազաւարներու յատկօրէն Թուրքերէն արտայայտութեան , համարձակախօսութեան և քննադատութեանց փոխանակութեան :

Աշակերտներուն առողջական վիճակը . — 1906-10 տարիներու մէջ աշակերտները սովորաբար թեթեւ ու վաղանցիկ հիւանդութիւններ ունեցաւ : Թէեւ գտնուեցան ժանտառենդէ բռնուող 1-2 աշակերտներ , սակայն ի գործ դրուած բժշկական հրահանգներու և յարատե հողածութեան շնորհիւ , ապաքինեցան բոլորովին :

Աշակերտներուն առողջութեան և մարմնական զարգացման մեծապէս նպաստած են Կարնոյ ընտիր օգն ու ջուրը , պարբերաբար արուած մարմնամարզի դասերը , շրջագայութիւնները , չմշկութիւնը , լողալը և ամառնային վրանական կեանքը : Ամէն տարի Սեպտ . 1 Յունիս 30 աշակերտները 4-5 անգամ բաղնիք կ'երթան :

1910 Մայիսին Հարիւրապետ ճազիմ Պէյլիսուորական մարզանքի դասեր տուա :

1906-10ին վարժարանին բժիշկն էր հաստատութեան ընթացաւարտներէն Տօքթ . Սուրէն Էֆ . Ուզունեան , վկայեալ Պէյրութի Ֆրանսական բժշկական վարժարանէն :

Վերջին տարին , ի բացակայութեան Տօքթ . Ուզունեանի , փոխանորդաբար կ'այցելէր Տօքթ . Յ . Տէր Դաւիթեան : Բժշկապետ Յ . Զավրիէվ ձրիաբար կը դարմանէր վարժարանիս աշակերտները՝ գովելի պատրաստակամութեամբ մը՝ ինչ որ արժանի է հրապարակային շնորհակալութեան եւս :

Սմբողջ 29 տարուան երկարատե շրջանի մէջ վարժարանն ընդունուած 771 աշակերտներէն միայն 11 աշակերտներ մնուած են , որոնցմէ 7ը իրենց հայրենական տան մէջ հիւանդացած ու մեռած , 1ը հայրենիք վերադարձած ատեն կառքի արկածի մը զո՞ հացած , իսկ Յը վարժարանին մէջ հիւանդացած ու մեռած :

Աշակերտներու վարժ ու Բարբը . — Մինչև 1905-6 տարին վարժարանին ներքին հսկողութիւնն յանձնուած էր Հերթապահ-Կառավարիչներու : 1906-7ին այդ հրակողութիւնն յանձնուեցաւ Ընդհ . Կառավարչի մը և Հերթապահ-Կառավարիչներուն : 1907-8ին Ներքին-Տնօրէնութեան պաշտօն մ'ալ հաստատուեցաւ , ա՛լ աւելի հոգ տանելու համար վարժարանին ներքին կարգապահութեան : 1908-9ին ջնջուեցաւ այդ պաշտօնը , ինչպէս նաև Հերթապահ Կառավարչական դրութիւնը , և վարժարանին ներքին հսկողութիւնն յանձնուեցաւ Ընդհ . Կառավարչի մը և Կառավարչի մը :

դրութիւն՝ որ շարունակուեցաւ 1909-10ին ևս՝ միշտ վերատեսչին կամ Փոխ-Վերատեսչին վերին հսկողութեան ներքև :

1906 Սեպտ . 1-1910 Օգոստ . 31 վարժարանէն արձակուեցաւ 43 հոգի , որոնցմէ 9ը միայն ծուլութեան և յոռի վարքի պատճառաւ , իսկ մնացեալներուն ամենամեծ մասը հեռացուցուեցաւ իրրև անհանդարտ տարր , հետեանք սխալ բմբնուած ազատութեան , և կամ իրրև 2 երկու անգամէ աւելի դատարան կրկնող :

Նուագախումբը (Fanfare) , որ կազմակերպուած էր 1903ին , կ'աւելցնէր վարժարանին շուքն ու փայլը՝ վարժարանի տօնական օրերուն , շրջագայութիւններու և ամառնային օգափոխութեան միջոցին և մանաւանդ ազգային հանդէսներու կատարուած ատեն :

Շրջագայութիւններ եւ Արձակուրդ . — Աշակերտները 1906-1910 առաջնորդութեամբ ուսուցիչներու , զեղեցիկ եղանակին շրջագայութիւններ կատարեցին : Կարնոյ մօտակայ հոյն այն վայրերը , որոնք մի առ մի յիշատակուած են Հնգամեայ Տեղեկագրին մէջ (Տես էջ 48) :

Աշակերտները 1906-7ին այցելեցին նաև Կարմիր Վանք :

1907-8ին բարձրագոյն դասարաններու աշակերտները , առաջնորդութեամբ Պ . Ա . Խաչատրեանի , կատարեցին հայրենադիտական պտոյտ մը՝ դէպ ի Թորթում : Թէև ծրագրուած էր մինչև Թորթումի լիճը երթալ , սակայն Պ . Խաչատրեանի տկարութեան պատճառաւ , հարկադրուեցան չորրորդ օրը վերադառնալ Սրտածոր :

Կարնեցի աշակերտներուն համար նորութիւններ էին պտուղներով բեռնաւորեալ ծառերը , վիթխարի ընկուզենիները , Զինուորի անտառը , Թորթումի բերդին աւերակները , և այլն :

Նոյն տարին Ե . և Զ . դասարաններու աշակերտները , առաջնորդութեամբ Նշան Էֆ . Գալֆահանի , այցելեցին Ելիճէի տիպար ազարակը , ուր բացատրութիւններ ստացան տեղւոյն զիւղամտեստական և երկրագործական գործիքներու գործածութեան մասին :

1906-7 , 1907-8 և 1909-10 վարժարանական տարիներու ամառնային արձակուրդներու միջոցին , վարժարանին աշակերտները օգափոխութեան դացին Սրտածոր , ուր վրաններու ներքև անցուցին Յուլիս և Օգոստոս ամիսները : 1909ի ամառն աշակերտները զրկուեցան իրենց հայրենիքները :

Սրտածորի այնքան հաճելի և Սանասարեանցիներու համար մանաւանդ սիրելի կեանքը ամիտփ կերպով նկարագրուած ըլլալով Հնգամեայ Տեղեկագրին մէջ (Տես էջ 48) , աւելորդ կը համարուի կրկնել անգամ մ'ալ :

Այցելութիւններ . — 1906-1910 տարիներու մէջ իրենց այցելութիւններով վարժարանը պատուած են Տարօնոյ Առաջնորդ Տ . Ներսէս Ս . Եպոս . Խարախանեան , Կարնոյ Առաջնորդ Տ . Սմբատ Ծ . Վարդապետ Սատեթեան (այժմ Եպիսկոպոս) Կարնոյ նախորդ կուսակալ Թահիր Փաշա և արդի կուսակալ ձէլալ Պէյ , զինուորական հրամանատարները , Կարնոյ Օսմանեան երեսփոխան Տօքթօր Դարեգլին Էֆ . Փատարմաճեան (վարժարանին ընթացաւարտներէն) և Վարդգէս Էֆ . Սէրէնկիւլեան , «Միութեան և Յառաջդիմութեան» Բնիկ Նաճի Պէյ և իր ընկերները , Կարնոյ Ընդհանուր

Դատախազ Գէորգ Էֆ. Մեծատուրեան, Կառավարական այլ պաշտօնեաներ, Հիւպատոսներ, Էւայլն Էւայլն Էւայլն, որոնք քաղաքիս կամ Սրտածորի մէջ հիւրասիրուած են ըստ արժանւոյն :

Տօներ եւ Հանդեսներ . — Ըստ սովորութեան 1906-1910 տարիներու մէջ ևս կատարուեցան դպրոցական պարզ հանդէսներ՝ Կաղանդի, Ծննդեան, Բարեկենդանի և Ջատիկի առիթներով (Այս մասին ամիսի նկարագրութիւն տես Հնգամեայ Տեղեկագիր Սանասարեան Վարժարանի էջ 51-52) :

Ներկայացումներ, Երեկոյքներ, Յերեկոյքներ . — 1906-1907ին թատերական ներկայացում չտրուեցաւ :

1907 Մայիս 19ին, բարերարին մահուան տարելիցի առթիւ, առաջին անգամն ըլլալով գրական համախմբում մը տեղի ունեցաւ՝ նախաձեռնութեամբ Փոյս-Վերատեսուչ Գ. Աբուլեան Էֆէնտիի : Նոյնը կրկնուեցաւ 1908ի և 1910ի Մայիս 19ին :

1906-1910 տարիներու մէջ տեղի ունեցած հանդէսներուն, ներկայացումներուն, խրախմբանքներուն և ցոյցներուն մէջ ամենէն կարեւորներն են իրաւամբ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ կազմակերպուածները :

Անմուսնալի է մանաւանդ ա՛յն սրտայոյզ տեսարանը որ պարզուեցաւ, երբ Գ. Աբուլեան Էֆէնտին 1908 Յուլիս 1ին քաղաքէն Սրտածոր երթալով՝ աշակերտներուն աւետեց ազատութեան հռչակումը : Նախ վարանստ ու թերահաւատ ակնարկներ նշմարուեցան. կարծես կատակ կը նկատուէր հալոյրդուած լուրը, սակայն անմիջապէս յետոյ համոզում գոյանալով՝ լսուեցաւ պոթկումը ա՛յն խեղդուած ձայնին, որ մասնաւորապէս վերջին քառորդ դարու ընթացքին մէջ սեղմուած էր տառապող Հայոց կուրծքին մէջ :

Կեցցէ՛ներու և երգերու դրդիւնը օգը կը թնդացնէր : Յաջորդ Կիրակէ օր, հանդիսաւոր թափորով Սանասարեանի աշակերտներն և ուսուցիչները դացին Սրտածորի մօտակայ Սաչկալանքը, ուր Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տուին ի յիշատակ սոյն բոլոր անձանց, որոնք զոհեցին իրենց թանկագին կեանքը՝ Ազատութեան վեհ գաղափարին տարածմանը համար :

Վանքին գաւթին մէջ Հոգեհանգիստ կատարուելէ յետոյ, թափորը յառաջացաւ դէպ ի գիւղին մզկիթը, ուր աղօթք մ'արտասանեց իմասը :

Նաւասարդ . — Առանձին շուքով կատարուեցաւ Հայ Հեթանոսական և ասպիտական կեանքն յիշեցնող նուիրական տօնը՝ առաջին Ամանորը սիրելի ու հմայիչ է մանաւանդ Սանասարեանցիներու համար :

Նոյն օրը, վրանի տակ, պարզ բեմի մը վրայ, փոքրիկ Սանասարեանցիները ներկայացուցին «Գաղթականներ» թատերախաղը, ի ներկայութեան Սաչկալանքի ուխտաւորներուն և մերձակայ գիւղերու բնակիչներուն, որոնցմէ շատերն առաջին անգամն էր որ թատրոն կը տեսնէին :

Ներկայացումէն յետոյ տեղի ունեցան նաւասարդի մրցման խաղերը, որոնց մասին ծանօթութիւն տրուած է վարժարանին Հնգամեայ Տեղեկագրին 52րդ կրեւին մէջ : Մրցանակները, որոնք ֆրանսերէն փառակազմ գրքեր էին, բաշխուեցան 1909ի Կաղանդի գիշերը :

Նաւասարդի մրցումներ 1910ին ևս տեղի ունեցան : Մրցանակները բաշխուեցան նոյն օրը՝ վարժարանին պաշտօնեաներուն, ուխտաւորներու և չրջակայ գիւղերու բնակիչներուն ներկայութեանը :

Հանդեսներ, Երեկոյքներ . — 1908 Օգոստոս 19ին, Կայսեր գահակալութեան տարեդարձը վերստին առիթ ընծայեց սահմանադրական այն մեծ ցոյցին, որ տեղի ունեցաւ մասնաւորապէս զինուորականներու կողմէն :

Վարժարանին դուռը զարդարուած էր գոյնզգոյն դրօշակներով, կանթեղներով, լապտերներով և գեղեցիկ նորաշէն կամարածեւ վերատառութեամբ մը՝ որ կը բազկանար «Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Հաւասարութիւն» բառերէն, հանդերձ անոնց թուրքերէնով «حریت، مساوات، اخوت» :

Երեկոյեան ժամը 1¹/₂ին երիտասարդ սպաներու խումբ մը, ընկերակալութեամբ խուռն բազմութեան մ'այցելեց վարժարանը, ուր ոգեւորեալ ընդունելութիւն մը եղաւ անոնց : Պաշտօնակալներէն մին խանդավառ խօսքերով գնահատեց Սանասարեան վարժարանին մատուցած ծառայութիւնները, և, ի նշան յարգանաց, ջերմազին համբուրեց Բարերարին արձանը : Ներկաներն որտալնորոտ ծափահարութիւններով ընդունեցին այն բաժակը, զոր առաջարկեց զինուորական մը Սանասարեան վարժարանի յարատեւութեանը համար և Հոգեղոյս-Հիմնադրին ի յիշատակ :

Եւ որովհետեւ վարժարանին աշակերտները նոյն օրը Սրտածոր կը գանուէին, վարժարանին նախկին սաները՝ գովելի պատրաստակամութեամբ մը՝ ա՛յ միայն կ'սպասուորէին, այլ նաեւ կը հսկէին կարգապահութեանը, ներքին գոհունակութիւն մը զգալով իրենց Մայր-վարժարանին փառաւորման ի տես :

1908 Սեպտ. 4 մէջ արուեցաւ օրինակելի գրական-երաժշտական-թատերական երեկոյթ մը :

Պաքուի հայոց Կուլտուրական Միութեան տրամաթիք խումբը 1908 Հոկտ. 1ին վարժարանին մէջ տուաւ քանի մը ներկայացումներ՝ «Օթէլլօ», «Պատուի համար» և ըն. :

1908 Հոկտ. 19ին Սանասարեան Աշակերտական Միութիւնը ներկայացուց «Շուշանիկ» ողբերգութիւնը :

1908 Դեկտ. 4ին, 5ին և 6ին Օսմանեան Երեսփոխանական Ժողովոյ բացման առթիւ, վարժարանը՝ առաջնորդութեամբ իր նուազախումբին, արժանապայել կերպով մասնակցեցաւ տեղի ունեցած արտասովոր հանդէսներուն և հակայական թափօրներուն : Վարժարանին մէջ 1909 Յունուար 1 և 2ին տրուեցան թատերական ներկայացումներ ի ներկայութեան քաղաքիս ընդհանուր աշակերտութեան ներկայացուցիչներուն, եղբայրական կապ մը հաստատելու համար հայ և թուրք աշակերտներուն միջեւ :

Վարժարանը 1909 Ապրիլ 8ին և 9ին Կարնոյ հակասահմանադրական ցոյցներուն տխրութեամբ ակնատես ըլլալէ յետոյ, Ապրիլ 15ին ցնծութեամբ լսեց թնդանօթի 101 հարուածներն, որոնք կ'աւետէին թուրքիոյ երեսնամեայ բռնակալին Ապտ-իւլ-Համիտի գահընկէցութիւնը և վեհ. Սուլթան Մէհմէտ Ե. փ. գահակալութիւնը :

1909 Նոյ. 14ին, քրիստոնեաներուն զինուորագրման կայս. հրովարտակին

ընթացման առիթով, վարժարանն առաջնորդութեամբ իր նուագախումբին, մասնակցեցաւ տեղի ունեցած հանդիսաւորութեանց :

1909 Դեկտ. 9ին արուեստաւ գերեկայթ մը՝ Խարախանեան Սրբազանին, վարժարանին Հոգաբարձութեան, ուսուցիչներուն և բոլոր աշակերտներուն ներկայութեամբ :

1910 Յունուար 3ին Աշակերտական Միութիւնը յաջողութեամբ ներկայացուց «Դէպ ի Ազատութիւն» տոսամբ և Ռուս-Թրքական պատերազմը (Չարչըր Արթին ազան) կատակերգութիւնը : Յունուար 6ին և 7ին նոյն ներկայացումները կրկնուեցան՝ ժողովրդեան խնդրանքովը :

1910 Փետր. 25ին Վարդանանց Զօրավարաց տօնին օրը Աշակերտական Միութիւնը տուաւ գերեկայթ մը, ի յարգանս նոյն զօրավարաց : Հետեւեալ օրը ներկայացուց երեք թատերական կտորներ . Տոսամ մը, Լ. Լեւոնեանի «Անոնց մահը» և երկու կատակերգութիւն, «Փառնակէս» ի բանաստեղծը և Յ. Յ. Պարոնեանի «Արեւելեան Ատամնարոյժ»ը :

Ապրիլ 13ին Եւսեպիան Սամի պէյի «Պէտա» ողբերգութիւնը արուեստութեամբ բերէն լեզուով, հայ և օտարազգի հանդիսականներուն ներկայութեամբ :

Բոլոր այս ներկայացումներուն թատերական ու երաժշտական մասերը ստանաւ արակ յաջող անցան և գնահատուեցան հանդիսականներէն :

Վարժարանս ցնծութեամբ մասնակցեցաւ 1909 և 1910 Յուլիս 10ի ազգային տօներու հանդէսներուն, ինչպէս նաև Վեհ. Սուլթան Մէհմէտ Ե ի գահակալութեան տարեդարձին : Նոյն օրը վարժարանին պաշտօնեաները և աշակերտները քաղաքային միջնակարգ վարժարանի անօրէնին կարգադրութեամբ հիւրասիրուեցան նոյն վարժարանին մէջ :

Հոգեհանգիսեցեալ . — Ըստ սովորութեան 1906-1910 տարիներու մէջ եւս կատարուեցան Մայիս 19ին Հոգեկոյս-Հիմնադրին Մայիս 31ին՝ Կ. Եգեանցի, Նոյ. 1ին՝ Մարիամ Կաղաչկեանցի, Ա. Ծատուրեանի և այլ բարերարներու յատուկ Հոգեհանգըստեան պաշտօնները (Տե՛ս Հնգամեայ Տեղեկագիր, էջ 53) :

Ս. Զատիկ Բ. օրը, ամէն տարի կ'օրհնուին գերեզմանները վարժարանին ողբացեալ պաշտօնեաներուն՝ Պօղոս Դեկիբեանի, Կորիւն Մկրտիչեանի, Միսաք Յէթվաճեանի և Գրիգոր Զաքարեանի, ինչպէս նաև վաղամեակի աշակերտաց :

1908 Մարտ 23ին Գրիգոր Զաքարեանի մահուան տօնին տարեկոյն առթիւ, յատկապէս Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ և ի վերջոյ անոր գերեզմանին վրայ, Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ :

1910 Յունուար 2ին վարժարանին նորընտիր Հոգաբարձու Տիար Սեդրաք Տէր-Պարբէլեան զո՞ գնաց ժանդատնդի հիւանդութեան : Վարժարանը սպաց իր արժանաւոր Հոգաբարձուին այս վաղահաս մահը, և Յունուար 9ին, անոր մահուան եօթօրէքին առթիւ, սգահանդէս մը կազմակերպեց, ի յարգանս հանգուցելոյն :

1906-1910 տարիներու ընթացաւարտներն եւս տարեկան քննութիւններէն անմիջապէս յետոյ, Ս. Պատարագ և Հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել տուին՝ յանուն Հոգեկոյս-Բարերարին, ի նշան իրենց երախտագիտութեան :

Վկայականներու բաշխման հանդէս . — Վարժարանը թէև 1906-1910 տարիներու մէջ միշտ ընթացաւարտներ ունեցաւ, սակայն միայն 1908ին և 1910ին վկայականներու բաշխումը կատարեց հանդիսաւորապէս :

6. ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՇՐՋԱՆԱԿԱՐՏՆԵՐ

ՔՅՈՒՐԻՆԵՐ . — 1906-7 և 1907-8 տարիներու մէջ տեղի ունեցան եւսամսեայ գրաւոր քննութիւններ : 1906-7 տարուոյ վերջը կատարուեցան միայն հրատարակային հարցաքննութիւններ՝ վարժարանին Հոգաբարձութեան, ծնողաց և Մէարիֆի պաշտօնեաներուն ներկայութեամբ :

1908-9ին աշակերտներուն յարուցած խնդիրներուն հետեւանօք, միայն մէկ անգամ գրաւոր քննութիւն տեղի ունեցաւ (Մայիս 25-30) : 1909-10ին կատարուեցաւ 2 կիսամսեայ գրաւոր քննութիւն : Հրատարակային քննութիւններն, իբրև հակամանկավարժական, վարժարանէն ջնջուեցան 1907-8ին՝ Ուսուցչական Ժողովոյ որոշումով :

ՇՐՋԱՆԱԿԱՐՏՆԵՐ . — Վարժարանը 1906-1910 ունեցաւ 44 ընթացաւարտ : Ի ստորև կը գրուին անոնց թիւերը՝ ժամանակագրական կարգով . —

1906-1907ին՝	5+1(*)=	6	ընթացաւարտ
1907-1908ին՝		13	»
1908-1909ին՝		17	»
1909-1910ին՝		8	»
	Գումար	44	»
1891-1906 (Տե՛ս Հնգմ. Տեղեկ. էջ 50)		190	»
1891-1910		234	»
1909-1910 Արհեստանոցէն		1	»
	Համագումար	235	» Ուսումնական և Արհեստական

բաժիններէն :

Վերոյիշեալ հաշուոյն համեմատ, Սանասարեան հաստատութիւնը 1891-1910 տարիներու մէջ տուած է ընդամէնը 235 ընթացաւարտ, որոնցմէ

206ը Ուսումնական բաժնէն
իսկ 29ը Արհեստական »

Համագումար 235 ընթացաւարտ :

Շրջանաւարտներու ամբողջական ցանկը՝ իրենց 1910 Օգոստոս 31ի վիճակը ներկայացնող ժանօթութիւններով՝ գրուած է տեղեկագրիս վերջը, իբրև յաւելում :

(*) Այս ընթացաւարտը, որ 1906-7 տարուոյ Զ. դասարանէն մեկնած էր Բ. կիսամեակին, 1909-10ին շրջանաւարտի յատուկ քննութիւն տալով վկայական ստացած է :

Յ Ո Ւ Ց Ա Կ Ժ Ա.

Ուսուցչանոցի շաբաթական դասերու ցուցակ

Մ Ա Ս Ն Բ.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑ

Բացում. — Սանասարեան հաստատութեան Վարիչ Մարմինները նկատելով որ ձեռնհաս ու մանկավարժական հմտութիւն ունեցող ուսուցիչներու պէտքն շատ զգալի է և ամբողջ Տաճկահայաստանը տակաւին մէկ ուսուցչանոց իսկ չունի, այդ ամենաանհրաժեշտ պէտքն հետզհետէ լրացնելու նպատակաւ, 1909-10 տարւոյ մէջ որոշեցին հաստատել Մանկավարժական դասընթացք մը՝ Սանասարեան հաստատութեան մէջ:

1909 Նոյ. 2ին սկսան մանկավարժական դասախօսութիւնները:

1. ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑԻ ՈՒՍՄԱՆՑ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սանասարեան վարժարանի Ռուսուցչական Մասնաժողովէն որոշուած և նոյն հաստատութեան Վարիչ Մարմիններէն ընդունուած նախնական ծրագրին համաձայն, 1909-10 տարւոյ մէջ աւանդուեցան հետեւեալ առարկաները. —

1. Ընդհանուր մանկավարժութիւն	շաբաթական	2	ժամ
2. Հոգեբանութիւն	»	2	»
3. Մանկավարժութեան պատմութեան	»	1	»
4. Մեթոտիկ	»	2	»
5. Բարոյական իմաստասիրութիւն	»	1	»
6. Բնախօսութիւն և դպրոցական առողջապահութիւն	»	1	»
7. Քաղաքային Տնտեսագիտութիւն	»	1	»
		10	»

Բարոյական իմաստասիրութեան սկզբունքներու դասերը՝ ուսուցչին յապտղման պատճառաւ՝ սկսան Փետր. 7ին և վերջացան Մայիս 3ին՝ ուսուցչին անձնական տկարութեան պատճառաւ արձակուրդ տրուելուն հետեւանօք:

Տարւոյն վերջերն ուսուցչանոցի մանկավարժական ժողովը մշակեց ուսուցչանոցի ուսմանց մանրամասն ծրագիրը՝ երկամեայ դասընթացքի համար:

Ի ստորեւ կը դրուի այդ ծրագրին շաբաթական դասերու ցուցակը, աւելի որոշ դադարաւ մը կազմել տալու համար:

ԹԻԻ	Ա Ռ Ա Ր Կ Ա Ն Ե Ր	Ա. ՏԱՐԻ	Բ. ՏԱՐԻ	ԳՈՒՄԱՐ
1	Տեսական մանկավարժութիւն	2	—	2
2	Գործնական »	—	2	2
3	Հոգեբանութիւն և սրամաբանութիւն	2	—	2
4	Մանկավարժութեան պատմութիւն	1	1	2
5	Բարոյական իմաստասիրութիւն (Ethik)	—	2	2
6	Ներածութիւն իմաստասիրութեան	1	—	1
7	Քաղաքային տնտեսութիւն (Economie politique)	—	1	1
8	Քաղաքացիական կրթութիւն (Instruction civique)	1	—	1
9	Բնախօսութիւն և դպրոցական առողջապահութիւն	1	1	2
10	Ձեռարուեստ (Travaux manuels)	6	6	12
11	Մանկավարժական գործնական վարժութիւններ	1	5	6
12	Մարմնամարզ	2	2	4
13	Գիւղատնտեսութիւն կամ Առսիին տնտեսութիւն	6	6	12
14	Ազատ դասախօսութիւն (Conférence)	1		2
		24	27	51
	Փումար			1
	Մնացորդ			50

Այս ծրագրի կողմութեան մասնակցեցաւ նաև Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց Կարնոյ շրջանակի վարժարանաց Տեսուչ՝ Պ. Մ. Մինասեան, որ նոյն Ընկերութեան Տնօրէն ժողովէն աշտօնուած էր՝ ըստ կանխորոշ կարգադրութեան՝ աջակցել ուսմանց ծրագրի պատրաստութեան և գործակցել Ուսուցչանոցի բացումին, ամէն տարի 10 ուսանող նոյն Ընկերութեան վարժարանաց համար հոն ուսուցիչ պատրաստել տալու նպատակաւ: Սակայն տարւոյն վերջը, Ընկերութիւնը հրաժարեցաւ համագործակցութեան այս գեղեցիկ ձեռնարկէն:

2. ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑԻ ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ԱՍՓՈՓՈՒՄԸ

Սանտարեան վարժարանի Ուսուցչանոցի նպատակն է պատրաստել հայ վարժարաններու համար այնպիսի ուսուցիչներ և վարժուհիներ, որոնք իրենց ընդհանուր զարգացումով, մանկավարժական և գիւղատնտեսական հմտութեամբ, ուսուցման կարողութեամբ, ինչպէս և իրենց նկարագրով համապատասխանն ներկայ կրթական պահանջներուն:

Ուսուցչանոց ընդունուելիք ուսանողները պէտք է ըլլան առ նուազն 18 տարեկան, աւարտած՝ միջնակարգ վարժարան մը, և կամ վարը յիշուած պայմաններով քննութիւն տուողներ: Ուսանողը պիտի ենթարկուի բժշկական քննութեան, պէտք է ըլլայ մարմնապէս ուսուցչութեան յարմար (ոչ-թոթովախօս, հաշմանդամ, և ըն.) և ունենայ անտղիւտ վարք:

Ուսանողը պիտի ներկայացնէ. —

Ա. Ուսման վկայական

Բ. Ծննդեան և մկրտութեան վկայագիր

Գ. Անձնագիր (նուֆուս թէղքէրէ)

Դ. Բարւոք պաշտօնավարութեան (եթէ կատարած է) վկայական:

Միջնակարգ վարժարանի վկայական չունեցողները, Ուսուցչանոցի Մանկավարժական Ժողովի ներկայութեան, ընդհանուր զարգացման վերաբերեալ քննութիւն պիտի տան, համաձայն որոշ ծրագրի մը, որ պիտի համապատասխանէ մօտաւորապէս Ազգ. բարձրագոյն նախակրթարաններու ընթացքին:

Քննութեամբ ընդունուողները պարտաւոր են, եթէ ժողովը հարկ տեսնէ, հետեւիլ Սանտարեան վարժարանի բարձրագոյն դասարաններու որոշ առարկաներուն:

Ծոյլ և յոսի վարք ունեցող ուսանողները կ'արձակուին Ուսուցչանոցի Մանկավարժական Ժողովի որոշմամբ:

Ուսուցչանոցի ծրագիրը կը պարունակէ մանկավարժական, գիւղատնտեսական (ուսանողներու յատուկ) և ձեռարուեստի դիտութիւններ:

Ծանօթ. — Մանկավարժական դասախօսութիւններու գործնական վարժութիւնները կը կատարուին վարժարանի ստորին դասարաններու մէջ՝ վերատեսչին որոշմամբ և Կարնոյ Ազգ. վարժարաններուն մէջ՝ տեղւոյն Ուսումն. Խորհրդոյ արտօնութեամբ:

Ուսուցչանոցի մէջ ուսումը ձրի է:

Ուսուցչանոցի ուսանողներն են. — 1. Սանտարեան Հաստատութեան ծախքով և Սանտարեան վարժարանի ընթացաւարաններէն ընտրուած 10 ուսանողներ:

2. Իրենց կամ բարերարներու ծախքով ապրող ուսանողներ:

Ծանօթ. — Բաց ի իսկական ուսանողներէն վերատեսչին մասնաւոր արտօնութեամբ կրնան ընդունուել նաեւ որոշ թուով ազատ ունիւղիւրներ, այն պայմանով որ անոնք ենթարկուին Ուսուցչանոցի օրէնքներուն և կարգերուն:

Քննութիւնները կը կատարուին գրաւոր, զործնական և բերանացի կերպով:

Յետ քննութեան, արժանաւորներուն կը տրուի Ուսուցչանոցի վկայական՝ Ա. կամ Բ. կարգի աստիճանով: 1-3 առարկայի մէջ տկար երեւցող ուսանողները վերաքննութեան իրաւունք ունին:

3. ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Պ. Ա. Խաչատրեան, որ դասախօսեց տարւոյն սկիզբը Մեքոսիկ և ապա ընդհանուր մանկավարժութիւն(*),	չարաթական 1-2 ժամ
Պ. Գ. Աբուլեան՝ մանկավարժութեան պատմութիւն	» 1 »
Պ. Ս. Սողիկեան՝ Հոգեբանութիւն	» 2 »
Պ. Մ. Մինասեան(**) Ընդհ. Մանկավարժութիւն. — } Զգացումներու և կամքի մշակութեան մասը	» 2 »
Պ. Խ. Պապայեան՝ Քաղաքական Տնտեսագիտութիւն	» 1 »
Տ. Ս. Ուղուենեան(**) Բնախօսութիւն և դպրոցական ստղջապահութիւն	» 1-2 »
Պ. Ս. Մանուկեան Բարոյական իմաստասիրութեան սկզբունքներ	» 1 »
	» 10-11 »

Պ. Մ. Մինասեան իր դասախօսութիւններն սկսաւ 1909 Դեկտ. 21ին և վերջացուց Մարտ 4ին՝ իր պաշտօնին հետեւանօք:

Տ. Ս. Ուղուենեան որ սկսած էր դասախօսել նոյ ին՝ շարաթական 1 ժամով, ի վերջոյ շարունակեց շարաթական 2 ժամով, մինչև 1910 Մարտ 1, երբ ստիպուեցաւ թողուլ իր դասերը՝ քաղաքէն մեկնելուն պատճառաւ:

Միւս ուսուցիչները շարունակեցին իրենց դասերը՝ մինչև տարւոյն վերջը՝ բաց ի Պ. Ս. Մանուկեանէն, որ 1910 Փետր. 7ին դասախօսութեան սկսած էր, Մայիսի սկիզբը դադարեցուց իր դասախօսութիւնները՝ հիւանդութեան պատճառաւ հայրենիք երթալուն հետեւանօք:

(*) Պ. Մ. Մինասեանի դասախօսած տեւն, Պ. Ա. Խաչատրեան ստիպուեցաւ շարաթական մէկ ժամ միայն դասախօսել:

(**) Պ. Մ. Մինասեան և Տ. Ս. Ուղուենեան դասախօսեցին առանց փոխարինութեան:

4. ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

1909-10 տարւոյ մանկավարժական դասընթացքին հետևողներու թիւն էր 71, որոնցմէ 26ը՝ իսկական ուսանող, իսկ 45ը՝ ազատ ունկնդիր:

Այդ դասընթացքին հետևողներն էին առ հասարակ Սանասարեանի պաշտօնեաներ Սանասարեանի ընթացաւարտներ, ազգային և ամերիկեան վարժարաններու երկուսն պաշտօնեաներ, որոնցմէ մէկ մասը գովելի յարատեւութիւն մը ցոյց տուաւ՝ դասընթացքին ամբողջ տեւողութեան միջոցին:

Դիտելի էր սակայն որ ասոնցմէ կարեւոր մէկ մասը պէտք եղած ուսումնական նախապատրաստութիւնը չունենալուն պատճառաւ, ըստ արժանւոյն չէր կրնար օգտուիլ եղած դասախօսութիւններէն:

5. Վ Ա Ր Ժ Ա Պ Ե Տ Ա Ց ՈՒ Ն Ե Ր

Սանասարեան Հաստատութեան վարժապետացուներու յատուկ զբաղման թիւն էին 1906 Օգոստոս 31 պատրաստուած էին

- 1. Պ. Արամ Վահանեան, Կարնեցի, կահագործութեան համար
- 2. Պ. Յակոբ Մելքոնեան, Վանեցի, կոպղարարութեան »
- 3. Պ. Գէորգ Ճիշերճեան, Արաբկիրցի, տարրաբանութեան »
- 4. Պ. Սիմոն Աղապալեան, Կարնեցի, մեքենագիտութեան և ընարանութեան »
- 5. Պ. Լիւնն Փոսպանեան, Եւզոկիացի, ֆրանսերէնի »

1906-7 տարւոյ մէջ, վարժարանի ընթացաւարտներէն Պ. Խոսրով Պապայեան, որ տարի մը հետեւած էր Կարնոյ Քաղաքային Միջնակարգ վարժարանի Զ. դասարանի ընթացքին, մեկնեցաւ Կ. Պոլիս թուրքերէնի ուսուցչութեան պատրաստուելու համար: Պ. Պապայեան Մէրճանի Խսախիէն ընթացաւարտ ըլլալէ և վկայական ստանալէ յետոյ, 2 տարի ալ հետեւեցաւ Օսմանեան համալսարանի (دارالعلوم) դպրութեանց (اداسات) ճիւղին՝ թուրքերէնի ուսուցչութեան պատրաստուելու համար: 1900 Սեպտ. 12ին Կարին վերադառնալով՝ ստանձնեց վարժարանին թուրքերէնի գլխաւոր ուսուցչութեան պաշտօնը:

Նոյն թուականին իրբեւ ֆրանսերէնի գլխաւոր ուսուցիչ Կարին վերադարձաւ նաև վարժարանին ընթացաւարտներէն Կ. Պոլսեցի Պ. Արամ Յակոբեան, որ 1906ին Բարիզի Ecole Normale Primaireէն, 1908ին St Cloudի Ecole Normale Supérieureէն: վկայականներ ստացած է:

Բղեցի Պ. Սարգիս Մանուկեան, Գէորգեան ձեմարանի ընթացաւարտներէն, որ կտակակատար Կ. Եզեանցի կարգադրութեամբ Խնամակալութիւնէն նպաստ ստա-

ցած է վարժապետացուներու յատուկ զբաղման թիւններէն, Բեղերապուրկի, Պերլինի և Լայբցիկի համալսարաններուն մէջ հայերէնի, իմաստասիրութեան և գրականութեան հետեւելէ յետոյ, 1910 Փետր. 1ին եկաւ Կարին և ստանձնեց Սանասարեան վարժարանի գրաբար հայերէնի և Ուսուցչանոցին բարոյական իմաստասիրութեան դասերը:

1910 Ապրիլ 21ին նոյնպէս Կարին վերադարձաւ, իրբեւ հայերէնի ուսուցիչ, Սանասարեանի ընթացաւարտներէն Եօզպատցի Պ. Մանուէլ Տէաէեան, որ Վիէնայի Համալսարանին մէջ 1905էն ի վեր կը պատրաստուէր հայերէնի ուսուցչութեան: Պ. Մ. Տէաէեան Մայիս 3ին ստանձնեց դասերը Պ. Ս. Մանուկեանի, որ իր անձնական տկարութիւնը դարձանել առաւ համար Քլի օւղեւորեցաւ:

1908-9ին Խնամակալութիւնը Իտալիա զրկեց վարժարանին ընթացաւարտներէն Պ. Սարգիս Խաչատուրեան, Մալթիացի, գծագրութեան և իւզանկարչութեան մէջ կատարելագործուելու համար:

1909-10ին Վիէնա օւղարկուեցան վարժարանին ընթացաւարտներէն հետեւեալները, իրբեւ վարժապետացու. —

- 1. Պ. Սանասար Սողիկեանց, Կարնեցի, Պատմութեան, Գերմաներէնի և Քաղաքային Տնտեսագիտութեան համար.
- 2. Պ. Վահան Հապէշեան, Սերաստացի, Մանկավարժութեան և Բնական Գիտութեանց համար.
- 3. Պ. Յակոբ Զուհակեան, Եզեպոլցի, ուսողութեան համար.
- 4. Պ. Սարգիս Շիշմանեան, Հիւսիսամասուրցի, Բնարանութեան և Տարրաբանութեան համար:

Նոյն տարւոյ մէջ վարժարանին Սան-Ուսուցիչներէն Պ. Սիմոն Աղապալեան (Կարնեցի) Խնամակալութեան արտօնութեամբ և միւսնոյն զբաղման թիւններէն ընդունած նպաստներով Վիէնայի Համալսարանին մէջ հետեւեցաւ Հանքարանութեան և Երկրաբանութեան, Մանկավարժութեան, Տարրաբանութեան, Գծագրութեան և «Modelage»ի: 1910ի ամբան մէջ քանի մը շարաթ ալ հետեւեցաւ Լայբցիկի ձեռական աշխատութեանց յատուկ Ուսուցչանոցի դասընթացքին և ապա վերադարձաւ վարժարան՝ վերստանձնելու համար Ուսուցչական պաշտօնը:

Ինչպէս կը տեսնուի սոյն տեղեկութիւններէն, 14 երիտասարդներ, Հոգելոյս-Հիմնադրի ծանօթ կտակին շնորհիւ, մինչև ցարդ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած են ու կը ստանան՝ ուսուցչութիւն ընելու համար:

Հոգարարութեան ձեռքով միայն 1906-1907 տարւոյ մէջ ուսուցչական պատրաստութեան համար ծախսուած է 1000 զրուշ. (ուսանողի մը՝ ուսումնական, անձնական և ճանապարհորդական ծախք), որուն փոխարէնը Խնամակալութիւնը վճարած է ստանձնապէս:

Մ Ա Ս Ն Գ .

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԱՐՋԵՍՏԱՆՈՅ

1. ՎԵՐԱԲԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Արճեստանոցը 1906-7ին փակ էր :

Նոյն տարւոյ մէջ Արճեստանոցի Պ . Սիմոն Աղապալեան ներկայացուց Արճեստանոցի Կահագործութեան ճիւղի վերաբացման համար առաջարկ մը և նոյն ճիւղի ծրագիրը գործնական առին Վարժարանին Հոգաբարձութիւնն ու Խնամակալութիւնը :

Պատրաստուեցան Արճեստանոցի Կազմակերպութեան յատուկ Կանոնադիր մը և Կահագործութեան քառամեայ ծրագիրը :

Արճեստանոցի մատակարարութիւնը անջատուեցաւ վարժարանին մատակարարութիւնէն : Ձեռնուեցաւ Կահագործութեան վարպետին ամսական աւուր, ինչպէս նաև Հաստատութեան դրամով առաջձ, և այլն գնելու դրութիւնը :

Սկզբունքով որոշուեցաւ Արճեստանոցը յանձնել Կահագործութեան վարպետի մը, պայմանաւ որ վարժարանը տայ .

1. 50 ոսկի դրամադրուի, 4 տարուան համար, առանց տոկոսի .
2. Տեղը, վարժարանին նոր շէնքին տակը, պողոտայի վրայ .
3. Վարպետին և իր հետ բերելիք 3 օգնականներուն ցերեկուան ճաշը .
4. Պէտք եղած գործիքները և սեղանատախտակները (աէզկիհան) .
5. Վստիկիքը և լոյսը, ըստ ճշդուած քանակի :
6. Աշակերտները՝ որոնք Ս . տարին պիտի ըլլան՝ 4 հոգի, Բ . տարին, 8 Գ . տարին՝ 12, Դ . տարին՝ 16, իսկ այնուհետև արճեստանոցը աշակերտներու թիւը պիտի ըլլայ միշտ 16 :

Իսկ յանձնառու վարպետը պիտի պարտաւորուէր 1 . Չորս տարուան մէջ Կահագործութիւն սորվեցնել վարժարանէն իրեն յանձնուած աշակերտներուն, ըստ ծրագրին : 2 . Կորսուած ու վնասուած գործիքներուն փոխարէնը վարժարանին վճարել . 3 . Չորս տարին լրանալէն յետոյ, վարժարանին վճարել փոխ առած 50 լիրա դրամադրուիին փոխարէնը :

Արճեստանոցին շահն ու վնասը վարպետին պիտի վերաբերէր :

Յանձնառու վարպետը այս պայմանները յարգելու համար, իր կողմէն 100 ոսկուց կրաշխաւոր մ'ալ պարտաւոր էր ներկայացնել Հոգաբարձութեան :

Արճեստանոցի Կահագործութեան ճիւղի վարպետութեան կոչուեցաւ Պ . Աւետար Աղապալեան, Սանասարեան Արճեստանոցի ընթացաւարտներէն :

Վարժարանին նոր շէնքի ստորնայարկին ա'յն մասը, որ 1906-7ին կը ծառայէր իբրև մասն, միջանցք և դաշնակասեհեակ, վերածուեցաւ Արճեստանոցի ու պարզ հանդէսով մը 1907 Նոյ . 1ին տեղի ունեցաւ Արճեստանոցին վերաբացումը :

2. ԱՐՋԵՍՏԱՆՈՅԻ ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Արճեստանոցը Սանասարեան Հաստատութեան մէկ մասը կը կազմէ :

Ուսանելի արճեստան է առայժմ կահագործութիւնը, որ ունի քառամեայ ընթացք : Ուսում . — Աշակերտները կը հետեւին Վարժարանին ուսումնական բաժնի միջին թուարանութեան և զժազրութեան դասերուն՝ Գ . և Դ . դասարաններուն հետ, իսկ առանձինն կ'ուսանին Կահագործութեան վարպետէն փայտի արճեստագործութեան վերաբերեալ զիտելիքները :

Ընդունելութեան պայմաններ . — Արճեստանոցը մտնել փափաքող աշակերտը պէտք է որ կամ արդէն լրացուցած ըլլայ վարժարանին Բ . դասարանին ընթացքը կամ ազգային նախակրթարանի մը չրջանը :

Պահանջուած տարիքն է 15-17 : 14 տարեկան աշակերտներն ևս կ'ընդունուին՝ Բ . դասարանին մէջ պատրաստուելու պայմանով : Անհրաժեշտ է որ Արճեստանոցի աշակերտը ունենայ առողջ կազմ, բարի վարք և արճեստի ընդունակութիւն, և ներկայացնէ ծննդեան ու մկրտութեան վկայական . Օսմանիյէ Թեգֆերէ, ինչպէս նաև ուսման և վարուց վերջին վիճակացոյցը :

Կրնայ ըլլալ ցերեկեայ կամ գիշերօթիկ, ձիալարձ կամ քոսակաւոր :

Պարտի վճարել միանուագ մուտք (գիշերօթիկի յատուկ) 3 Օ . Ո .

Գիշերօթիկի տարեթոշակ (անուշք, հագուստ, և ին . Արճեստանոցէն) 12 »

Ցերեկեայի » (ցերեկուան ճաշը միայն » 3 »

Ծրագիր . — Կահագործութեան համար մշակուած ծրագրով, աշակերտը 4 տարեան ընթացաւարտ կ'ըլլայ՝ կահագործութեան օգնական վարպետի աստիճանով :

Վարչութիւն . — Վերապետուչը Արճեստանոցի առաջարկին վրայ կ'ընտրէ վարպետը, որ համարատու է Արճեստանոցին և Վերապետչին :

Արճեստանոցի մօտէն կը հսկէ Կահագործութեան ծրագրին և պայմաններու անթերի գործադրութեան վրայ, ու իր առաջարկներն ի հարկին կը ներկայացնէ Վերապետչին :

Ելմասցոյց և Հաւել . — Արճեստանոցն ունի իր ուրոյն ելմասցոյցը, որ կը պատրաստուի Հոգաբարձութեանէն և կը վստահացուի Խնամակալութեանէն :

Արճեստանոցի հաշիւները կը բանուին վարժարանին հաշիւներէն անջատաբար : Արճեստանոցի Կահագործութեան ճիւղի աշակերտները իրենց քառամեայ շրջանի վերջին 2 տարուան մէջ, իրաւունք ունին ընթացաւարտ ըլլալէ յետոյ, ստա-

նալու իրենց աշխատութեամբ շինուած կահերու զուտ շահուն 25%₀ը : Այս հաշիւը կը բռնէ Արճեստապետը, որ պարտաւոր է 6 ամիսն անգամ մը Վերատեսչին ներկայացնել աշակերտներու շահաբաժիններու հաշիւները զատ զատ, ըստ այնմ Հաշուակալին արձանագրել տալու համար :

Տեղեկագիր . — Հոգաբարձութեան Արճեստանոցին տնտեսական վիճակը տեղեկագրով մը կը ներկայացնէ Խնամակալութեան, իսկ Վերատեսուչը Արճեստանոցի առողջական, բարոյական և արուեստական վիճակը՝ Հոգաբարձութեան միջոցաւ՝ կը ներկայացնէ Խնամակալութեան, իբրև տարեկան համարատուութիւն :

3. ԱՐՇԵՍՏԱՆՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

Արճեստանոցի կահագործութեան ճիւղն ունէր . —

1907- 8ին՝ 4 աշակերտ, որոնցմէ 2ը գիշերօթիկ, 2ը ցերեկեայ .

1908- 9ին՝ 9 » բոլորն ալ ցերեկեայ .

1909-10ին՝ 8 » որոնցմէ 2ը գիշերօթիկ, 6ը՝ ցերեկեայ .

Բաց ի ստանցմէ կահագործութեան վարպետը միշտ ունէր, ըստ պայմանի, դուրսէն բերուած 3 աշակերտ, որոնցմէ 1-2ը իբրև օգնական վարպետ : Արճեստանոցը, որ 1886ին բացուած էր, ընդամենը ունեցաւ . —

1. Ուսումնական բաժնի ինչ ինչ աւարկաներու և արճեստին հետեւող 100 աշկրտ .

2. Միմիայն արճեստի հետեւող 69 »

Գումար 169 »

Վերջին եռամիսյ շրջանի մէջ, իբրև նոր աշակերտ ընդունուեցան 16 հոգի, որոնցմէ միայն մէկը՝ Մարտիրոս Քիւրքճեան յարատեւութեամբ հետեւեցաւ կահագործութեան ճիւղի ընթացքին և 3 տարուան մէջ արժանի նկատուեցաւ ստանալու վկայական՝ կահագործութեան վարպետի օգնականի աստիճանով :

Արճեստանոցը 1886-1906 ունեցած է 28 ընթացաւորտ, որոնցմէ 17ը } Միայն
1909-10ին ունեցաւ 1 » } արճեստի
Ընդամենը 29 18 } հետեւող :

Վերոյիշեալ 28 ընթացաւորտներէն 21ը կահագործութեան, իսկ 8ը կողմարարութեան ճիւղէն վկայական ստացած են :

4. ԱՐՇԵՍՏԱՆՈՑԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒՅԻՒՆՆԵՐ

Արճեստանոցը 1907-1910 տարիներու մէջ արտադրեց զանազան պարզ և քանդակազարդ կահեր (աթոռ, զրտակ, պահարան, սնտուկ, եռոտանի, պատկերի շրջանակ, ևլն.) ու ըրաւ զանազան նորոգութիւններ :

5. ԿԱԶՄԱՐԱՐՈՒՅԻՒՆ

1906-1910 տարիներու մէջ աշակերտներէն շատ քիչերը ատեն ատեն դրաւեցան կազմարարութեամբ :

1907-8ին Ա. դասարանի աշակերտները հետեւեցան կազմարարութեան, իբրև ձեռական աշխատութեան :

ՑՈՒՑԱԿ ԺԲ.

Յուցակ արհեստի հետեւող աշակերտաց

Թ Ի Ի	Մ Ն Ն Դ Ա Վ Ա Յ Ր Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ Ա Ց	Ջ Ր Ի Ա Վ Ա Ր Ժ
1	Կարին	11
2	Վան	2
3	Բաբերդ	1
4	Քղի	1
5	Կարս	1
	Գումար	16
	1886-1906 զանազան տեղերէ (Տե՛ս Քսանաւեայ Տեղեկագիր էջ 36րդ և Հնգամեայ Տեղեկագիր էջ 42րդ)	53
	Համագումար միայն արհեստի հետեւող աշակերտներու	69

Մ Ա Ս Ն Դ .

Մ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի Ն Յ Ա Տ Ա Ս Յ Ա Մ Շ Ե Ն Բ Ե Ի

Վարժարանը 1906-1910 տարիներու մէջ եւս մնաց Կարնոյ Հայոց աղջկանց համար կառուցուած վարժարանին մէջ, համաձայն ա՛յն պայմանագրին(*), որ 1902ին փոխանակուած է Կարնոյ Ազգ. Թաղ. Խորհրդոյ և Սանասարեան Վարժարանի Հոգաբարձութեան միջեւ, և որ հաստատուած է Կարնոյ Քաղ. Ժողովէն և վաւերացուած՝ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Խառն Ժողովէն (Տե՛ս Հնգամեայ Տեղեկագիր Սանասարեան Վարժարանի էջ 24-26) :

Արհեստանոցի վերաբացման համար 1907 Հոկտ. ամսոյ մէջ Վարժարանին «Նոր-Շէնք» ըստւած հատուածին տակը զանուած մասանը, յարակից դաշնակասնեակ-ուսուցչարանը և միջանցքը, ինչպէս յիշուեցաւ նախապէս, վերածուեցան արհեստանոցի՝ միջնորմերը քակելէ և հարկ եղած փոփոխութիւններն ընելէ յետոյ : Իսկ հին Արհեստանոցը վերածուեցաւ ցորենի ամբարանոցի :

1908-9ին հին Արհեստանոցին մէկ մասը, իբրև ժողովարան, յատկացուեցաւ Սանասարեան նորակազմ մարմնոյն, որ, իր ծախքով, բրաւ հարկ եղած բարեփոխութիւնները, իսկ մնացեալ մասը՝ միջնորմով մը բամբուկով՝ ըստ առաջնոյն մնաց իբրև ցորենի ամբարանոց :

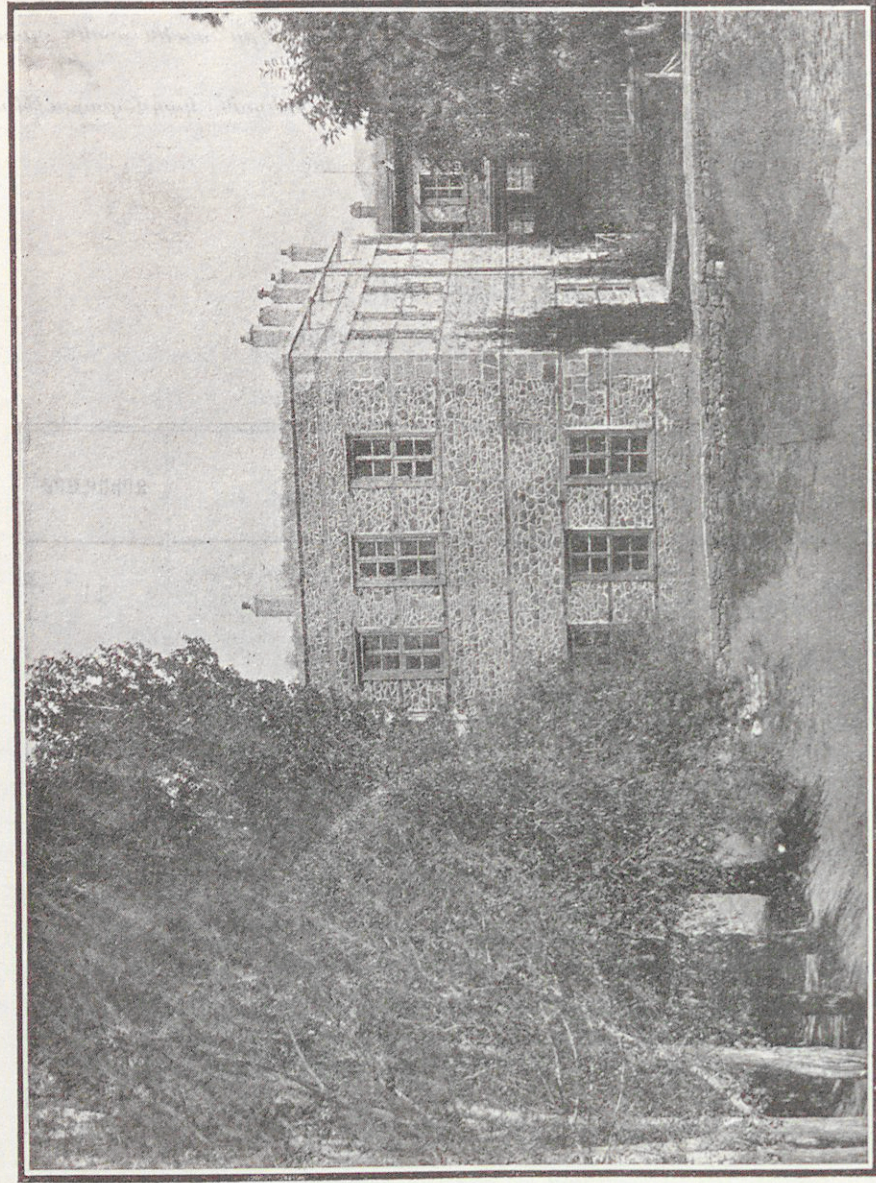
1909 Նոյ. մէջ, Նոր-Շէնքի տարրարանական աշխատանոցին և զբաղարանին միջնորմը քակել տրուելով՝ այդ երկու բաժանումները վերածուեցան ընդարձակ սրահի մը, որ յատկացուեցաւ տարրարանական, բնագիտական և մանկավարժական դասախօսութեանց, իսկ զբաղարանի համար Նոր-Շէնքին ուրիշ մէկ սենեակը յատկացուեցաւ :

1908-9ի վերջերը շինուեցաւ արևու ժամացոյց մը, որ հաստատուեցաւ մարզարանի կողմը, պատուանդանի մը վրայ և զործածութեան գրուեցաւ 1909-10ին :

★

Հոգեւոյս-Հիմնադրին դրամով 1883 Մարտ 16ին և Յունիս 26ին գնուած է

(*) Ըստ այդ պայմանագրի, Վարժարանը Թաղ. Խորհուրդին կը վճարէ իբրև շէնքի վարձք տարեկան 100 օսմ. ոսկի, կը հոգայ շէնքի նորոգութեան ծախքերը և կը վճարէ ապահովագրինը :

Մ Ա Ս Ս Ա Ս Յ Ա Ս Յ Ա Մ Շ Ե Ն Բ Ե Ի

9 կտոր արտ (Կարնոյ Կէզայ թաղին շրջակայքը) Հաստատութեան սեփական շէնքի կառուցման համար :

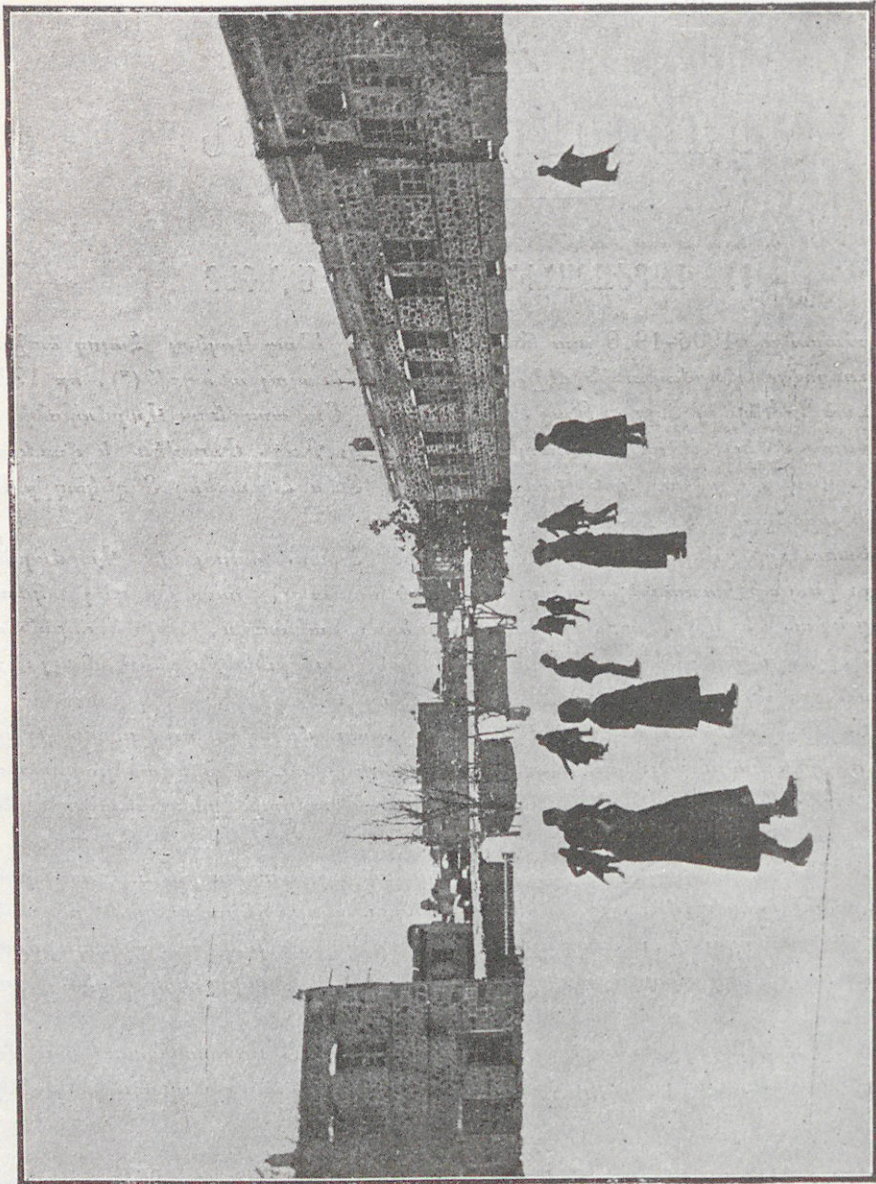
Բանապետական շրջանի մէջ, կառավարական սեզմուններու պատճառաւ, կարելի չեղաւ կառուցանել Սանասարեան վարժարանի սեփական շէնքը, որուն համար բարերարը 50,000 ռուպլի կաակած էր :

Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ, վարժարանին Վարիչ Մարմինները շէնքի շինութեան խնդրով սկսան զբաղիլ լրջօրէն և կը յուսան որ մօտ ատենի մէջ, նոյն արտերուն վրայ կառուցանել տան Հաստատութեան սեփական շէնքը՝ օրինական ձեւակերպութիւնները կատարել տալէ անմիջապէս վերջը :

2. ՎԱԺԱՐԱՆԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Վարժարանն ունի հետեւեալ կալուածները՝ Կ. Պոլսոյ և Կարնոյ մէջ . —

1. Կ. Պոլիս, Սիրքէճի, Տէմիր-Գաբու փողոցը գտնուող «Սանասար խան»ը :
 2. » Ֆէրիզիւզ, 1000 քառ. կանգուն գետին :
 3. Կարին քաղաքին մէջ 9 կտոր արտ :
 4. Կարնոյ դաշտի Ազվէրան գիւղին մէջ ագարակ մը, որ կը բաղկանայ 59 արտէ, 8 մարգագետինէ, 1 տունէ, 2 յարդանոցէ, 1 աղբանոցէ և 1 գետինէ :
 5. Կարնոյ դաշտի Ազվէրան գիւղին մէջ տան գետին մը (արսա)՝ պարտէզով և կշգուրնոցով (պսամալըզ) :
 6. Կարին քաղաքին և Կէզ գիւղի սահմաններուն մէջ գտնուող 2 արտ :
Սանասար խանը, Խնամակալութեան հոգածութեան և ջանքերուն շնորհիւ, տարեկան աւելի քան 2730 օսմ. լիրա զուտ հասոյթ կը բերէ :
- Կարնոյ քաղաքամիջի արտերը վարձք կը բերեն տարեկան 12 օսկի, որուն շուրջ $3\frac{1}{4}$ լիրան կը վճարուի իրրեւ կալուածատուրք :
- Ազվէրանի ագարակը, ինչպէս բռնապետական, նոյնպէս և սահմանադրական շրջանի մէջ, յանիրաւի կը մնայ Լազ Եանեաղլու Հաճի Մէնձէտի ժառանգորդներուն ձեռքը, հակառակ Պետական Խորհրդոյ որոշման և նախարարական հրամանագրերու . Վարժարանին Վարիչ Մարմինները ջանքեր չեն խնայեր վերստանալու բռնաաիրուած այդ ագարակը :
- Կարին քաղաքի և Կէզ գիւղի սահմաններուն մէջ գտնուող 2 արտերը, որ տարեկան 1-1 $\frac{1}{4}$ օսկի վարձք կը բերէին, մանիլի վտանգէն յառաջիկային ազատելու համար, 1909-10ին վաճառուեցան Վարիչ Մարմիններու կարգադրութեամբ :
- Վարժարանին կալուածներու գնման և այլ կարեւոր կէտերու մասին անհրաժեշտ տեղեկութիւններ արուած են վարժարանին Քսանամնայ և Հնդամնայ Տեղեկագիրներուն մէջ (Տե՛ս էջ 84-87 և 69-70) :

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐՉԱՐԱՆԻ ՋՄԵԿԱՎԱՅԲԸ

3. ՀԱՍՈՅՔՆԵՐ ՈՒ ԾԱԽՔԵՐ

ա.) Սանասարեան վարժարան

Ա. ՀԱՍՈՑԹՆԵՐ

1906-7 տարեշրջանէն սկսեալ վարժարանին հաշիւները բռնուեցան օսմ. լիբան 100 դրուշի հաշուով :

Հաշուական գլուխները, որ առաջ 23 էին, նոր դասաւորուածով վերածուեցան 17ի — մէջն ըլլալով Արհեստանոցի հաշիւն ալ :

1907-8ին Արհեստանոցի մատակարարութիւնը վարժարանէն բոլորովին ան-
ջատուելով՝ ըստ այնմ առանձին բռնուեցան Արհեստանոցի հաշիւները :

Ինչպէս կ'երևի Սանասարեան Վարժարանի քառամեայ հասոյթներու և ծախ-
քերու ընդհանուր հաշուեցոյցէն, վարժարանին նիւթական մատակարարութեան գլու-
խաւոր միջոցներն էին :

1. Արժէթղթոց սոկոսներ :
2. Կալուածական հասոյթներ .
3. Աշակերտական թոշակներ և այլ տուրքեր .

4. Զանազան հասոյթներ կամ մուտքեր, որոնց մասին հարկ կը համարուի
տալ ամփոփ տեղեկութիւններ :

1. Արժէթղթոց Տոկոսներ . — Բարերարին իր վարժարանին համար թողուցած
գրամագլուխը, կալուածներու գուման յատկացուած մասէն զատ, ըստ կտակին ար-
ժէթղթոց վերածուելէ յետոյ ի պահ զրուած է Ռուսիոյ Պետական Դրամատուներ :

Արժէթղթոց սոկոսներէն խնամակալութիւնը սոյն քառամեայ շրջանէն առաջ
կը վճարէր . — 1. Իբրև սովորական նպաստ տարեկան 1200 . — լիբան .

2. Իբրև արտասովոր նպաստ, ելմտացոյցով նախատեսուած կամ իրական բացը :
Սակայն, 1906-7 տարեշրջանէն սկսեալ, նոր ելմտացոյցի կազմութեան ատթիւ-
ջնջուեցաւ «Սովորական» և «Արտասովոր» նպաստներ նշանակելու գրութիւնը և
պատշաճ դատուեցաւ նշանակել «Հողելոյս-Հիմնադրի տարեկան նպաստ» բանաձևին
նեքքե պէտք եղած գումարը :

Վարժարանին 1892-ի Հիմնական Կանոնադրութեան համաձայն, ելմտացոյցով
նախատեսուած ծախքերը վճարուելէ յետոյ, Հաստատութեան իւրաքանչիւր տարւոյ
մատակարարութեանէն աւելցած գրամով կազմուած է պանեսի դրամագլուխ մը,
զոր միայն խնամակալութիւնը կարող է ծախսել վարժարանին արտակարգ պէտքերուն
համար :

Ասկէ զատ, վարժարանին Հիմնադրի Բարերարին կտակած հասոյթներու հա-
րիւրին տասով (10%) կազմուած է վարժապետացուցուելու պատրաստութեան յատկ
դրամագլուխ մը :

Բարերարէն, Մարիամ Մ. Կաղաչկեանցէն, Առաքել Ծառուբեանէն և Կարա-
պետ Եզեանցէն կտակուած գումարները կը կազմեն Սանասարեան Հաստատութեան
անձեռնմխելի գրամագլուխը :

Մայր-Դրամագլխոյ, Պահեստի և Վարժապետացուներու պատրաստութեան յա-
տուկ գրամագլուխներու քանակներուն և անոնց շահագործման վերաբերեալ ամփոփ
տեղեկութիւններ գրուած են Սանասարեան Հաստատութեան 1910 տարւոյ հաշուե-
ցոյցներուն և Ընդհանուր հաշուեկշիւին (Bilan) մէջ :

2. Կալուածական Հասոյթներու մասին կարեւոր տեղեկութիւնները տրուած
են արդէն «Վարժարանին Կալուածները» զլլուտն ներքև : Կարժէ հոս յիշել միայն որ
Սանասարեանի տարեկան զուտ հասոյթը՝ վարժարանին ներքին հասոյթներուն հետ՝
կը բաւէ այսօր գոցելու Սանասարեան Վարժարանի և Սանասարեան Ուսուցչանոցի
բոլոր ծախքերը, առանց դաշելու արժէթղթոց սոկոսներուն, որուն մի մասն յատկա-
ցած է վարժապետացուներու պատրաստութեան ծախսոց : Նշանակելի է նաև սոյն
կարեւոր պարագան որ Սանասար Խանի հասոյթները տարեկան գրելի է 9% համեմա-
տութեամբ են, մինչ արժէթղթոց սոկոսները իբր 4¹/₄% :

3. Աւակերտական բուսակներ եւ այլ սուբեթ . — 1006-7ին գիշերօթիկ թօ-
շակաւորները, ըստ 15-նոր 16 լիբան զեղչեալ թոշակով ընդունուած էր — վճարեցին
12ական լիբան տարեթոշակ և իրենց ծնողքը հոգացին անկողնոյ և մանձակալի, հա-
գուստի և կօշիկի, դասագրքերու և դպրոցական այլ պիտոյքներու, ինչպէս նաև
դեղերու ծախքերը : 1907-8ին, ըստ նոր որոշման, գիշերօթիկները վճարեցին իբրև
տարեթոշակ 1500ական դրուշ՝ ամէն ծախք վարժարանին վրայ ըլլալու պայմանաւ :
Նորեկներն, ըստ առաջնոյն, պարտաւոր էին վճարել իբրև մուտք 300ական դրուշ :
Արձակուրդի միջոցին վարժարանը մնացած աշակերտները կը վճարէին 100ական
դրուշ իբրև արձակուրդի տուրք :

Այս պայմաններն անփոփոխ մնացին մինչև 1909-10 տարւոյ վերջը :

1906-7էն սկսեալ, ըստ որոշման Հոգաբարձութեան, վարժարանին պատրաս-
տական, Ա. և Բ. դասարաններու ցերեկեայ թոշակաւոր աշակերտները վճարեցին
իբրև տարեթոշակ 600ական դրուշ, իսկ Գ. Գ. Ե. և Զ. դասարաններու աշա-
կերտները՝ 700ական դրուշ :

Կամաւոր ստաբակներէն դաշնակի կամ ջութակի հետեւողները վճարեցին
300ական դրուշ, իբրև գործիական երաժշտութեան տուրք :

Աշակերտական հին թոշակներէն և այլ տուրքերէն աննշան գումար մը միայն
կարելի եղած է դանձել : 1906-10 տարիներու մէջ դանձուած է Լ. %էն 6352¹/₄
դրուշ՝ առաւելապէս այդ տարիներու հաշիւներէն մնացած պահանջներէն :

Քառամեայ շրջանի մէջ աշակերտներէն դանձուած է իբրև թոշակ, արձա-
կուրդի և գործիական երաժշտութեան տուրք Լ. %էն 340,522 դրուշ :

1906-7 և 1909-10 տարիներու մէջ «Աշակերտներ» հաշուական զլլուտ հա-
սոյթները պակասած են նախընթաց 1905-6 և 1908-9 տարիներու մէջ երեւան եկած
աշակերտական խնդիրներու հետեւանօք թոշակաւոր աշակերտաց թիւը պակասած ըլ-
լալուն պատճառաւ :

4. Զանազան հասոյթներ . — Քառամեայ հաշուեցոյցին մէջ նշանակուած բա-
ցատրութիւններն ու ծանօթութիւնները այս հասոյթներու մասին որոշ գաղտնիք մը
կազմել կուտան արդէն :

Բ. Ծ Ա Խ Ք Ե Ր

1906-10 տարիներու մէջ ևս վարժարանին ծախքերը տեղի ունեցան Կարնոյ
Հոգաբարձութեանէն պատրաստուած և ինամակալութենէն վաւերացուած կըմտացոյց-
ներուն և արուած մասնաւոր վարկերուն համաձայն :

Քառամեայ հաշուեցոյցէն կը տեսնուի որ ծախքերը 1907-8, 1908-9 և 1909
1910 տարիներու մէջ զգալի կերպով աւելցած են՝ զլիաւորաբար եռամեայ արտակարգ
սղութեան և 1907-8 ու 1908-9 տարիներու մէջ աշակերաններու շահնալուն պատ-
ճառաւ :

Հոգաբարձութիւնը, որ համարատու է ինամակալութեան, ամէն տարի, կա-
նոնաւորաբար, անոր կը ներկայացնէ իր ձեռամբ տեղի ունեցած մատակարարութեան
մանրամասն հաշուեցոյցը՝ հանդերձ անտեսական տեղեկագրով :

Ինչպէս կ'երևի քառամեայ հաշուեցոյցէն, վարժարանին ծախքերը բաժնուած
են հետեւեալ 16 զլուխներուն . —

1. — Վարժարան .	9. — Առողջապահութիւն .
2. — Կահ-կարասիներ .	10. — Վառելիք-կուսաւորութիւն .
3. — Դասական միջոցներ .	11. — Գրողարան-թանգարան .
4. — Կրօնական-Պաշտօնական .	12. — Արհեստանոց .
5. — Ընդհանուր Ամսականք .	13. — Կալուածք .
6. — Սննդեղէնք .	14. — Գիւղատնտեսական ճիւղ .
7. — Հանդերձեղէնք .	15. — Այլ ևւ այլք .
8. — Մաքրութիւն .	16. — Արտակարգ :

Հարկ կը համարուի այս զլուխներէն իւրաքանչիւրին վրայ տալ ամիսի և
հակիրճ ծանօթութիւններ : —

1. Վարժարան հաշուական զլուխը կը պարունակէ Ա.) Վարժարանին Ազգա-
պատկան շէնքերու 100 լիւրա տարեվարձը, Բ.) Շէնքերու և գոյքերու տարեկան
պահովագրինը՝ 13.33¹/₄ լիւրա . Գ.) Շէնքերու նորոգութեան, պահպանութեան և
բարեփոխութեան ծախքերը, որոնք տարուէ տարի կը փոխուին :

2. Կահ-Կարասիներ . — Նոր գնուած բոլոր կահ-կարասիներու, անկողնոյ
կազմածներու, սեղանի սպասներու, պղնձեղէններու, վառարաններու և լամպարներու
արժէքները, ինչպէս նաև ասոնց բոլորին նորոգութեան ծախքերը կ'արձանագրուին
այս զլիսոյ ներքև :

1907-8ին գնուած են վարժարանի պարտէզին համար մեծ լամբար մը (920³/₄
զլուշ արժէքով) և գիշերապահի յատուկ ժամացոյց մը, աշակերաններու շահնալուն

պատճառաւ շինել տրուած են նոր գրասեղաններ, գնուած են սեղանի սպասներ և
կախովի լամբարներ, որոնց հետեւանօք այս զլիսոյ կըքը բարձրացած է 15255 զրշ փ :

Միւսնոյն պատճառով 1908-9ին այս զլիսոյ ծախքն եղած է 11860¹/₄ զրուշ :

3. Դասական Միջոցներ . — Այս զլիսոյ ստորաբաժանումներն են Ա.) Դասա-
գրքեր, Բ.) Դասական Պիտոյքներ . Գ.) Երաժշտական գործիքներ և պիտոյքներ, Դ.)
Ձեռական աշխատութեանց յատուկ գործիքներ և նիւթեր, Ե.) Բնագիտական և քի-
միական նիւթեր, Զ.) Չմուշկ . և այլն :

1009-10ին գնուեցան բնագիտական և քիմիական գործիքներ ու նիւթեր,
որոնց արժէքը՝ 100 օսմանեան սակի ինամակալութենէն ուղղակի վճարուած ըլլալով՝
արձանագրուած է անոր հաշուոյ մէջ :

1906-7ին գիշերօթիկ աշակերաններէն 12 սակի տարեթոշակ վճարողները իրենք
հոգացած են, ի միջի այլոց, իրենց գրեհական ծախքերը :

Վարժարանը կը հոգայ բոլոր գիշերօթիկ (թոշակաւոր և ձրիավարժ) աշակերտ-
ներու, ինչպէս նաև ցերեկեայ ամէնէն կարօտ ձրիավարժներու գրեհական պիտոյքները :

4. Կրօնական-Պատեօնական . — Այս զլուխը կը պարունակէ հոգեհանգիստնե-
րու, անօրհնէքներու և այլ կրօնական ծախքերը, թղթակցութեան և հեռագրի,
տպագրութեան դիւանական պիտոյքներու, հիւրասիրութեան և դպրոցական հան-
դէներու յատուկ ծախքերն, ինչպէս նաև կառքի վարձքերը :

5. Ընդհանուր Ամսականք . — Այս զլիսոյ ներքև արձանագրուած են Վերտ-
տեսչին, Ուսուցիչներուն, Կառավարիչներուն, Քարաւար-Հաշուակալին, Արտաքին
ու ներքին Մատակարարներուն տարեթոշակները, Ուսուցչի մը հանգստաթոշակը և
ծառաներու վարձքերը :

6. ՍՃՆՊԵՊԵՆԳ . — Այս զլիսոյ ծախքը կը պարունակէ վարժարանին ներք
բնակող պաշտօնեաններուն (Ներքին-Տնօրէն, Կառավարիչներ, Մատակարարներ, և շն),
գիշերօթիկ աշակերաններուն և ծառաներուն ամբողջ օրուան, ինչպէս նաև բոլոր ցե-
րեկեաններուն ցերեկուան սնունդի ծախքերը :

Ցերեկեայ ձրիավարժներէն ամենէն կարօտները (տարեկան 7-8-9 հոգի), մաս-
նաւոր թոյլտուութեամբ, նախաձայր և ընթրիքը ևս կ'ընեն վարժարանին մէջ :

Վարժարանին մէջ ատեն ատեն կը ճաշեն նաև պաշտօնեաններէն ոմանք՝ փոխա-
րէնը վճարելով :

Այս զլիսոյ ծախքն՝ աշակերաններու և ծառաներու թուոյն և պաշարեղէններու
սղութեան կամ աժանութեան համեմատ՝ փոփոխական է :

7. Հանդերձեղէնք . — Վարժարանէն կը վճարուին գիշերօթիկ ձրիավարժ և
լիւթոշակ աշակերաններու ներքին ու արտաքին հագուստներու, կօշիկներու, թաշկի-
նակներու, երեսարիչներու և գուլպաներու արժէքները, ինչպէս նաև անոնց նորո-
գութեան ծախքերու փոխարէնը :

8. Մաքրութիւն . — Այս զլուխը իր մէջ կը պարունակէ 2 լուացարարուհիներու
և վարսավիրային վարձքերը, օճառի արժէքը և կառավարիչներուն, աշակերտաց
ու ծառաներուն բաղնիքի վարձքը :

9. Առողջապահութիւն . — Այս զլիսոյ մէջ են բժիշկներու և ատամնաբոյժին

վճարուած այցադները, դեղերու արժէքները, օգտափութեան և շրջագայութեան յատուկ ծախքերը:

Վարժարանին բոլոր պաշտօնեաները ևւս Հաստատութենէն ձրի կ'ընդունին բժշկական այցելութիւն:

10. Վառելիք-լուսաւորութիւն. — Այս գլխոյ ծախքերու ատորաբաժանումներն են Ա. Կաղնի փայտ, Բ. Մայրի փայտ, Գ. Ածուխ, Դ. Աթար (կշգուր), Ե. Բար-լուղ և Զ. Այլեւայլք (լուցկի, լամբարի շիշ, պատրոյզ, մոմ, ձիթալիղ, և ըն.):

1909-10ին այս գլխոյ ծախքը սովորականէն 70-80 ոսկի աւելի եղած է, որովհետեւ վարժարանական կարգադրութիւններու յապաղման հետեւանօք ուշ արբ-ուեցաւ վտակիքի և այլ պաշարեղէններու գնման արտօնութիւնը:

11. Գրագրասն-թանգրասն. — Վարժարանին, ինչպէս նաև Ուսուցչանոցին համար գնուած գրտական և ընթերցանութեան յատուկ հայերէն, թուրքերէն և գեր-մաներէն գրքերը, երաժշտական հանդէսներ և կտորներ, մանկավարժական գրքեր ու ձեռնարկներ այս գլխոյ ներքեւ արձանագրուած են: Վարժարանին նուիրուած գրքերու, ձեռագիրներու, հին գրամներու, լրագիրներու և պարբերականներու ար-ժէքներն ևւս այս գլխոյ ներքեւ արձանագրուած են իրրեւ մուտք ու ելք:

12. Արհեստանոց. — 1906-7ին Արհեստանոցը թէև գոյ էր, սակայն պատ-շած դատուած է այս գլխոյ ներքեւ արձանագրել Արհեստանոցի հաշւոյն եղած գան-ձումներն ու վաճառումները:

13. Կալուածք. — Վարժարանը կը վճարէ Կարնոյ քաղաքամիջի 9, քաղա-քին և Կէզ գիւղի սահմաններուն մէջ գտնուող 2 արտերուն (909-10ին վաճառուած), ինչպէս նաև Աղվէրանի մէջ գտնուող և արսայի (գետին) վերածուած տան, պարտէ-զին և Կշգուրնոցին (պատմալըզ) պետական կալուածատուրքերը: Իսկ Աղվէրանի մէջ գտնուող ագարակին կալուածատուրքը կը վճարեն նոյն կալուածը բռնաախրող Լա-զերը: 1909-10ին չեն վճարուած 1326 տարուոյ կալուածատուրքերը՝ պահանջուած չըլլալուն պատճառաւ:

14. Գիւղացիներու հիւղը կը պարտենակէ վարձուած բանջարանոցին, պարտիզպանի մը և մշակներու վարձքերը, գնուած սերմերու և մշակական պարզ գործիքներու արժէքները, ևւսայն: Այդ ձիւղը գոյութիւն ունեցաւ միայն 1907-8ին:

Գիւղատնտեսական ճիւղի հասոյթներուն ու ծախքերուն մէկ մասը անցած է 1908-9 տարուոյ հաշւոյն, որովհետեւ 1908ին մշակուած բանջարանոցին արդիւնքը 1908-9ին վաճառուած է ևւս բանջարանոցին պահպանի վարձքը աշնան մէջ ևւս վճարուած է՝ ինչ ինչ ծախքերու հետ միասին:

15. — Այլ ևւս այլ. — Այս Գլխոյ ներքեւ արձանագրուած են լիրայի մանրղ-չէք, ընդեղէններու ևւս բանջարեղէններու մաքրողչէք, վճարուած փոխանակագին, նորեկ պաշտօնեաներու ևւս մեկնող կարօտ, ձրիավարժ, գիշերօթիկ աշակերտներու ճանապարհածախքերը, ևւսայն: 1908-9 տարուոյ վերջը բոլոր գիշերօթիկ աշակերտ-ները ուղարկուեցան իրենց հայրենիքները. պահեստի դրամ չունեցող ձրիավարժ աշա-կերտներուն աւ հարկի ճանապարհածախք վճարուեցաւ: Անա այս պատճառաւ նոյն տարուոյ մէջ այս գլխոյ ծախքը բարձրացած է 4194 դրուչի:

16 Արսակարգ. — 1906-7ի այս գլխոյ ծախքը 3155¹/₄ դրուչ տեղի ունեցած է Խնամակալութեան կարգադրութեամբ, հանգուցեալ Վերատեսուչ՝ Գրիգոր Էֆ. Զաքարեանի հիւանդութեան և թաղման ատթիւ:

1907-8ին, ունեցած է արտակարգ ծախք 2645¹/₂ որոյ մէջ են ճարտարապետ Մ. Մեւրոյին վճարուած վարձքը՝ վարժարանին յաւելուածական շէնքերու, յատակա-գծի և նախահաշուոյ պատրաստութեան համար:

Պարտիզին համար գնուած լամբարին արժէքը անցած է կահ-կարասիներու հաշուոյն:

1908-9ին իրրեւ արտակարգ ծախք Պ. Պ. Ա. Խաչատրեանի և Ս. Սողիկ-հանի վճարուած է 7200 դրուչ, Կարինէն Կ. Պոլիս երթեւեկի ծախքերուն փոխարէն:

Իսկ 1909-10ին իրրեւ արտակարգ եղած ծախքերն են 3 պաշտօնէի վճարուած ճանապարհածախքերն

	Լ. % էն	1700
2 պաշտօնէի վնասուց հատուցում	»	1300
2 աշակերտի 1908-9ի արձակուրդէն մնացած ծախքի փոխարէն	»	300
Գաստական ծախք որուն փոխարէնը գանձուած	»	391
	Գումար	Ղր. » 3681

*

Կանխավնար — Խնամակալութիւնը 1907-8ին յաջորդ տարիներու պաշարի գնման համար վճարեց 450 օսմանեան ոսկի, իրրեւ փոխատուութիւն, որ նոյնու-թեամբ փոխանցուեցաւ 1908-9 տարուոյ հաշուոյն:

Սակայն 1908-9ին Վարժարանին մատակարարութեան հաշուոյն պակաս վճար-ուած ըլլալով՝ պաշարի յատուկ կանխավճարէն մնաց 166,99³/₄ լիրա:

Խնամակալութիւնը 1909-10 տարուոյ մէջ վճարեց նաև 283,00¹/₄ + 5 = 288,00¹/₄ լիրա, որով պաշարի յատուկ կանխավճարի գումարը բարձրացաւ 455 օսմ. լիրայի:

Այս վերջին գումարին փոխարէն, վարժարանը 1910 Օգոս. 31ին պատրաստ ունէր գանազան պաշարեղէններ

	Լ. % էն	34289	դրչ. արժէքով
վճարած էր վարժարանին 1910-11 տարուոյ ազդերու հրատարակման ծախքը	»	500	»
Մնասուկին մէջ պատրաստ դրամ ունէր՝ կանխավճարի հաշուոյն	»	10711	»
	Գումար	» 45500	»

Բաց ի պաշարի գնման յատուկ 10711 դրչ. ոսկիդրամէն, վարժարանին դրա-մարկի մէջ կար Լ. % էն 2627¹/₄ դրչ. որ է 1909-10 տարուոյ մատակարարութեան աւելցած գումարը:

1906-10 տարիներու մէջ վարժարանին ծախքերու համագումարն եղած է Լ. % էն 13565,03³/₄ դրչ.:

բ.) Սանասարեան Արհեստանոց

Արհեստանոցի 1907-1910 եռամսայ հաշուեցոյցին մէջ մուտքին ու ելքին կողմերը նշանակուած ծանօթութիւնները նոր բացատրութիւններու պէտք չեն թուիր այլ ևս :

Կահազարծութեան վարպետին 1907-8ին անտուրս փոխ արուած 50 լիրա դրամագլխի հաշուոյն վարժարանը 1909-10ին գանձեց միայն 10 լիրա :

Արհեստանոցը քառամսայ պայմանաժամի լրուածէն մէկ տարի առաջ փակելու համար, Հոգաբարձութիւնը իրրեւ փաստեց հասուցում, կահազարծութեան վարպետին վրայ մնացած պահանջքէն ջնջեց 20 լիրա : Այս հաշուով անոր վրայ պահանջք կը մնայ 20 լիրա, ինչ որ պիտի գանձուի 1910-11 տարուոյ մէջ :

Հակառակ Հոգաբարձութեան ջանքերուն, Արհեստանոցի հին պահանջքներէն վերջին 3 տարուան մէջ ոչինչ գանձուած է :

Արհեստանոցի եռամսայ իրական ելքի համագումարն է 22442 դրուշ՝ առանց հաշուելու փոխ արուած 5000 դրուշը :

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ

Սանասարեան Վարժարանի 1906-1910 տարիներու ծախքերու համագումարն է
 Լ. օ/օ էն 1356540.75 դշ .

Իսկ Սանասարեան Արհեստանոցի ծախքերուն համագումարն է 1907-10 տարիներու մէջ » 24442 »

(Տե՛ս բաղդատական հաշուեցոյց) Համագումար » 1380982.75 »

Բայ ի պաշարի յատուկ 45500 դրուշէն, իրրեւ Հոգեկոյս-Հիմնադրի նպաստ, կնամակալութիւնէն և կպուածական հասոյթներէ գանձուած է 1906-10 տարիներու մէջ վարժարանին հաշուոյն Լ. օ/օ էն 977024.25 դշ .

Արհեստանոցի հաշուոյն 1907-10 տարիներու մէջ » 20174.75 »

Համագումար » 997199 »

Իսկ աշակերտներէ և գանազաններէ գանձուած է 1906-10 տարիներու մէջ՝ վարժարանի հաշուոյն 40372¹/₂ դշ .

Արհեստանոցի հաշուոյն գանազաններէ գանձուած 5267¹/₄ »

Համագումար Լ. օ/օ էն 408988³/₄ »

որմէ զեղչելով 1906-7 տարուոյ մատակարարութիւնէն աւելցած և յաջորդ տարուոյ հաշուոյն փոխանցուած գումարը (17402³/₄ + 4175 =) Լ. օ/օ էն 21577³/₄ դրուշ և փոխադրուած գումարէն ետ առնուած +1000 դշ . 22577³/₄ + 386411(*) դշ .

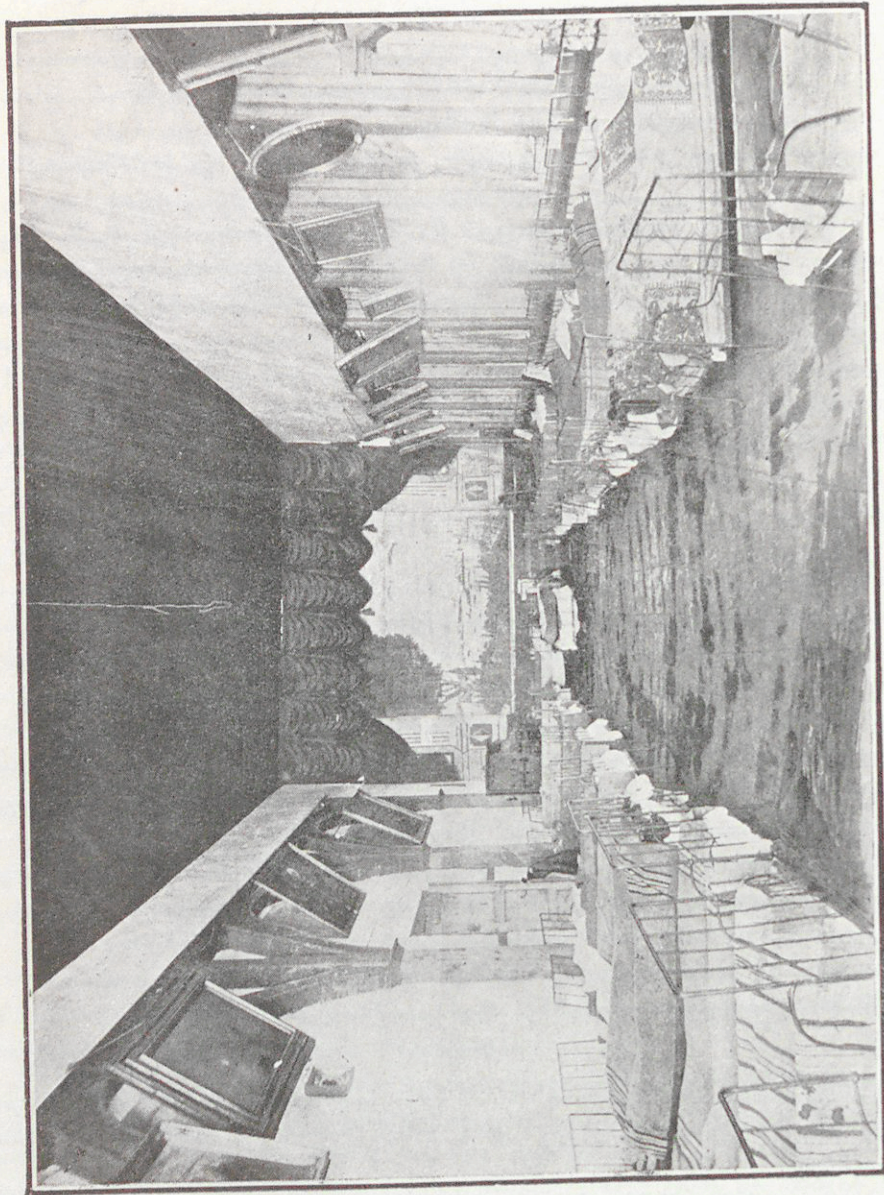
Քառամսայ մուտքի համագումարն է Լ. օ/օ էն 1383610 »

» ելքի » » փոխադրուած դրամէն 1380982.75 »

պահանջք մնացած 2000 դրուշով միայն 2627.25 »

որ է 1909-10 տարուոյ մատակարարութիւնէն աւելցած դրամը

(*) Այս գումարէն ծախսուած է 386411-2627.25 = 383783 ³/₄ դրուշ :

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԱՐԻՑԱՐԱՆԻ ՆՁԱՐԱՆԵՐ

ՀԱՅՈՒԵԿՅԻՌ ՍԱՆԱ

1910

Օսմ. Լիբան

ԳՈՅՔ

Էջ	ԳՈՅՔ	Վան	Վան
100	ԿԱՀ-ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ Ա. — Գրասեղան, արքո, փոռոց, պահարան, ելվն.	23216	—
78	» » Բ. — Պղնձեղէններ, սեղանի սպաս, այլեւայլ	3969	75
79	» » Գ. — Անկողնոյ կազմած	46291	—
80	» » Գ. — Լամբար, լապսեր եւ աշտանակ	4101	—
81	» » Ե. — Վառարաններ	3340	—
82	» » Զ. — Վրաններ, ելվն.	7370	—
83	» » Է. — Թասրոնի վարագոյր, ելվն.	400	—
128	» » Ը. — Պարսիկական կործիքներ	443	—
134	» » Թ. — Վանառեղի նիւ կաներ, ելվն.	200	56000 75
84	ԳՍԱՍԿԱՆ ՄԻՋՈՅՆԵՐ Ա. — Գասագրեր 4316 օրինակ, 5էն	6380	—
85	» » Բ. — Պատկերներ 478 հատ, փայտէն 82 հատ	8290	25
86	» » Գ. — Երաժշտ. 66 կործիք, եւ զնվն. պիտոյ	49342	—
87-113	» » Գ. — Չեռական աշխատութեանց կործիք	849	—
90	» » Ե. — 1. Բնագիտական կործիքներ 7915,—	—	—
95	» » Ե. — 2. Քիմիական կործիքներ 4968,75	12883	75
96	» » Զ. — Չմուշկներ, ոսկազուկ, ելվն.	835	48930 —
97	ԿՐՕՆԱԿԱՆ-ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ. — Գիտական պիտոյ, ելվն.	—	4747 50
98	ՄՆՆԳԵՂԻՆԻՔ. — Պատրաստ պաշարեղէնի	—	5159 —
99	ՀԱՆԳԵՐՉԵՂԻՆԻՔ. — » հազուս, ելվն.	—	7374 —
101	ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ. — » օճառ	—	2240 50
102	ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ Ա. — Գեղարանի կործիք, ելվն.	224	—
103	» Բ. — Պատրաստ դեղեր	4602	4826 —
104	ՎԱՌԵԼԻՔ-ԼՈՅՍ. — Պատրաստ վառելիք եւ փայլ	—	42117 —
105	ԳՐԱԳՍԱՆ-ԹԱՆԳՍԱՆ Ա. — 7366 հատը գիրք	66950	—
117	» » Բ. — Բնագիտական եւ այլ հաւաքածոյ	33304	—
114-129	» » Գ. — 22 իւղանկար, 32 լուսանկար, ելվն.	442807	—
115	» » Գ. — Հին դրամներ 539 հատ, մասնեփար 4 հ.	2646	—
116	» » Ե. — Մ. Սանասարեանի եւ Մեծն Աղեփ- նանդի արձանները, 41 պսակ ելվն.	18555	—
121	» » Զ. — Հին ձեռագիրներ 94 օրինակ	20844	285106 —
124	ԿԱՆՈՒՍՆԵՐ. — 68 արտ, 8 մարզն. 1 սուն, 2 յարդն. 2 գետն, ելվն.	182465	182165 —
126	ԱՐՀԵՍԱՆՈՅ Ա. — Կանաչկործական կործիքներ	2886	—
127	» Բ. — Կոպրարական »	7159	40045 —
130	ՋԱՆԱՋԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՔ Ա. — Աւակներէ մնցծ. պինջի. (գանձելի)	2173	75
131	» » Բ. — Արհեստանոցի հաշուէն » » »	3950	—
132	» » Գ. — Չանագան հաշուներէ » » »	4848	7971 75
133	ՄՆՏՈՒԿ. — Վարժարանիս դրամարկիս մէջ պատրաստ դրամ	—	43338 25
		634040	75

Կարին, 29 Յունուար 1911

Քարտուղար-Հաշուակալ
ԱՐՄԷՆ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Վան
Ի դիմաց Հոգաբարձութեան
Գանձապետ
Վ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ 31

400 դր. էն

ՊԱՐՏՔ

ՊԱՐՏՔ	Վան	Վան
Չանագան պահանջատարք	—	—
Դրամագլուխ վարժարանիս ի Կարին	634040	75
	634040	75

Ներդրեան
ՍԱՆԱՍՏՐԵՍՆ Վարժարանի
Փոխ-Վերահստիչ
Ա. ԽԱԶԱՏԻԱՆ

Առաջնորդ Կարնոյ եւ Նախագան
Հոգաբարձութեան Սանասարեան Վարժարանի
ՍՄԲԱՏ ԵՊ. ՍԱՏԷՔԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1910 Օգոստոս 31

Տեղեկագրիս Գ. մասին վերջը դրուած հաշուեկշռէն կը տեսնուի որ Սանասարեան Հաստատութեան Կարնոյ մէջ ունեցած դրամագլուխն է 6340 $\frac{40}{100}$ օսմ. լիրա :

Վարժարանին բոլոր շարժական գոյքերուն արժէքները նշանակուած են Հոգարարձութեան վերջին գնահատումներուն համաձայն , իսկ անշարժ գոյքերուն (կալ-ւածներուն) արժէքները կը համապատասխանեն օրինական կալուածագրոյ մէջ նշանակուած գումարներուն :

Հաստատութեան բոլոր կահ-կարասիները և գոյքերը ապահովագրուած են Օսմ. Ապահովագրական ընդհ. Լնկերութենէն :

1909-10ին գնուած և հանդերձ մաքսային ու փոխադրութեան ծախքերով շուրջ 150 օսմ. սակի արժող բնագիտական և տարրաբանական գործիքներն ու նիւթերը 1910 Օգոս. 31ին տակաւին Տրապիզոնի մաքսատունէն վարժարանն ուղարկուած չըլլալով՝ անոնց արժէքը չէ անցած վերոյիշեալ Հաշուեկշռին մէջ :

Իսկ Սանասարեան Հաստատութեան Լնդհանուր Հաշուեցոյցը տես էջ 77-80 :

4. ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐ ԵՒ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Բացի Ժ. ցուցակին մէջ նշանակուածներէն , շնորհակալութեամբ կը յիշատակուին քառամեայ շրջանի մէջ վարժարանին եղած հետեւեալ գլխաւոր նուիրատուութիւնները :

1906-7ին վարժարանին ընթացաւարաններէն Կարնեցի Պ. Գեղամ Պալասանեան՝ 40 կտոր գերմաներէն ընթերցանութեան գրքոյկներ և 1903-4 տարւոյ վարժարանին ընթացաւարաններու խմբանկարէն մէկ օրինակ :

1907-8ին } Գ. Արուիւհան էֆ. ինչորանքին վրայ Կարսէն «Լոյս» նաւթի

1908-9ին } ընկերութիւնը՝ 10ական սնտուկ քարիւղ :

1907-8ին՝ վարժարանին ընթացաւարաններէն Ակնցի Պ. Ղեւոնդ ձիգմէճեան՝

Հ. Էփրեկեանի Բնաշխարհիկ Բառարանի Ա. և Բ. հատորները :

Հ. Կոմիտաս վարդապետ՝ 1 օրինակ «Հայ Քնար» :

Բարիզի «Delagrave» գրատունը՝ 39 հատոր ֆրանսերէն ընթերցանութեան փառակազմ գրքեր :

Վարժարանին ընթացաւարաններէն Մալաթիացի Պ. Մանուէլ Միրաքեան՝ Ա.

Մ. Գարաբաղեանի Հայոց Քննական Պատմութենէն 1 օրինակ (քառահատոր) :

Վարժարանին ընթացաւարաններէն Ակնցի Պ. Վահան Գուլումճեան և նախկին

աշակերաններէն Պ. Գառնիկ ձիգմէճեան՝ մէկ մէկ օսմ. լիրա , վարժարանին 25ամեայ յորեկանին առթիւ , որ , հակառակ լրագրական ծանուցմանց , միջավայրի աննպաստ պարագաներու բերումով , անդի չունեցաւ :

1908-9ին՝ Կարնոյ Առաջնորդ Տ. Սմբատ Մ. վարդապետ Սաաթիւի հետ Գ. Լուսինեանի ֆրանսահայ պատկերազարդ բառարանէն 1 օրինակ (երկհատոր , տպագրեալ Բարիզ , 1900) :

Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց Կարնոյ օժանդակ մասնաճիւղը՝ ազգային 12 պատկերներ՝ մոզական լապտերի յատուկ :

Տ. Գրիգոր Ա. քահանայ Մանդակունի (Տփղիսէն) իր հեղինակութիւններէն 11 հատոր գիրք :

1909-10ին Պ. Լեւոն Փասպանեան «Revue»ի 57 թիւերը և «Roman & Vie»ի 4 թիւերը :

Հայ. Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը «Le Progrès» օրաթերթին մէկ տարեկանը և «Անահիտ» հանդէսին 1909-10 տարւոյ մէջ հրատարակուած թիւերը :

«Արարատ» հանդէսի Խմբագրութիւնը 1906-1910 տարիներու «Արարատ»ները : «Ասպարէզ» , «Ձայն Հայրենեաց» , «Ազգ» և Ա.Ֆերիկայի «Հայրենիք» թերթերու Խմբագրութիւնները նոյն թերթերու մէկ մէկ տարեկանները :

Ձանազաններէ նոյնպէս վարժարանին նուիրուած են արծաթ և պղինձ հին դրամներ , Գրքեր ու դասագրքեր , ուրիշ պարբերական հանդէսներ (ընդհատարար) , լուսանկարներ , ձեռագիրներ , և ինչ . որոնց ամենուն համար շնորհակալութիւն կը յայտնուի հրապարակաւ , յանուն վարժարանին :

*

Վարժարանը 1908-9ին նուիրեց Խնուսի Գարա-Քէօրթիւ գիւղի Ազգ. վարժարանին	85 հատ հին դասագիրք
Կարնոյ Օձնի գիւղի Ազգ. վարժարանին	69 » » »
Բասնի Մ. Աստուածածնայ վանքի	68 » » »
Կոփայ (Պուլանըզ) Ազգ.	46 » » »
Գումար	268 » » »

5. ԱՒԱՆԴԴՐԱՍ

Վարժարանին գիշերօթիկ աշակերտներէն իբրև պահեստի գրամ կ'առնուի 3 օսմ. լիրա , որ ետ կը տրուի աշակերտին՝ անոր վերջնապէս վարժարանէն մեկնած պահուն :

Վարժարանին կօշկակարէն իբրև երաշխագին կ'առնուի 10 օսմ. լիրա , որ ետ կը տրուի նոյնպէս՝ յանձնառութիւնը յարգուած պարագային :

Ջութակահարի մը գործածութեան համար արուած ջութակին իբրև երաշխագին տնտուած է $1\frac{1}{2}$ օամ. լիրա :

Աւանդ դրամի հաշուոյն անցած են . — 1. Վարժարանին վաճառուած 2 արտերուն անձեռնմխելի արժէքը՝ 18 օամ. լիրա, որ ապա, հանդերձ տոկոսով, ուղարկուած է կնամակալութեան : 2. Բարերարին արձանի հանգանակութենէն և այլ հաշիւներէ մնացած $417\frac{3}{4}$ դրուչը :

Աւանդ դրամը 2% տոկոսով ի սպահ գրուած է Օամ. Կայս. Դրամատան Կարնոյ մասնաճիւղին վոք :

Աւանդ դրամը գանձուած տոկոսը անցած է Վարժարանի Մատակարարութեան հաշուոյն :

1910 Օգոս. 31ին Օամ. Կայս. Դրամատան քով 2% տոկոսով աւանդ դրամի հաշուոյն կը մնար

Լ. օ/օ էն $5899\frac{1}{4}$ դշ .

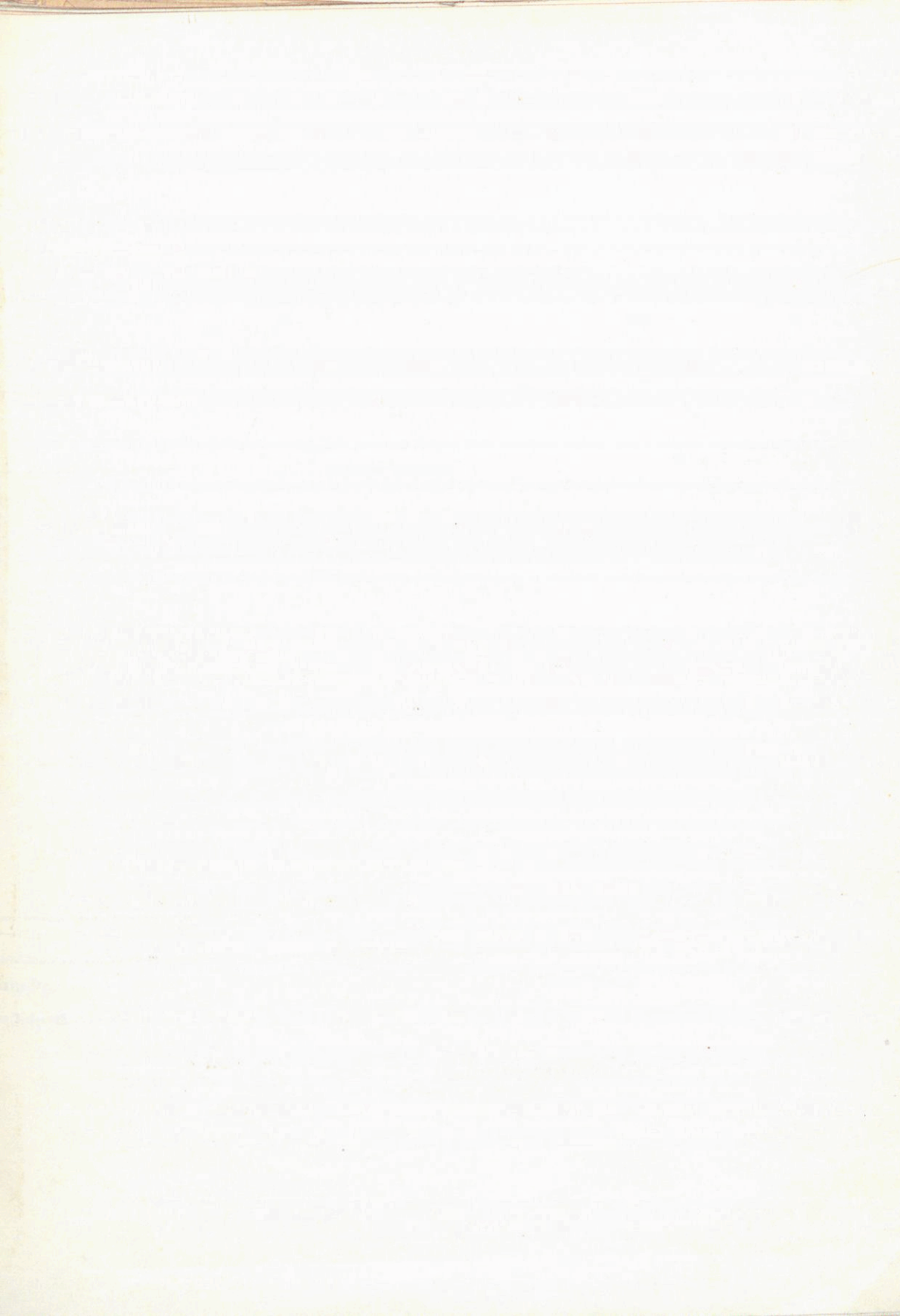
Իսկ վարժարանին դրամարկղին մէջ կար $17\frac{3}{4}$ »

Գուժար Լ. օ/օ էն 5917 » (Տե՛ս Աւանդ դրամի հաշուեցոյց) :

Հ Ա Շ Ո Ւ Ե Ց Ո Յ Ց Ն Ե ր

Յաջորդաբար կը արուին հետեւեալ հաշուեցոյց տախտակները . —

1. Քաւամեայ հաշուեցոյց Սանասարեան վարժարանի
2. Եռամեայ հաշուեցոյց Սանասարեան Արճեստանոցի
3. Բաղդատական հաշուեցոյց Սանասարեան Վարժարանի և Սանասարեան Արճեստանոցի հատոյթներու և ծախուց
4. Հաշուեկշիռ Սանասարեան Վարժարանի
5. Վարժապետացուի հաշիւ
6. Աւանդ դրամի հաշիւ
7. Ընդհ. հաշուեցոյց Սանասարեան կնամակալութեան

ԵՌԱՄԵԱՅ
ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ
1907-8Է
Յամանեան լիւան

Մ Ո Ւ Տ Գ

ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐ	Ծ Ա Ն Օ Ք Ո Ւ Ք Ի Ի Ն Ն Ե Ր	1907-1908		1908-1909		1909-1910		Մուսֆի հազմ.	
		4 աւակերս	9 աւակերս	8 աւակերս	3 աւակերս	4 աւակերս	9 աւակերս	8 աւակերս	3 աւակերս
Խնամակալութ.	1. Արհեստանոցէն վանառուած աստղծ	4175	—	—	—	—	—	4175	—
	2. Հոգեւոյն-Հիմնադրի նպաստ	8045	—	5118	25	7011	50	20174	75
Գործիք	Վանառուած գործիքներ	—	—	92	25	—	—	92	25
Ա. Աղապալեան	Փոխ առած դրամին առհաշի վնարեց	—	—	—	—	1000	—	1000	—
	Ա. Աղապալեանի պարսէն ջնջուեցաւ	—	—	—	—	2000	—	2000	—
		12220	—	5210	50	10011	50	27442	—

Կարին, 1 Փետր. 1914

Վասն

Ի դիմաց

Բարսուղար-Հաւուակալ
ԱՐՄԷՆ ԱՒՆՏԻՔՅԱՆ

Գանձապէս
Վ. ՇԱՀԻՆՅԱՆ

ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ
ԱՐՅԵՍՏԱՆՈՑԻ
1909-10
100 դրուէն

Ե Լ Բ

ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ԳԼՈՒԽՆԵՐ	Ծ Ա Ն Օ Ք Ո Ւ Ք Ի Ի Ն Ն Ե Ր	1907-1908		1908-1909		1909-1910		Ելի հազմ.	
		4 աւակերս	9 աւակերս	8 աւակերս	3 աւակերս	4 աւակերս	9 աւակերս	8 աւակերս	3 աւակերս
Շէնք	Շէնքի պարտասուքեան ծախք	2478	—	—	—	—	—	2487	—
Գործիք	Նոր գնուած գործիք եւ սեղանասախ- սակի նորոգութիւն	54	—	—	—	960	25	4014	25
Վառելիք-լոյս	Վառարան, փայտ, քարիւղ	464	25	300	—	735	—	4499	25
Սնունդ	Աւակերսներու, վարպէտի եւ 3 օգնա- կանի համար	2748	50	4215	—	4803	—	41766	50
Հգս. եւանկոզին	Գիւղերի և քաղաքի աւակերսներու համար	1317	50	495	50	900	75	2713	75
Աղբալիք	Մահուութիւն, դեղ, բժիշկ, գործի շապիկ	157	75	200	—	612	50	970	25
Շան եւ վնաս	Ա. Աղապալեանի պարսէն ջնջուեցաւ, իբրեւ վնասուց հասուցում	—	—	—	—	2000	—	2000	—
	Գումար	7220	—	5210	50	10011	50	22442	—
	Անսովոր փոխ տրուած դրամագրութիւն	5000	—	—	—	—	—	5000	—
		12220	—	5210	50	10011	50	27442	—

հեղուքեան

Հոգաբարձութեան

Սանատարեան վիճակի. Փոխ-վերահստող

Ա. ԽՍՁՍՏԻՅԱՆ

Առաջնորդ Կարնոյ եւ նախագահ

Հոգաբարձութեան Սանատարեան վիճակի.

ՍՐԲԱՏ ԵՊՍ. ՍԱՏԷԹԵԱՆ

**ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ
ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆԵՐՖԻՆ ԿԱՍՏՅՈՒՆԵՐՈՒ ԵՆ ԲԱՐԵՐԱՐԷՆ ԿԱՆ
1906 7Է
ՕՍՄԱՆԵԱՆ**

ՀԱՍՈՑՔՐ

ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ	Ծ Ա Ն Օ Ք Ո Ւ Ք Ի Ի Ն Ն Ե Ր	ՄՍՆԿՆ. ԳՄՐ.		ՀԻՔԿՆ. ԳՄՐ.	
1906—1907	Սանասարեան վրձրն.ի հե. առակերտներ և զանազաններ	98472	50		
1907—1908	» » » » » »	121752	25		
1908—1909	» » » » » »	102673	75		
1909—1910	» » » » » »	80823	—	403724	50
1906—1907	} Բարերարին կտակած արժեքոցոց տ- կոսներէն և կալուածական հասոյթ- ներէն վնարուած	195869	—		
1907—1908		229201	75		
1908—1909		280165	—		
1909—1910		271788	50	977024	25
1906—1910		Սանասարեան վարժարանի քառամեայ մուսֆ			4380745
1907—1908	Վաճառուած առաջին } Արհեստանոցի 1. 400էն 4175				
1908—1909	» զործիք } հաշուոյն » 92 1/4				
1909—1910	Ա. Աղապալեանէն զանձուած՝ փոխ տրուած դրամի հե. 4000	5267	25		
1907—1908	} Բարերարին կտակած արժեքոցոց } Արհեստանոցի 8045 տկոսներէն և կալուածական } հաշուոյն 5118 1/4 հասոյթներէն զանձուած } 7011 1/2	20174	75		
1908—1909					
1909—1910					
1907—1910	Արհեստանոցի եռամեայ մուսֆ	25442	—		
	Փոխադրուած դրամէն զանձուածը զեղչելով կը մնայ	4000	—	24442	—
1906—1910	Վարժարանի և Արհեստանոցին հասոյթներուն համագումար			4405487	75
1906—1907	Մասկարարութեան աւելցած և փոխանցուածը զեղչելով			24577	75
1906—1910	Կը մնայ (առանց հաշուելու պաշարի յատուկ կանխավճարը)			4383610	—

Կարին, 1 Փետր. 1914
Քարտուղար-Հաշուակալ
ԱՐՄԷՆ ՍԻՆԻՍԻՅԱՆ

Վասն
Ի դիմաց
Գանձուպէս
Վ. ՇԱՀԻՆՅԱՆ

(*) Այս գումարէն ծախուած է 386414—

ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ

ԵՒ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԱՐՇԵՍԱՆՈՅԻ

մանուած նպաստներու և սարեկան ծախքերու
1909—10
ԼԻՐԱՆ 100 ՂՐՈՒՇԷՆ

ԾԱՆՔ

ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ	Ծ Ա Ն Օ Ք Ո Ւ Ք Ի Ի Ն Ն Ե Ր	ՄՍՆԿՆ. ԳՄՐ.		ՀԻՔԿՆ. ԳՄՐ.	
1906—1907	Սանասարեան վարժարանի սարեկան ընդհանուր ծախքը	272763	75		
1907—1908	» » » » » »	361476	25		
1908—1909	» » » » » »	372316	50		
1909—1910	» » » » » »	349984	25		
1906—1910	» » քառամեայ » »	4336540	75	4336540	75
1907—1908	» Արհեստանոցի սարեկան » »	7220	—		
1908—1909		5210	50		
1909—1910		10014	50		
1907—1910	» » եռամեայ » »	22442	—		
1910 Օգոս. 31	1907-Ցին փոխադրուած դրամէն զանձելի մնացած	2000	—	24442	—
1906—1910	Վարժարանին և Արհեստանոցին ծախքերու համագումար			4380982	75
1910 Օգոս. 31	Սնտուկին մէջ պատրաստ դրամ՝ առանց հաշուելու պաշարի զմնան յատուկ կանխավճարը			2627	25
ԱՄՓՈՓՈՒՄ					
Բարերարէն	} Վարժարանի հաշուոյն 977024 1/4 } Արհեստանոցի » 20174 3/4 Հասոյթի գումար 997199				
Աւելրտելու և զկզկներէ.		} Վրձրն.ի հե. 403724 1/2 } Արհեստանոցի » 5267 1/4 Գումար 408998 3/4	Հասոյթ 4383610 Ղ.ր.		
			Ծախք 4380982 3/4 Ղ.ր.	Պար. դր. 2627 1/4	
Ձեղչուած	4000 + 24577 3/4 - 22577 3/4	386414 (*)	Համագումար	4383510	
	Հասոյթներու հմգումար.	4383910			

հաշուարանի
Հոգարարձուարանի

Սանս. վրձրն.ի Փոխ-վրտչ.
Ա. ԽԱԶՍՏԻՅԱՆ

Առաջնորդ Կարնոյ և նիւզն. Հգրարբն.
Սանս. վարժարանի
ՄԱՐԱՏ ԵՊՍ. ՍԱՏԻՔՅԱՆ

2627 1/4 = 383783.75 զրուշ.

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

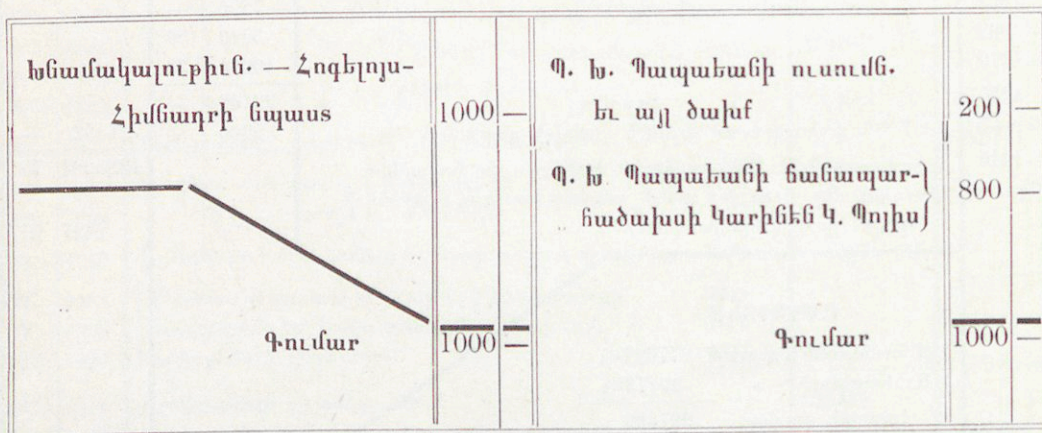
ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՑՈՒԻ ՀԱՇԻԻ

1906—1907

Օսմ. լիւան 100 դրուէկն

ՄՈՒՏՔ

ԵԼՔ

ԾԱՆՈԹ. — Սանասարեան վարժարանի տեղական Հոգաբարձութեան ձեռամբ, վարժապետացուի համար միայն 1906-1907ին ծախք եղած է: 1906-1910 տարիներու, ինչպէս նախընթաց տարիներու մէջ վարժապետացուներու համար պէտք եղած ծախքերն տեղի ունեցած են Խնամակալութեան ձեռամբ:

Ա Ի Ա Ն Դ
1906 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1
 Օսմ. լիւան

ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ	Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր	ՓՈՆԱՆՑՈՒԱԾ		ՆՈՐ ԸՆԴՆԾ.		ԳՈՒՄԱՐ	
1906—1907	Աւանդ դրամ եւ երաւխագին	4334	50	2544	25	6878	75
1907—1908	» » » »	5460	25	5400	—	10260	25
1908—1909	» » սոկոս եւ երաւխագին.	10275	75	3751	25	14027	—
1909—1910	Աւանդ դրամ սոկոս 2 արտի գին եւ երաւխագին	3550	25	6027	—	9577	25

Կարին, 1 Փետր. 1911

Քարտուղար-Հաշուակալ
Ա.ՐՍԷՆ Ա.ԻՆՏԻՔՅԱՆ

Գանձապետ
Վ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Վասն
 Ի դիմաց
 Սանասարեան

(*) Ըստ այսմ, 1910 Օգոստոս 31/ին ի պահ կը մնար Լ. 0/0 5917 դրուշ, որուն 5899 1/4ը

Դ Ր Ա Մ
31 ՕԳՈՍՏՈՂՍ 1910
 100 դրուշ

ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ	Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր	ԵՏ ՏՐՈՒԱԾ		Ի ՊԱՀ ՄՆԱՑԱԾ Օգոս. 31/ին	
1906—1907	Աւանդ դրամ եւ երաւխագին	1418	50	5460	25
1907—1908	» » » »	584	50	10275	75
1908—1909	» » սոկոս եւ »	10476	75	3550	25
1909—1910	» » » 2 արտի արժեք եւ երաւխագին	3660	25	5917	—

նշուրեան

Հոգաբարձութեան
 վարժարանի Փոխ-վերահսուչ
Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Առաջնորդ Կարնոյ եւ Նիսի. Հոգաբարձութեան
 Սանասարեան վարժարանի
ՍՄԻԱՏ ԵՊՍ. ՍԱՏԷՔԵԱՆ

Օսմ. կայս. Պանքին բով, իսկ մնացեալ 473 1/4 դրուշը վարժարանին դրամարկղին մէջ:

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՍԱ

ՀԱՇՈՒՅՑՈՅՑ ՄԱՍԱԿԱՐԱ

ԵԼՔ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ Ի ԿԱՐԻՆ՝ 1940 ՏԱՐԻՆ ԻՔԶ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՂՐԿՈՒԱԾ ՂՐԱՄ, ԳՐԵ- ՆԱԿԱՆ ԱԽՏՈՅԲ ԵԼԿՆ.			2908	25 ¹ / ₄
ԶԱՆԱԶԱՆ ԾԱԽՔ՝ Սանասար Խանի կալուածատուր, նորոգութիւն, պա- հապանոցը, Ֆերի գիւղի գետնոյն կալուածատուր Եւ Ինարե, Պ. Սիմեոնեանցի 1940 ՏԱՐԻՆ ԿԵՆՍԱՐՈՇԱԿ ՂԻՒԱՆԱԿԱՆ ԾԱԽՔԵՐ, ԱՐԺԵՐՊՐՈՅ ԱՎԱԿԱՆՈՒՅԵԱՆ Եւ ԱՎԱՆՈՒԱԳՐՈՒՅԵԱՆ ՏՈՒՐ ԵԼԿՆ.			464	36 ³ / ₄
ՏՈԿՈՍԻ ՀԱՇԻԻ՝ ՈՒՍՈՒՅԻԶՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ՝ ՊԱՀԵՍՏԻ ԳՐԱՄԱԳԼՈՒԻՆ՝			237	04 ¹ / ₄
			300	
			1257	82 ³ / ₄
			5167	49

ԳՈՅՔ

Վ Ի Ճ Ա Կ 34

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹՔ՝ Բեքրպուրկ Պեսական Պանի ԲՈՎ ՂՏՆՈՒԱԾ 13 ՏԵ- ՍԱԿ ԱՐԺԵՐՊՐԵՐ	45927	42		
Պոլիս Գրեթի Լիօնի ԲՈՎ ՂՏՆՈՒԱԾ 3 ՏԵՍԱԿ ԱՐԺԵ- ՐՊՐԵՐ	1721	97	47649	39
ՇԱՐԺՈՒՆ ԳՈՅՔ՝ Ի ԿԱՐԻՆ՝ Թանգարան գրադարան, կարասիք ԵԼԿՆ. (Ապահովագրեալ գումար)	4300			
ՄԵՏԱՅԼՆԵՐ՝ Ի ԲԵԹԵՐՊՈՒՐԿ ԿԱՐԱՍԻՔ՝ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ	34	53 ¹ / ₂	4355	26 ¹ / ₂
ԱՆՇԱՐԺ ԿԱԼՈՒԱԾՔ՝ Աղուիրանի ագարակ, Բաղամեջի արտեր ԵԼԿՆ. Ի Կարին	1821	65		
Գեթին Ի Ֆերի գիւղ Ի Կ. Պոլիս Սանասար Խան Ի Կ. Պոլիս	432	61	30321	05 ¹ / ₂
ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ՝ Ի ԲԵԹԵՐՊՈՒՐԿ R. 2034,92				32575
ՊԱՀԱՆՁՔ՝ Զանազաններէ՝			236	62 ³ / ₄
			177	68
			84994	27 ³ / ₄

ԾԱՆՈԹ. — Արժեթղթոց և կալուածոց փոխարժեքը թէև իրենց նախնական գիներով
նշանակուած են, բայց իրական արժեքն են, մանաւանդ Անասար Խանինը,

ՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԲՈՒԹԵԱՆ 1940 ՏԱՐԻՆՈՅ

ՄՈՒՏՔ

ՍԱՆԱՍԱՐ ԽԱՆԻ ՎԱՐԺԵՐԵՐ՝ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ ԵԿԱՄՈՒՏԷ՝ ՇԱՀ՝ Ամօրի եղած պարտադրոց վրայ շահ ԱԼԻԱՆՍ ՖՐԱՆՍԷՉԻ 1940 ՏԱՐԻՆՈՅ ՆՊԱՍՏԸ՝			2850	31
			2261	52 ³ / ₄
			30	65 ¹ / ₄
			25	
			5167	49

Գ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 1940

ՊԱՐՔ

ԳՐԱՄԱԳԼՈՒԻՆ՝ ԱՆՃԵՆՈՒԽԵԼԻ Վարժարանի կառուցման յատկանշուած R. 50,000	52671	49 ¹ / ₄		
Տիկին Կաղաչկեանցի կսակ	5813	95		
Պ. Կարապետ Եղեանցի կսակ	1925	48 ¹ / ₄		
ՈՒՍՈՒՅԻԶՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՄԱԳԼՈՒԻՆ՝ ՊԱՀԵՍՏԻ ԳՐԱՄԱԳԼՈՒԻՆ՝ ՊԱՐՔ՝ Զանազաններու	3517	44	63928	36 ¹ / ₂
			1746	86 ³ / ₄
			14197	26 ¹ / ₂
			5121	78
			84994	27 ³ / ₄

նշանակուած են, բայց իրական արժեքն են, մանաւանդ Անասար Խանինը,

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ւ Ա Ծ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐՓԱՐԱՆ ԵՒ ԱՐՋԵՍԱՆՈՑ

Յ Ո Ւ Ց Ա Կ Ը Ն Թ Ա Ց Ա Ի Ա Ր Տ Ն Ե Ր Ո Ւ
1891-1910

Ք. Շոփ.
Ք. Շոփ.

Նամբորքիւնք

Նամբորքիւնք

Նամբորքիւնք

Նամբորքիւնք

1891 I. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Անուն	Նամբորքիւնք	Նամբորքիւնք	Նամբորքիւնք
1 Ա. Լաւրիանի	10	1872	Բառնե-Իշխու.
2 Գ. Երզնկեան	5	1872	Փետ. 1872
3 Գ. Բաբայան	4	1870	Նոյ. 1870
4 Գ. Բաբայան	27	1869	Փետ. 1869
5 Գ. Բաբայան	2	1871	Նոյ. 1871
6 Գ. Բաբայան	2	1871	Փետ. 1871
7 Գ. Բաբայան	2	1871	Նոյ. 1871
8 Գ. Բաբայան	2	1871	Փետ. 1871

9 Ա. Լաւրիանի	10	1872	Փետ. 1872
10 Գ. Երզնկեան	5	1872	Նոյ. 1872
11 Գ. Բաբայան	4	1870	Փետ. 1870
12 Գ. Բաբայան	27	1869	Փետ. 1869
13 Գ. Բաբայան	2	1871	Նոյ. 1871
14 Գ. Բաբայան	2	1871	Փետ. 1871
15 Գ. Բաբայան	2	1871	Նոյ. 1871
16 Գ. Բաբայան	2	1871	Փետ. 1871
17 Գ. Բաբայան	2	1871	Նոյ. 1871
18 Գ. Բաբայան	2	1871	Փետ. 1871

2. ԱՐԼԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

19 Ա. Լաւրիանի	5	1870	Փետ. 1870
20 Գ. Երզնկեան	5	1871	Նոյ. 1871
21 Գ. Բաբայան	9	1871	Փետ. 1871

1892 I. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

22 Ա. Լաւրիանի	1	1873	Փետ. 1873
23 Գ. Երզնկեան	11	1874	Նոյ. 1874
24 Գ. Բաբայան	16	1874	Փետ. 1874
25 Գ. Բաբայան	2	1873	Նոյ. 1873
26 Գ. Բաբայան	14	1874	Փետ. 1874
27 Գ. Բաբայան	17	1875	Նոյ. 1875
28 Գ. Բաբայան	17	1872	Փետ. 1872
29 Գ. Բաբայան	5	1872	Նոյ. 1872
30 Գ. Բաբայան	4	1873	Փետ. 1873
31 Գ. Բաբայան	25	1874	Նոյ. 1874

Գ. թ. Մ. թ.	Անուն	Ծննդավայր	Ծննդ. թուական.	Արդի ճնկվյր.	Ծանոթություն
32	Մանկերազդեան Սեդրակ	Տրապիզոն	20 Դեկ. 1872	Պա.բու.	Հաշուարար
33	Յովատասիեան Աբշուխ	Կարին	16 Մյս. 1873	Կ. Պոլիս	Քրիստոսական
34	Շեկոյեան Գրիգոր	»	10 Դեկ. 1873	Տիբլիս	Կազմարար
35	Զավադեան Տիգրան	Կիրասան	4 Յւլ. 1872	Կ. Պոլիս	Վաճառական
36	Վարդապետեան Պետրոս	Կիրսին	15 Նոյ. 1873	Երեզն	»
37	Տ. Ազարեան Աղոման	Կարին	. . . 1875	Կ. Պոլիս	»
38	Տէր-Միքայելեան Գր.	Արազկեր	27 Մյս. 1872	Թանթա	»
39	Տէրբազեան Յով.	»	. . . 1871	Զփուսիս	Ուսուցիչ
40	» Մարտիրոս	»	26 Յուլ. 1872	Բէշտինճէ	Վաճառատան պաշտօնեայ
41	Տրապուեան Վահան	Վան	. . . 1875	Խնուսաբերդ	Տնօրէն վարժարանի
42	Փայասեան Երուանդ	Տրապիզոն	5 Սեպ. 1875	Տրապիզոն	Վաճառական
43	Յէթիվաճեան Արամ	»	24 Օգոս. 1872	Կովկաս	Հանքային ճարտարագէտ
44	» Գրիգոր	»	24 » 1872	. . .	Ատամնարդդ

2. ԱՐԼԵՍՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

45	Իլլեան Մկրտիչ (Կաղեր.)	Կարին	. . . 1869	Տիբլիս	Կազմարար † 1900ին
46	Վահանեան Արամ (Կաղեր.)	»	. . . 1870	Կարին	Կաճազարդ

1893 Ի. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

47	Աբծեան Աբամ	Կարին	24 Հոկ. 1874	Կ. Պոլիս	Ազգուկող (բոլաճի)
48	Դանիէլեան Դերենիկ	Երեզն	10 Նոյ. 1875	Պու.բու.է	Ելեքարագէտ
49	Թամիսեան Արամ	»	26 Սեպ. 1876	Տիբլիս	Վաճառական
50	Խորշեան Մանուկ	Տրապիզոն	. . . 1875	Տրապիզոն	»
51	Հանեան Վահան	Արազկեր	. . . 1876	Զփուսիս	»
52	Հայրանեան Գէորգ	Տիվրիկ	3 Մարտ 1876	Տիվրիկ	»
53	» Թորոս	»	5 Ապր. 1873	»	»
54	Ճանճիկեան Սարգիս	Արազկեր	. . . 1874	Գոնեան	Երկաթուղիի պաշտօնեայ

55	Միսաքեան Յարութիւն	Մ. Իւլ-Ազիզ	13 Հոկ. 1876	Մ. Իւլ-Ազիզ	Ոստիկ. Բ. Գոմիսէր
56	Նաճարեան Վահան	Կարին	1 Նոյ. 1877	Կարին	«Արց» Ընկ. Հաշուակալ
57	Զարբիւսեան Յովհաննէս	Գաղատիս	14 Յւլ. 1873	Գաղատիս	Բէժիկի պաշտօնեայ
58	Զուլաճեան Տիգրան	Կարին	1 » 1875	Կարին	Գրատ.դր. Թաղ. Խորհրդայ
59	Պաղպուկեան Սեդրոս	Արատիս	9 Օգոս. 1873	Մարտիկա	Վաճառական
60	Պատուեան Ռուբէն	Շ. Գ. - Հիւսար	3 Սեպ. 1876	Սաման	«Նիւ-Եօրթ»ի գործակալ
61	Տէր-Յարեան Բարուճակ	Վան	24 Մրտ. 1874	Վան	Տնօրէն Սրբանոցի
62	Սարգսիեան Ռուբէն	Կարին	. . . 1874	Կարին	Վաճառական
63	Օսանեան Հրաչեայ	Պանաղան	31 Դեկ. 1876	. . .	Երկաթուղիի պաշտօնեայ

1894 Ի. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

64	Արազիեան Ստեփան	Արատիս	17 Նոյ. 1876	Ամբրիկա	Երկաթի գործն.ի պշտնեյ.
65	Գույուճեան Խորով	Տիգրանակերտ	. . . 1875	Երեզն	Վարչակալ Երկրագործ
66	» Ղուկաս	Մ. Իւլ-Ազիզ	24 Սեպ. 1876	Ամբրիկա	Գործուղնիքու վերակազմու
67	Կիւլպէնիեան Մկրտիչ	Կարին	15 Յուլ. 1878	Կովկաս	Նուագածու
68	Մանուկեան Վահան	Էնիկուրիւ	3 Յւլ. 1876	Երեզն	Կաճազարդ
69	Շահինեան »	Կարին	. . . 1878	Կարին	Վաճառական
70	Զիւրաբեան Խորով	Արազկեր	6 Օգոս. 1876	Արազկեր	Փերեկակ
71	Պաղպուկեան Գրիգոր	Երեզն	. . . 1877	Կ. Պոլիս	Մ. Վարդապետ
72	Պէդէրկէեան Մկրտիչ	Կարին	15 Յուլ. 1878	Երեզն	Ուսուցիչ
73	Սիւրբանեան Գիտակ	Երեզն	10 Փետ. 1877	Երեզն	Մեքենագէտ
74	Տ. - Պօղոսեան Մանուէլ	Վան	21 Նոյ. 1874	Վան	Վաճառական
75	Տ. - Սահակեան Մարտիրոս	Սաման	4 Սեպ. 1876	Սաման	Ուսուցիչ

2. ԱՐԼԵՍՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

76	Ազգեան Յովհ. (Կաղեր.)	Գրի-Սու.իս	. . . 1869	Կ. Պոլիս	Կաճազարդ † 1896ին
77	Յուրեան Յարութ	Կարին	. . . 1875	Կարս	Կաճազարդու.թեան վարչակալ

1895 Ի. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

78	1	Արշարունի եղբորդ	Կարս	9 Փետ.	1877	Եղբորդ	Բժիշկ
79	2	Գոչունեան Տիգրան	Կիւրին	15 Նոյ.	1875	Կիւրին	Արհեստագետ
80	3	Գանիէլեան Հայկ	Երբղա	6 Մյս.	1878	Երբղա	Վաճառական
81	4	Թողտիլեան Երուանդ	Սաման	22 Յնս.	1876	Սաման	Ազգանվագր. ներկայացուցիչ
82	5	Կիւլպէնկեան Գառնիկ	Կես. Թալա	15 Յնվ.	1879	Կ. Պոլիս	Բժիշկ
83	6	Մուրատեան Արտաշէս	Սաման	4 Փետ.	1878	Սաման	Վաճառական
84	7	» Վանան	»	10 Օգոս	1876	»	»
85	8	Մխաթեան Հրանտ	Մ.-Իւլ-Ազիզ	3 Սեպ.	1878	Կարին	Բժիշկ
86	9	Ջրաղացական Եղիշէ	Վան	. . .	1875	Պարս.	Մեռած
87	10	Յէթվաճեան Մխաթ	Տրապիզոն	25 Մյս.	1876	Կարին	Ուսուցիչ. † 1897ին
88	11	Պալարեան Արամ	Կարին	10 Ապր.	1879	Ռոչէսթըր	Վաճառական

2. ԱՐԷՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

89	12	Համալգաչեան Մանուկ	Կարին	. . .	1872	Կարին	Կանադործ
----	----	--------------------	-------	-------	------	-------	----------

1897 Ի. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

90	1	Սողամնեան Սուքիաս	Մակու	28 Յնվ.	1876	Դեճրան	Մաքսային պաշտօնեայ
----	---	-------------------	-------	---------	------	--------	--------------------

2. ԱՐԷՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

91	2	Տէր-Գրիգորեան Սեդրակ	Կարին	. . .	1873	Կարին	Կանադործ
----	---	----------------------	-------	-------	------	-------	----------

1899 ԱՐԷՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

92	1	Տէր-Մինասեան Յարութ.	Կարին	. . .	1879	Եղբորդ	Կանադործ
93	2	Քէօսեան Հրանտ	»	. . .	1879	Կարին	»
94	3	Ասատրեան Գէորգ	»	. . .	1875	»	» † 1903 ին

1900. Ի. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

95	1	Գույումեան Վանան	Անի	27 Փետ.	1880	Կարին	Ուսուցիչ [ուսանող
96	2	Թաշեան Նչան	Խարբըղ	10 Յնս.	1881	Ամբրիկա	Հարեմիկի խմբագիր, պժժ
97	3	Խերպէիեան Բաղրատ	Արաբկիր	3 Օգոս.	1881	Մանչէսթըր	Վաճառական
98	4	Կատտեան Խաչատուր	Սեբաստիա	18 Դեկ.	1881	Սեբաստիա	Ուսուցիչ
99	5	Հարանեան Արմէնյան	Տիվրիզ	2 Մրտ.	1881	Պեպլին	Բժիշկ ժընեվի ճմլարնէ
100	6	Պալասանեան Պարոյր	Կարին	31 Դեկ.	1881	Ասանա	Երկրի-ճանաչագէտ Սաքսանիայ Ֆրէյդէրիկ Ակադ. էն
101	7	Պէդիքեան Յակոբ	Գոնեա	. . .	1880	Գարաման	Վաճառական
102	8	Տէր-Գրիգորեան Սողոմոն	Մ.-Իւլ-Ազիզ	15 Դեկ.	1881	Խարբըղ	«Սինկեր»ի պաշտօնեայ
103	9	Փաստեանեան Լեւոն	Եւզոնկիա	27 Օգոս.	1882	Եւզոնկիա	Ուսուցիչ

2. ԱՐԷՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

104	10	Ծատուրեան Վրչիկ (կողմը)	Բարբըղ	18 Հոկ.	1879	Բարբըղ	Յանձնակատար
105	11	Աղապարեան Աւետիս	Կարին	. . .	1881	Կարին	Կանադործ
106	12	Հէֆէքեան Մելտոս (կողմը)	»	. . .	1881	»	Ռաբիկան (փոլիս)

1901 Ի. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

107	1	Կուսպարեան Հրաչեայ	Կիւմրուշտանէ	15 Դեկ.	1884	Կարին	Ուսուցիչ
108	2	Ուզունեան Սուրբն	Կարին	13 Յնվ.	1883	»	Բժիշկ
109	3	Քէպոպեան Վանան	Անի	12 Մյս.	1883	Ամբրիկա	Վաճառական

2. ԱՐԷՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

110	4	Օգունեան Հրանտ (կողմը)	Կարին	. . .	1884	Պուհաս-Ալթէս	Կողմարար արհեստագէտ
-----	---	------------------------	-------	-------	------	--------------	---------------------

1902. I. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

111	1	Գույրաճեան Աւետիս	Եօզիան	. . .	1882	Եօզիան	Ուսուցիչ
112	2	Ղազարիկեան Բուրբէն	Արարիկեր	28 Մրտ.	1882	Պաղտատ	»
113	3	Ճիլղաճեան Հոնայեակ	Երբիզա	16 Օգոս.	1881	Կարին	Վաճառական
114	4	Յակոբեան Արամ	Կ. Պոլիս	1 Յնւլ.	1879	»	Ուսուցիչ
115	5	» Արշակ	Մուշ	4 Փետ.	1885	»	Գրագիր
116	6	Շիւշեան Արամ	Կարին	4 Յլս.	1882	Կ. Պոլիս	Ուսանող
117	7	Սարգ-Մելքոնեան Միսաք	Եւզոսիկա	27 Գեկ.	1884	Եւզոսիկա	Վաճառական
118	8	Սղեբղեան Սարգիս	Բաղէշ	3 Սեպ.	1884	Կարին	Բժիշկ
119	9	Տէտեան Մանուէլ	Եօզիան	. . .	1881	»	Ուսուցիչ
120	10	Տէր-Աղաբեան Վահան	Կարին	14 Սեպ.	1881	»	Վաճառական
121	11	Տէրուհի Յովհաննէս	Տիգրանակերտ	4 Յնւլ.	1883	Սաման	Ուսուցիչ

2. ԱՐԶԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

122	12	Մուշեղեան Արամ (Կզրծ.)	Կարին	16 Նոյ.	1881	Կարին	Մասակարար
123	13	Յոսիկեան Յովհան (Կզրծ.)	Ախ-Անճրդի	3 Մրտ.	1882	Կարսիք Վանք	Տնօրէն-Ուսուցիչ
124	14	Գէօրգեան Տիգրան	Կարին	. . .	1813	Կարին	Կահազործ
125	15	Գանձեան Գրիգորի	»	. . .	1883	Կարս	»
126	16	Թէրգեան Աւագել (Կզրծ.)	»	. . .	1881	Կարին	Վրանագործ

1903 I. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

127	1	Աչբղեան Գէորգ	Եւզոսիկա	25 Նոյ.	1884	Եւզոսիկա	Վաճառատան պաշտօնեայ
128	2	Արսլանեան Յովհաննէս	Եւզոսիկա	19 Մրտ.	1883	»	Ուսուցիչ
129	3	Բալուցեան Ղազարոս	Արարիկեր	9 Յնւլ.	1886	Խնուս	»
130	4	Գուրգեան Յովհաննէս	Եւզոսիկա	6 Մյս.	1884	Կիպրոս	»
131	5	Մատթեան Արմենակ	Կարին	14 Օգոս.	1884	Կարին	Բժիշկ
132	6	Նորատուհեան Սերովբէ	Սղեբղ	7 Փետ.	1882	»	Ուսուցիչ

133	7	Ոսկերչեան Հրանտ	Կարին	15 Գեկ.	1882	Սաման	Ուսուցիչ
134	8	Սէքաճեան Եփրեմ	Հաճըն	26 Օգոս.	1883	. . .	»
135	9	Տէր-Պօղոսեան Օննիկ	Կարին	26 Հոկ.	1885	Բարիք	Պետական ուսանող
136	10	Տիգրանեան Գուրգի	»	1 Յլս.	1903	Կարին	Վաճառական

2. ԱՐԶԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

137	11	Տ.-Պօղոսեան Պօղոս(Կզրծ.)	Ախ	3 Յլս.	1881	Ախ	Ուսուցիչ
-----	----	--------------------------	----	--------	------	----	----------

1904 I. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

138	1	Ալի ունեան Գարեգին	Շ. Գ. - Հրատ	14 Փետ.	1883	Ամասիա	Ուսուցիչ
139	2	Անատրեան Գաբրիէլ	Մալաթիա	22 Օգոս.	1884	Մալաթիա	»
140	3	Գարագաշեան Լևոն	Կարին	22 Օգոս.	1884	Կիսիք	»
141	4	Գէորգեան Նազարէթ	Բալու	11 Փետ.	1884	Խոտընուր	»
142	5	Թորոսեան Միհրան	Երբիզա	5 Յնւլ.	1883	Կ. Պոլիս	Գրագիր
143	6	Խաչիկեան Տիգրան	Կարին	14 Փետ.	1884	Փրնէշ	Պետական ուսանող
144	7	Իւլիսպէեան Կարապետ	»	19 Յնւլ.	1883	. . .	Ուսուցիչ
145	8	Կէզուրեան Անարտ	Տիլիկ	24 Սեպ.	1885	Էման	Ուսանող
146	9	Ճանճիկեան Վահան	Կարին	1 Ապր.	1883	Կարին	Տպարանի տնօրէն
147	10	Կարապետեան Գալուստ	»	2 Յնս.	1884	»	Ուսուցիչ
148	11	Մատթեան Նուսրդ	»	. . .	1887	Կ. Պոլիս	»
149	12	Միլեքեան Մանուէլ	Մալաթիա	13 Օգոս.	1884	Մալաթիա	Ուսանող բժշկութեան
150	13	Չիլճեան Խոսրով	Վան	24 Մրտ.	1884	Լօղան	Վաճառական
151	14	Պալտանեան Գեղամ	Կարին	12 Փետ.	1886	Կարին	Բժշկութեան ուսանող
152	15	» Վահան	»	3 Փետ.	1884	Միւնիխ	Ուսուցիչ
153	16	Պալեօեան Պօղոս	Մալաթիա	13 Օգոս.	1884	Մալաթիա	»
154	17	Պարսամեան Յովսէփ	Վան	24 Մրտ.	1884	Լօղան	Ուսանող բժշկութեան
155	18	Քէնաթեան Գեղէլ	Կարին	12 Փետ.	1886	Կարին	Վաճառական
			»	3 Փետ.	1884	Միւնիխ	Բժշկութեան ուսանող
			Մալաթիա	13 Օգոս.	1884	Մալաթիա	Ուսուցիչ
			Այնթապ	25 Մյս.	1885	Գամափու	Գրագիր
			Արարիկեր	9 Մրտ.	1885	Եգիպտոս	. . .

2. ԱՐԶԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

156	19	Աղապարեան, Եղ. (կնոջ)	Կարին	12 Մյս. 1883	Կարին	Ուսուցիչ
157	1	Ամենեան Տրեքրան	Սղերդ	20 Յնս. 1885	Սղերդ	Տնօրէն-ուսուցիչ
158	2	Գալուստեան Գալուստ	Անն	13 Նոյ. 1884	Անն	Վաճառական
159	3	» Գրիգոր	»	20 Մյս. 1885	»	»
160	4	Գանթարեան Լեւոն	Եւզակիա	11 Յնոյ. 1886	Կ. Պոլիս	Ուսանող
161	5	Գաւաթարեան Սեդրակ	»	7 Դեկ. 1886	Եւզակիա	Վաճառական
162	6	Խաչատրեան Սարգիս	Մայրաթիւ	20 Հոկ. 1883	Հուլիս	Նկարչութեան ուսանող
163	7	Մելքոնեան Տաճատ	Անն-Բրնկեան	16 Յնս. 1886	Սլովին	Ուսուցիչ
164	8	Մուրառեան Վարդաճ	Սամառն	1 Յրս. 1885	Կ. Պոլիս	Ծիւղաբանից ձեռնարկու
165	9	Մարտեան Յակոբ	Կիրարն	4 Սեպ. 1885	Կիրարն	Գրագիր
166	10	Շիշմանեան Սարգիս	Հիւսիսեանուր	18 Յրս. 1885	Պերլին	Սան-ուսանող
167	11	Պաղտեան Սամուէլ	Բալու	. . . 1884	Տրապիզոն	Ուսուցիչ
168	12	Պաղտեան Սարգիս	Բաղէ	8 Հոկ. 1889	Կարին	»
169	13	Պարսամեան Մկրտիչ	Անն	17 Մրս. 1885	»	»
170	14	Սիւզիսեան Յովհաննէս	Կարին	11 Մրս 1884	Կ. Պոլիս	Գրագիր
171	15	Փարապրեգեան Օննիկ	Տրապիզոն	4 Օգոս. 1886	Տրապիզոն	»

2. ԱՐԶԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

172	16	Լազարեան Աղեթ. (կնոջ)	Երեւան	1 Դեկ. 1884	Ամերիկա	Ուսանող
173	17	Ճիզմեան Ղեւոնդ (կողմը)	Վան	15 Յրս. 1884	Եզդիստու	Մեքար. քարտուղի գործր. ի
174	18	Տուրիսեան Ահմ. (կնոջ)	Վան	15 Մրս. 1884	Վան	Ուսուցիչ
175	19	Ղեւոնդեան, Կրպա. »	Տրիպիկ	. . . 1881	Տիպիս	Կահագործ

1906 1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

176	1	Անթուան Միսաք	Զրննագ.-Բերրի	18 Հոկ. 1888	Ամերիկա	Ուսանող
177	2	Գալուստեան Գէորգ	Վան	. . . 1888	Վան	Ուսուցիչ
178	3	Գուլումեան Ղազարու	Զնչի-Երց Ազրկ.	22 Դեկ. 1885	Կէրէ	»
179	4	Հաղպեան Վահան	Սեբաստիա	13 Ապր. 1886	Ենս	Ուսանող
180	5	Պաղտեան Պաղտ	Վան	. . . 1885	Վան-Վարազ	Ուսուցիչ
181	6	Պամեան Սմբատ	Բաղէ	Յունիս	Կարս	Վաճառական

182	7	Պողոսեան Յովհաննէս	Գղի-Գասազա	. . . 1885	Գղի-Գասազա	Ուսուցիչ
183	8	Զուլախեան Յակոբ	Երեւան	8 Դեկ. 1886	Պերլին	Սան-Ուսանող
184	9	Սրապեան Հայկ	Գղի-Գասազա	7 Դեկ. 1886	Ամարիա	Ուսուցիչ
185	10	Սրուանձանեան Վահան	Երբզա	17 Յրս. 1885	Կ. Պոլիս	»
186	11	Տարօնեան Սեդրակ	Կարին-Հինձք	. . . 1885	Տրապիզոն	»
187	12	Տէր-Խչարեն, Հայկ-Արամ	Երբզա	11 Յնս. 1887	Երբզա	Գրագիր
188	13	Քիզարեան » »	Շ. Գ. Հրապ	3 Սեպ. 1886	Կ. Պոլիս	Վկայեալ երկրագործ
189	14	Քրոնիեան Վահագն	Պայազիա	5 Նոյ. 1885	Ժրնէվ	Ուսանող

2. ԱՐԶԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

190	15	Նաղդանեան Հրանտ	Կարին	. . . 1885	Կարին	Կահագործ
-----	----	-----------------	-------	------------	-------	----------

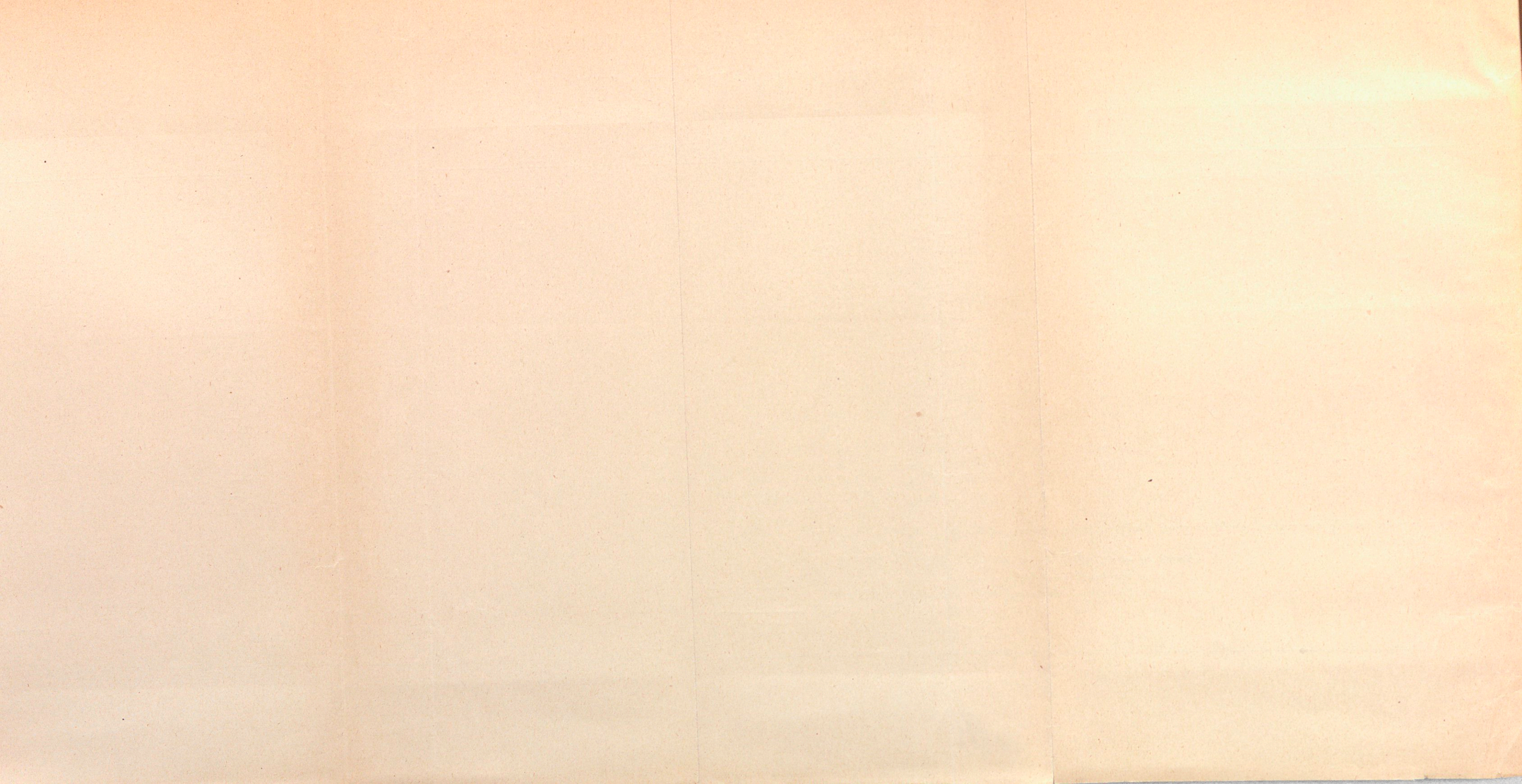
1907 1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

191	1	Երբանեան Արշակ	Կարին	7 Սեպ. 1888	Կարին	Վաճառական
192	2	Թուրանեան Արամ	Կարին-Կան	21 Յնս. 1885	»	Ուսանող ժանկերժնցի
193	3	Մեդրիսեան Մուշեղ	Մուշ	4 Յնոյ. 1886	»	Վաճառական
194	4	Պէդդաղեան Սեպուհ	Կարին	15 Դեկ. 1887	»	»
195	5	Փանդուգեան Արապէս	»	26 Նոյ. 1886	»	»
196	6	Ղեւոնդեան Սուրեն (*)	Պայազիա	Սեպ. 1887	Խնուսաբերդ	Ուսուցիչ

1908 1. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

197	1	Աղապարեան Լեւոն	Բաղէ	11 Հոկ. 1887	Կարին	Ուսուցիչ
198	2	Աւետիսեան Գրիգոր	Կարին	7 Յրս. 1888	Կ. Պոլիս	Վաճառական
199	3	Գաբրիէլեան Արապէս	»	16 Մյս. 1889	Կարին	»
200	4	Զաքարեան Կամսարական	Խնուս-Գրաշարն	14 Դեկ. 1888	»	»
201	5	Ինձիսեան Վարդան	Կարին	21 Օգոս. 1888	»	»
202	6	Իշխանեան Վահագն	»	18 Յրս. 1889	»	»
203	7	Հարսեան Քաջուհ	Տրիպիկ	22 Նոյ. 1888	Փրնէվ	Ուսուցիչ
204	8	Մանուկեան Զաւէն	Խնուս-Գրաշարն	15 Յնս. 1888	Կարին	Ուսուցիչ
205	9	Զիլիսեան Քաջուհ	Կարին	18 Յրս. 1888	»	Վաճառական
206	10	Պաղտեան Լեւոն	»	28 Ապր. 1891	»	Երկրագործ
207	11	Պամեան Վահան	Բաղէ	13 Յնոյ. 1888	»	Վաճառական

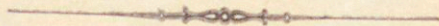
(*) Այս շքանշանատուրը, որ 1906-7 տարւոյ Բ. կեանեակին մեկնած էր վարժարանէն 1909-10ի ընթացատարտի քննութիւն տուել վկայական ստացած է:

Յ Ա Ն Կ Գ Լ Խ Ո Ց

	Ներածութիւն	1
	Ընդհանուր տեսութիւն	3
Գ.Վ.ՈՒՆ Ա.	Մկրտիչ Սանասարեանի կեանք	19
» Բ.	Սանասարեանի կսակը եւ անոր գործադրութիւնը	24
» Գ.	Ծրագիր վարժարանի	29
» Դ.	Վարժարանին յապագած շէնքեր	33
» Ե.	Ուսումնական բաժնի ուսուցչական մարմինը	36
» Զ.	Ուսումնական բաժնի աշակերտներ	39
» Է.	Արհեստանոց	47
» Ը.	Վարժարանին ներքին կեանք	57
» Թ.	Տարեկան ֆնուրիւններ եւ շրջանաւարտներ	62
» Ժ.	Տօներ եւ հանդէսներ	64
» ԺԱ.	Ուսումնական միջոցներ	68
» ԺԲ.	Հասոյքներ ու ծախքեր	76
» ԺԳ.	Վարժարանին կալուածները	84
» ԺԴ.	Վարժապետացուներու յատուկ դրամագլուխ	88
» ԺԵ.	Նուիրատուներ եւ նուէրներ	89

երես	Տող	
5	11	Ինք սարի են աւանդուած առարկաները, որոնց մանրամասնութիւնները. <i>կարդալ՝</i> ինք սարի աւանդուած առարկաներուն մանրամասնութիւնները:
7	1	Բասափին. <i>կարդալ՝</i> արսափին:
8	14	Բացատրուած. <i>կարդալ՝</i> բացատրուած է:
15	21	Ոսկւոյ. <i>կարդալ՝</i> ոսկւով:
17	23	(308 բռակաւոր գիշերօթիկ կամ ցերեկեայ եւ 336 ձրիավարժ.) <i>կարդալ՝</i> (292 բռակաւոր գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ 252 ձրիավարժ գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ:)
18	10	Արդի <i>կարդալ՝</i> ընթացաւարտներուն արդի (1901ի) վիճակը:
24	23	Կողսէ. <i>կարդալ՝</i> կողսէ:
35	7	Եւ փուս մը. <i>կարդալ՝</i> եւ 1892ին փուս մը:
88	18	Եւ հիմայ չորսն ալ Կարին վերադարձած կը պաշտօնավարեն. <i>կարդալ՝</i> եւ ապա չորսն ալ Կարին վերադարձած եւ պաշտօնավարած են:

Բ. Հաշուեցոյց. Քսանամեայ սարեբերջանի *կարդալ՝* քսանամեայ քրջանի:

			Ընթացաւարտ
1.	Սանասարեան Վարժարանէն (մին աղջիկ)		206
2.	Սանասարեան արհեստանոցէն		
	Ա. Ինչ ինչ ուսմանց եւ կանազործութեան հետեւոյ 6		
	Միայն կանազործութեան	» 15	21
	Բ. Ինչ ինչ ուսմանց եւ կոպղարարութեան	» 5	
	Միայն	» 3	8
	Արհեստանոցէն		29
	Համազումար		235

ԾԱՆՕԹ. — Ընթացաւարտներէն ոմանց վերաբերեալ ծանօթութիւններն ու արդի ընակավայրերը նշանակուած են մեր վերջին տեղեկութիւններուն համեմատ: Կը խնդրուի Պ. Պ. Ընթացաւարտներէն որ ամէն տարի, պարբերաբար, Տեսչութեան հաղորդէն իրենց զբաղումներու եւ ընակավայրերու փոփոխութիւնները:

Ը Ն Թ Ա Յ Ա Ի Ա Ր Տ Ն Ե Ր Ո Ի Վ Ի Ճ Ա Կ Ը

1910 Օգոստոս 31 ին

			Ընթացաւարտ
1.	Կրթական պաշտօնեայ (Տեսուչ, Ուսուցիչ)		51
2.	Վաճառական, յանձնակատար, մանրավաճառ, խաւուրպան		57
3.	Պաշտօնեայ (Երկաթուղիի, Բէժիի, Կառավարութեան Առաջնորդարանի, Վարժարանի, Գործարանի եւն.)		29
4.	Ուսանող (Մանկավարժութեան, բժշկութեան, երկրագործութեան, իրաւաբանութեան եւն.)		27
5.	Արհեսաւոր (Կանազործ, կոպղարար, վրանադործ եւն.)		25
6.	Ձանգաւակ. — Ա.) Բժիշկ եւ ատամնարոյժ 6 + 1 = 7		
	Բ.) Մեքենայ, ելեքարգէտ, երկրչփ, գիւղան.	7	
	Գ.) Օտմ. Երեւոյիսան եւ նկարիչ	2	16
7.	Իրենց զբաղումը մեզ անծանօթ		7
8.	Կրօնաւոր (Մ. Վարդապետ եւ Քահանայ)		2
9.	Տիկին		1
10.	Մեռած (4՝ Ուսուցիչ, 3՝ արհեստաւոր, 1՝ կառավարական պաշտօնեայ, 1 վաճառական, 1 ին զբաղումը մեզ անծանօթ)		10
	Համազումար		235

Ն Ի Ի Ք Ե Ր Ո Ւ Ց Ա Ն Կ

	Երես
Ներածութիւն	3
Ընդհանուր տեսութիւն	7
Մասն Ա. — Սանասարեան Վարժարան	18
» Բ. — Սանասարեան Ուսուցչանոց	50
» Գ. — Սանասարեան Արհեստանոց	56
» Դ. — Մասակարարութիւն	61
Հաշուեցոյցներ	77
Յաւելում. — Ընթացաւարտներու ցուցակ	92

14^{րդ}. Էջին վրայ սխալմամբ Ռուսացական խմբանկարը
առաջ դրուած է Հոգաբարձութեան խմբանկարէն:

CONTENTS

Introduction	1
Chapter I	1
Chapter II	1
Chapter III	1
Chapter IV	1
Chapter V	1
Chapter VI	1
Chapter VII	1
Chapter VIII	1
Chapter IX	1
Chapter X	1
Chapter XI	1
Chapter XII	1
Chapter XIII	1
Chapter XIV	1
Chapter XV	1
Chapter XVI	1
Chapter XVII	1
Chapter XVIII	1
Chapter XIX	1
Chapter XX	1
Chapter XXI	1
Chapter XXII	1
Chapter XXIII	1
Chapter XXIV	1
Chapter XXV	1
Chapter XXVI	1
Chapter XXVII	1
Chapter XXVIII	1
Chapter XXIX	1
Chapter XXX	1

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILLINOIS

